

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VAKFI TEDAVİ ve REHABİLİTASYON MERKEZLERİ RAPORU 2014

TİHV
Türkiye İnsan Hakları Vakfı

**TEDAVİ VE REHABİLİTASYON
MERKEZLERİ RAPORU
2014**

Ankara, Mayıs 2015

Türkiye İnsan Hakları Vakfı Yayınları 102

Yayına Hazırlayanlar
Aytül Uçar, Evren Özer

Kapak Fotoğrafı
Mert ÇAKIR

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VAKFI
Mithatpaşa Cad. 49/11 Kızılay 06420 Ankara
Tel: (312) 310 66 36 • Faks: (312) 310 64 63
E-posta: tihv@tihv.org.tr
<http://www.tihv.org.tr>

ISBN: 978-605-9880-02-2

Türkiye İnsan Hakları Vakfı, Türk Medeni Yasası'na göre kurulmuş,
hükümet dışı ve bağımsız bir kuruluştur.
Statüsü 30 Aralık 1990 tarihli ve 20741 sayılı *Resmî Gazete*'de
yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

BULUŞ Tasarım ve Matbaacılık Hizmetleri San. Tic., Ankara
Tel: (312) 222 44 06 • Faks: (312) 222 44 07
www.bulustasarim.com.tr

Bu yayın aşaşıdaki kuruluşların maddi desteğiyle hazırlanmış ve basılmıştır:

Norveç Tabipleri Birliği
Stokholm İşkence Gören Mülteciler İçin Kızılhaç Merkezi aracılığıyla SIDA, İsveç
Avrupa Birliği

Bu belgenin içeriği yalnızca Türkiye İnsan Hakları Vakfı'nın sorumluluğundadır;
hiçbir şekilde maddi destek veren kurumların duruşunu yansıttığı addedilemez.

English version of
Treatment and Rehabilitation Centres Report-2014
is available at the HRFT

İÇİNDEKİLER

Sunuş	7
Metin Bakkalcı	
TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri 2014 Yılı Değerlendirme Sonuçları	13
Değerlendirme.....	17
Yöntem.....	18
I- Tüm Başvuruların Değerlendirilmesi	23
A- Sosyal ve Demografik Özellikler	23
1- Yaş ve Cinsiyet.....	23
2- Doğum Yeri.....	26
3- Öğrenim ve İş-Meslek Durumu.....	27
B- İşkence Süreci	30
1- Gözaltı ve Gözaltında İşkence Süreci.....	31
2- Gözaltı Sırasında ve Sonrasında Hukuksal Uygulamalar.....	40
3- Cezaevi Süreci.....	46
C- Tıbbi Değerlendirme	52
1- Başvuruların Tıbbi Yakınmaları.....	53
2- Fizik Muayenelerde Elde Edilen Bulgular.....	55
3- Psikiyatrik Belirti ve Bulgular.....	57
4- Tanılar.....	59
D- Tedavi ve Rehabilitasyon Süreci	61
1- Uygulanan Tedaviler.....	61
2- Tedavi ve Rehabilitasyon Uygulamalarının Sonucu.....	62

II- 2014 Yılı İçinde Gözaltında İşkence ve Kötü Muamele Gören Başvuruların Değerlendirilmesi	65
A- Sosyal ve Demografik Özellikler	65
1- Yaş ve Cinsiyet.....	65
2- Doğum Yeri	67
3- Öğrenim ve İş-Meslek Durumu	68
B- İşkence Süreci	70
1- Gözaltı ve Gözaltında İşkence Süreci.....	71
2- Gözaltı Sırasında ve Sonrasında Hukuksal Uygulamalar	78
3- Cezaevi Süreci.....	82
C- Tıbbi Değerlendirme	83
1- Başvuruların Tıbbi Yakınmaları	83
2- Fizik Muayenelerde Elde Edilen Bulgular	85
3- Psikiyatrik Belirti ve Bulgular	87
4- Tanılar	89
III- İstanbul Protokolü Eğitimleri Öncesi Türkiye Genelinden Gözaltı Giriş ve Çıkış Raporlarının Değerlendirilmesi	93

SUNUŞ

Metin Bakkalci¹

Türkiye İnsan Hakları Vakfı (TİHV), 1990 yılında, İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı, Aşağılayıcı Muamele Davranış ve Cezalandırmalara maruz kalan kişilere fiziksel ve ruhsal tedavi ve rehabilitasyon hizmeti sağlamak ve insan hakları ihlallerinin dokümantasyonunu yapmak amacıyla kurulmuştur.

TİHV'in işkence gören kişilerin fiziksel, psikolojik ve sosyal sorunlarının çözümüne yönelik sunduğu bu hizmet, başta sağlık çalışanları olmak üzere çok farklı uzmanlık alanlarından sayıları onlar hatta yüzlerle ifade edilen profesyonel ve gönüllü ekipler tarafından multidisipliner bir yaklaşımla gerçekleştirilmektedir.

TİHV, sunduğu tedavi ve rehabilitasyon hizmetinin niteliğini artırma işini kuruluşundan bu yana hep dert edinmiştir. Bu amaçla ulusal ve uluslararası düzeyde çeşitli eğitim, bilimsel araştırma ve etkinlikler gerçekleştirerek işkence izlerinin belgelenmesi ve işkence görenlerin tedavisi konusunda adeta bir okul olmuştur.

İşkence ve diğer zalimane, insanlık dışı, aşağılayıcı muamele veya cezaların etkili biçimde soruşturulması ve belgelendirilmesi için uluslararası nitelikte yegane kılavuz olan İstanbul Protokolü'nün oluşturulması, BM belgesi haline gelmesi ve ardından bu belgenin dünya çapında tanıtılıp eğitimlerinin verilmesi süreçlerinde TİHV'in oynadığı öncü rol bunun en somut örneğini oluşturmaktadır.

TİHV, işkence gören kişilere sunduğu tedavi ve rehabilitasyon hizmetinin yanı sıra işkence ve kötü muamelenin önlenmesi amacıyla işkence görenlere ya da avukatlarına gönüllü hukuksal yardım da vermiştir. Ayrıca başta işkence olmak üzere ağır/ciddi insan hakları ihlalleri dokümantasyonuna yönelik objektif ve güvenilir bir sistem geliştirmiş ve önemli bir bilgi birikimi oluşturmuştur.

İşkence ve kötü muamele gören kişilerin birçoğu karmaşık travmanın başka bileşenlerinden de etkilenmektedir. Mümkün olduğu kadar kapsamlı bir onarım için tıptan daha fazlasının gerekli olduğunun bilinciyle, TİHV karmaşık ve toplumsal travma sorununu da ele alan daha bütüncül ve çok disiplinli bir programın geliştirmesini için 2004 yılından bu yana çalışmalar yürütmektedir.

¹ Dr. Metin Bakkalci, TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri Koordinatörü

TİHV, halen Adana, Ankara, Diyarbakır, İstanbul ve İzmir illerindeki beş tedavi ve rehabilitasyon merkezinde işkence görenlerin tedavi ve rehabilitasyonuna yönelik çalışmalarını sürdürmektedir. Mevcut beş tedavi ve rehabilitasyon merkezinde 2015 yılına kadar, işkence gören ve onların yakını olan toplam 15.178 kişiye hizmet sunulmuştur.

Önceki yılların verileri ışığında, 2014 yılında işkence gördüğü ya da işkence gören yakını olduğu gerekçesiyle yaklaşık 350 kişinin TİHV'e başvurabileceği öngörülmüştü. Buna karşın, 2014 yılında toplam başvuru sayısı 787 kişi olmuştur.

Diğer yandan tedavi ve rehabilitasyon merkezlerimizin olmadığı illerden başvuru kabulüne yönelik 1993 yılından itibaren sürdürdüğümüz "beş il" uygulamasına 2014 yılında da devam edilmiştir. Bu kapsamda 2010 yılında 57 olan başvuru sayısı, 2011 yılında 118, 2012 yılında 143, 2013 yılında 150, 2014 yılında ise 147 olarak gerçekleşmiştir. "Beş il" uygulaması kapsamında her yıl 50 başvuru öngörülmesine karşın son dört yıldaki bu artış nedenlerinin başında özellikle Diyarbakır tedavi ve rehabilitasyon merkezimizin çevre illere yönelik çalışmalarını yoğunlaştırması gelmektedir. Bu proje kapsamında 2014 yılında Diyarbakır merkezimize 129 (2013 yılında 95 kişi), Adana merkezimize 13 (2013 yılında 42 kişi), Ankara merkezimize ise 5 (2013 yılında 13 kişi) başvuru olmuştur. Bu durum, özellikle Kürt meselesi ile de yakından ilişkili olarak ağır/ciddi insan hakları ihlallerinin yoğun yaşandığı Diyarbakır ve çevresine yönelik programların önümüzdeki dönemlerde daha da kuvvetlendirilmesi gereğini ortaya koymaktadır.

Yine merkezlerimizin bulunmadığı ve ağır/ciddi işkence ve diğer insan hakları ihlallerinin yaşandığı bölgelere yönelik olarak 2008 yılında başlatılan "Gezici Sağlık Ekibi" programı 2014 yılında da sürdürülmüştür.

Sınırlılıkları olmakla birlikte Diyarbakır Fidanlık kampı başta olmak üzere Diyarbakır, Batman ve Siirt'te yaşamlarını sürdürmekte olan Ezidilere yönelik psiko-sosyal çalışmaların zenginleştirilmesine çaba gösterilmiştir.

2014 yılında "Tedavi ve Rehabilitasyon Projesi" kapsamında tedavi ve rehabilitasyon çalışmalarının yanı sıra çok sayıda eğitim (ülke içinde ve dışında İstanbul Protokolü Eğitimi programları; psikoterapi eğitimi; göz yaşartıcı kimyasallara yönelik eğitim programları; çatışma ortamlarında cinsiyete dayalı şiddet eğitimi, 8. Uluslararası Ruhsal Travma Sempozyumu vb.) ve bilimsel çalışma (2014 yılı sonunda tamamlanması hedeflenen "Türkiye'de İşkencenin 22 Yıllık Eğilimi" ve "İşkence Araştırmasında Bir Tanılama Yöntemi: Kemik Sintigrafisi Çalışması", yanı sıra daha önce tamamlanan kimi bilimsel çalışmaların yayın haline getirilmesi vb.) yapılmıştır.

Yine tedavi ve rehabilitasyon çalışmalarının yanı sıra işkencenin önlenmesine yönelik bütünlüklü faaliyetler kuvvetlendirilmiştir.

Bu kapsamda; 2014 yılında Tedavi ve Rehabilitasyon merkezlerimizce toplam 107 başvuru için alternatif adli tıp raporu/epikriz hazırlanmıştır. İşkencenin önlenmesinde önemli bir imkân sunan BM İşkencenin Önlenmesi Sözleşmesi Seçmeli Protokolü'nün (OPCAT) gereği olan etkin bir Ulusal Önleme Mekanizması'nın yaşa-

ma geçmesi doğrultusunda çalışmalar yapılmıştır. Ayrıca, “Birleşmiş Milletler İşkenceye Karşı Komite’nin Türkiye ile ilgili 4. Periyodik Rapor” ile “Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi Evrensel Periyodik İzleme Raporu için Alternatif Rapor” un hazırlıkları başlatılmıştır.

Tedavi ve rehabilitasyon projesi kapsamında 2014 yılında Filistin ve İsrail’deki paydaşlarımızla birlikte ortak çalışmalar kuvvetlendirilmiştir.

2014 yılı içinde çalışmalarımızın bir hayli zenginleştirileceği 2015-2019 dönemine ilişkin beş yıllık TİHV Stratejik Planı ve buna dayalı beş yıllık çalışma programı hazırlanmıştır.

TİHV’in temel misyonu ise yukarıda belirtilen nihai hedefe ulaşmak için yaşamın her alanında işkencenin önlenmesi mücadelesine katkı sağlamak ve işkence gören kişilerin yaşadıkları travma ile başedebilmeleri ve fiziksel – ruhsal – sosyal açıdan tam bir iyilik haline ulaşabilmelerine yardımcı olmaktır. Başka bir ifadeyle, maruz kaldıkları ağır insan hakları ihlalleri nedeniyle insanlık onuru ayaklar altına alınmış kişi ve topluluklara “toplumsal özür dileme” ortamı oluşturmaktır.

Hiç kuşkusuz tüm bu çalışmalar, TİHV’in yıllardır maddi ve manevi büyük bir özveriyle görev yapan kurucular kurulu üyeleri, yönetim kurulu üyeleri ve profesyonel çalışanlarının yanı sıra ülkenin dört bir yanında aynı amaç için bir araya gelmiş başta sağlık çalışanı, hukukçu ve insan hakları savunucuları olmak üzere farklı toplumsal kesimlerden ve uzmanlık alanlarından yüzlerce duyarlı insanın ortak eseridir.

Bu çalışmalara katkıda bulunan, bizi yalnız bırakmayan tüm dostlarımıza, çalışmalarımıza başından bu yana destek veren başta İnsan Hakları Derneği ve Türk Tabipleri Birliği olmak üzere ilgili tüm kurumlara, şükranlarımızı sunarız.

Ankara, Mart 2015

**TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon
Merkezleri Raporu**

**2014
Değerlendirme Sonuçları**

TİHV TEDAVİ VE REHABİLİTASYON MERKEZLERİ 2014 YILI DEĞERLENDİRME SONUÇLARI¹

Türkiye İnsan Hakları Vakfı olarak her yıl hazırladığımız ve 2014 yılının analizini ilerleyen sayfalarda göreceğiniz raporumuza geçmeden önce işkenceyle mücadelenin genel bir çerçevesini çizmek isteriz.

Bu bağlamda, Birleşmiş Milletler'in 1984 yılında kabul ettiği ve 1987 yılında yürürlüğe giren "İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı ya da Onur Kırıcı Muamele ya da Cezaya Karşı Sözleşme", işkenceyi mutlak olarak yasaklar.

Bu yasak uluslararası hukukta bir "emredici kural"dır, bu nedenle de hiçbir istisnası olamaz, taraf devletler tarafından hiçbir çekince konulamaz. Bu kural, Türkiye'nin de üyesi olduğu Avrupa Konseyi tarafından 11 Temmuz 2002 tarihinde kabul edilen "İnsan Hakları ve Terörle Mücadele Rehberi"nin IV. Maddesinde şöyle kayda geçmiştir:

"İşkence veya insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele ya da ceza, her koşulda ve özellikle de gözaltında, sorgulama sırasında ve kişinin terör eylemleri ile suçlanması ya da bu suçtan ceza almış olması durumunda dahi, mahkûmiyet kararına neden olan suçun doğası ne olursa olsun mutlak olarak yasaktır."

İşkence ve kötü muameleyle tabi tutulmama hakkı, tüm insanlığın, dolayısıyla uluslararası toplumun ortak hakkıdır. Çünkü bu hak, bir yandan kişinin onurunu, ruh ve vücut bütünlüğünü koruduğu için tek tek bireyleri ama aynı zamanda insanlığın ortak değeri olarak tüm insanlığı ve onurunu korumaktadır.

Fakat ne yazık ki, işkence, günümüzde dünyanın pek çok ülkesinde devletler tarafından insanlık dışı bir cezalandırma, yıldırma/sindirme aracı olarak kullanılmaktadır.

Bu bakımdan işkencenin önlenmesi yönünde sürdürülen çalışmaların yanı sıra işkence görenlere destek olmak, onların fiziksel ve ruhsal olarak tedavi ve rehabilitasyonlarına yardımcı olmak da ayrıca önemli hale gelmiştir. Özellikle, "İşkenceye Karşı Sözleşme"nin yürürlüğe girmesinden sonra işkence görenlere yönelik tedavi ve rehabilitasyon çalışmaları ivme ve yaygınlık kazanmıştır. Bugün dünyanın hemen her yerinde işkence görenlere yardım eli uzatan 200'den fazla tedavi merkezi bulunmaktadır.

1 Rapor, TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerinden elde edilen verilere dayanarak hazırlanmıştır. TİHV, Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuru sayısı ile ülkedeki toplam işkence ve diğer zalimane, insanlık dışı, aşağılayıcı muamele veya cezaya maruz kalanların sayısı arasında doğrudan bir ilişki kurulamayacağını kuruluşundan bu güne kadar hep ifade etmiştir. Ancak bu durum, işkence ve diğer zalimane, insanlık dışı, aşağılayıcı muamele veya cezaya maruz kalan TİHV başvurularının yıllara göre istatistiksel dağılımının oldukça anlamlı göstergeler olarak değerlendirilebilecek veriler olduğu gerçeğini değiştirmemektedir.

Uluslararası insan hakları örgütlerinin hazırladığı raporlar, işkencenin sadece askeri diktatörlüklerde ve otoriter rejimlerde değil, demokratik olma iddiasındaki ülkelerde de uygulandığını ortaya koymaktadır. Özellikle, 11 Eylül 2001 sonrası yaşanan süreçte “teröre karşı güvenliği sağlama” gerekçesiyle işkenceyi meşrulaştıran ve işkencecileri koruyan tutum ve politikalar olağan hale getirilmiştir. İşkenceyi meşrulaştırmaya yönelik bu çabaların bir sonucu olarak, ulusal ve uluslararası pek çok araştırmancının/çalışmanın da gösterdiği gibi, işkencenin toplumların zihniyet dünyasında “teröre karşı mücadele” gerekçesi ile kabul edilebilir hale gelmesi, özelliklede savaş, işgal ve iç çatışmalar sırasında tarafların birbirini sindirmek ve/veya yok etmek amacıyla ilk başvurdukları araç olması, bu bağlamda komşumuz Suriye’de sürmekte olan iç savaş koşullarında işkencenin kitlesel bir boyut kazanması kaygı vericidir.

Yanı sıra işkencecilerin otoritelerce cezasız bırakılması, işkenceyi mümkün kılacak yasal düzenlemelerin yapılması, işkence yöntemlerini geliştirmek üzere bilim ve teknolojiyen, bilhassa da tıbbın ve psikiyatrinin olanaklarından yararlanılması, işkence eğitiminin yanı sıra işkence aletlerinin üretim ve ticaretinin legal bir sektör haline getirilmesi kaygıları daha da arttırmaktadır.

Türkiye İşkenceye Karşı Sözleşme’yi 1988 yılında kabul etmiş, Anayasa’da ve Ceza Kanunu’nda işkenceyi yasaklamıştır. Buna rağmen işkence, hâlâ kamu görevlileri tarafından sistematik bir uygulama olarak varlığını sürdürüyor.

Ancak, son yılların ayırt edici özelliği fiziksel işkence yöntemlerine daha çok sokakta, polis araçlarında, toplantı ve gösterilere müdahale sırasında yani “resmi gözaltı” yerleri dışında başvurulmasıdır. Özellikle güvenlik güçlerinin toplantı ve gösterilere biber gazı, basınçlı su ve plastik mermi kullanarak vahşi müdahalesi, yakalama ve gözaltı işlemleri sırasında başvurdukları linç düzeyinde kaba dayak uygulamaları işkence kavramına yeni bir boyut kazandırmıştır.

Bununla birlikte ihtiyaç duyuldukça “resmi gözaltı” yerlerinde de işkence yapılmakta ve daha ziyade ruhsal etkileri olan yöntemler uygulanmaktadır. Kısacası son yıllarda işkence, bilgi alma ihtiyacından çok korku veya gözdağı vermek, cezalandırmak ya da otoriteyi tesis etmek amacıyla uygulanmaktadır.

Son yıllarda önce Kürt Sorunu ile ilgili toplantı ve gösterilerde lokal olarak, daha sonra Gezi Parkı Protestoları ile birlikte tüm ülke sathında yaşanan toplantı ve gösterilere yönelik orantısızlığının çok ötesinde kayıt dışı ve linççi nitelikteki bir polis şiddeti söz konusudur. Polisin bir adli işlem yapma amacı dışında sırf cezalandırmak ve intikam almak amacıyla başvurduğu bu şiddet, öyle yetkililerin iddia ettiği gibi PVSK kapsamında başvuru zor kullanma yetkisiyle açıklanamaz. Aksine işkence yasağı ihlalidir.

Nitekim, Birleşmiş Milletler (BM) Kolluk Kuvvetlerinin Davranış Kuralları, BM Kolluk Kuvvetlerinin Güç ve Ateşli Silah Kullanımına İlişkin Temel İlkeleri ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihatları, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) ile Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi’nin Avrupa Polis Etiği Kurallarına dair Üye

Devletlere Yönelik (2001)10 Sayılı Tavsiye Kararı gereği kolluğun güç kullanımı yasaya dayalı, zorunlu ve orantılı olmalıdır. Bu standartlara uymayan her türlü güç kullanımı ise işkence yasağı ile ifade ve toplanma özgürlüğü başta olmak üzere temel hak ve özgürlüklere müdahale niteliğinde değerlendirilmektedir.

Son olarak BM Genel Kurulu'nun 14 Şubat 2014 tarihinde aldığı bir kararda (A/REC/68/156) "Genel Kurul, dünyanın tüm bölgelerinde, barışçıl toplanma hakkını ve ifade özgürlüğünü kullanan insanlara yönelik eylemlerin işkence ve diğer zalimane, insanlık dışı ve aşağılayıcı muameleye dönüşmesinden son derece kaygı duymaktadır" denilmektedir.

Polis şiddetinin bir başka yönü ise toplantı ve gösterilere müdahaleler sırasında son derece kontrolsüz ve yoğun biçimde kimyasal gaz kullanılmasıdır. AİHM, kendisine yapılan pek çok başvuruda "kontrol altındaki kişi ve gruplara" yönelik olarak yaygın uygulanan "göz yaşartıcı gaz" kullanımını AİHS'nin işkence ve diğer kötü muamele yasağını düzenleyen üçüncü maddesinin ihlali olarak değerlendirmiş ve Türkiye'yi mahkûm etmiştir. AİHM, 1 Mayıs'ta polis tarafından göstericilere yönelik olarak gaz kullanılmış olmasıyla ilgili vermiş olduğu 27 Kasım 2012 tarihli DİSK ve KESK v. Türkiye (No. 38676/08) kararında; gaz bombası kullanımının gerekli veya orantılı olarak değerlendirilemeyeceğine karar vermiş; gaz kullanımı konusunda daha önceki kararlarına atıfta bulunmuş ve gaz bombası kullanımının açabileceği ciddi sağlık sorunları konusuna ve bu konudaki kararlarına dikkat çekmiştir. Yine Mahkeme, Ali Güneş v. Türkiye (No. 9829/07), Abdullah Yaşa ve Diğerleri v. Türkiye (No. 44827/08) kararlarında, kolluk güçlerinin aşırı ve orantısız güç kullanımını eleştirerek, bireylere karşı gaz bombası kullanımının birçok ciddi sağlık sorunlarına yol açabileceğini ifade etmiş ve bu gazların kullanılması hakkında mevzuata ve uygulamaya yönelik endişesini ifade etmiştir.

AİHM, barışçıl nitelikte olmayan ve yasaya uygun olarak düzenlenmeyen gösteriler de dahi polisin müdahalesinin amaçla uygun ve orantılı olması gerektiğini, bu bağlamda gaz kapsülünün göstericileri hedef alarak fırlatılmasının işkence yasağının ihlali olacağını belirlemektedir.

Buna rağmen Türkiye'de toplumsal olaylara müdahalede sıklıkla başvuru gözen yaşartıcı kimyasalların kullanımına dair herhangi bir yasal düzenleme yoktur. Oysa gazın nasıl kullanılacağı açık ve katı kurallara bağlanmalı, takdir marjı çok dar olmalıdır. Ayrıca güvenlik güçlerine eğitim de verilmemekte, gaz kullanımı tamamen keyfi bir şekilde gerçekleştirilmektedir. Bugüne kadar gazın keyfi kullanımı nedeniyle yaptırım uygulanmış hiçbir kamu görevlisi veya kolluk amiri yoktur.

Son dönemlerde öne çıkan bir başka uygulama ise gözaltında ya da cezaevinde zor kullanılarak ve kişinin rızası olmadan "Savcılık talimatı ile" kan ve tükürük örnekleri alınması ile çıplak arama dayatmalarıdır. AİHS'ne, AİHM içtihatlarına, tıbbi etik kurallarına ve iç hukuk metinlerine rağmen başvuru gözen bu tür uygulamalar işkence yasağının açıkça ihlalidir.

Yine son dönemlerde cezaevlerinde gerçekleştirilen, bilhassa da çocuk mahpuslara yönelik işkence ve kötü muamele, tecavüz uygulamalarında da belirgin bir artış görülmektedir. Her şeyden önce cezaevlerinin genel koşulları (barınma, havalandırma, hijyen, sağlık, iletişim, vb koşullar) ve cezaevleri kapasitesinin yüzde yüz doluluk oranına yaklaşması nedeniyle ortaya çıkan mekansal sıkışıklık tüm tutuklu ve hükümlüler üzerinde toplu işkence etkisi yaratmaktadır. Bununla birlikte özellikle cezaevine giriş sırasında yapılan çıplak aramalar, süngerli oda uygulamaları ve kamerasız kör bölgelerde gerçekleştirilen şiddet, cezaevlerindeki arama ve denetimlerde, avukat ve aile görüşmesine gidiş ve gelişlerde, hastane sevkleri ya da mahkemelere götürülüp getirilirken uygulanan şiddet ve tabii ki izolasyon, cezaevlerinde öne çıkan işkence ve kötü muamele uygulamaları olmaktadır.

Özellikle disiplin cezaları nedeniyle ve ağırlaştırılmış müebbet cezası almış mahpuslara uygulanan izolasyon ise çok ağır tahribatlara yol açarak kişilerin ruhsal bütünlüğünü bozmaktadır. Mahpusların onurlarını korumak için yaptıkları itirazlar ise disiplin cezaları almalarına dolayısıyla yaşadıkları işkence ortamının uzamasına yol açmaktadır.

Keza cezaevlerinde ağır hasta tutuklu ve hükümlülerin durumu başlı başına bir işkence uygulaması haline gelmiştir. Askeri ceza ve disiplin evleri de yoğun işkence ve kötü muamele iddialarına karşın hala her türlü denetimden uzaktır.

İşkencenin ülkemizde bu boyutta olmasının temel nedeni işkence yasağının mutlak niteliği ile bağdaşmayan çok ciddi bir cezasızlık kültürünün varlığıdır. Bu kültürün güçlenmesinde ve yaygınlaşmasında birincil etken siyasal otoritelerin zihniyet ve yaklaşımları, başka bir deyişle cezasızlığın bir devlet politikası olmasıdır. 12 Eylül 1980 askeri darbe döneminden itibaren yapılan işkencelerin etkili bir şekilde soruşturulmaması, soruşturuların zamanaşımı nedeniyle kapatılması, kovuşturma aşamasına gelen olaylarda ise etkili yargılama yapılmaması cezasızlığın sürdürüldüğünü açık bir şekilde göstermektedir.

İşkenceye sıfır tolerans söylemi ile iktidara gelen Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın başbakanlığı dönemindeki bu söylemini unutarak, yıllardır bilhassa da Gezi Parkı Protestolarından bu yana daha yüksek sesle ve alenen işkence boyutuna varan polis şiddetini koruyan, hatta teşvik eden bir söylem içinde olması oldukça kaygı vericidir. "Polisimi yedirtmem" söylemi cezasızlığın adeta dışa vurumu olmuştur.

Siyasi otoritenin yaklaşımı böyle olunca haliyle işkence yapan kamu görevlilerinin ve işkence iddialarının resen soruşturulmaması, yapılan soruşturuların etkin ve bağımsız olmaması, işkence yapan kamu görevlilerinin yargılanması için izin sistemine başvurulması, ceza ertelemeleri, savcı ve yargıçların sübjektif ve tarafsızlıktan uzak zihniyet yapıları gibi cezasızlığa yol açan nedenlerin hiç biri konuşulamaz, tartışılmaz hale gelmektedir.

İşkence yapan güvenlik görevlileri hakkında bir şikâyetle bulunulması, soruşturma ya da dava açılması halinde işkence görenler hakkında derhal “memura hakaret etmek, mukavemet etmek, bu sırada yaralamak, kamu malına zarar vermek” gibi gerekçelerle işkence görenler hakkında karşı davalar açılmaktadır. İşkenceciler aleyhine açılan davalar cezasız kalırken işkence görenler aleyhine açılan davalar kısa sürede ağır cezalar ile sonuçlanabilmektedir. Gezi Parkı Protestoları sırasında polisini gerçekleştirdiği başta yaşam hakkı ve işkence yasağı ihlali olmak üzere ağır insan hakları ihlallerine yönelik açılan davaların hiçbirinde henüz olumlu bir sonuç alınamamıştır. Bu bağlamda savcılıklara yapılan pek çok şikâyet ve suç duyurusunun akıbeti bilinmemektedir.

İşkencenin önlenmesinde çok etkin bir enstrüman olan BM İşkenceyi Önleme Sözleşmesi'nin Seçmeli Ek Protokolü (OPCAT) kapsamında bağımsız bir “Ulusal Önleme Mekanizması” ulusal ve uluslararası düzeyde konuyla ilgili kişi ve kuruluşların tüm itiraz ve eleştirilerine karşın başta Paris İlkeleri olmak üzere evrensel norm ve ilkelere aykırı biçimde üyelerini doğrudan Hükümetin atadığı mali ve idari bağımsızlığı tartışmalı Türkiye İnsan Hakları Kurumu'nun (TİHK) bir alt birimi haline getirilmiştir. Fıili olarak Bakanlar Kurulu'na bağlı bir mekanizmayla işkencenin önlenmesi düşüncesi tümüyle hayaldir. Umuyoruz ki 2015 yılında işkencenin gerçekleşmeden önlenmesi adına siyasal iktidar daha ciddi adımlar atacaktır.

DEĞERLENDİRME

Türkiye İnsan Hakları Vakfı (TİHV) kurulduğu tarih olan 1990 yılından bu yana resmi ya da resmi olmayan gözaltı/alıkonulma merkezlerinde ya da cezaevi tutuldukları dönemde görmüş oldukları işkence ve kötü muamele nedeniyle sağlığı bozulmuş olan kişilerin fiziksel, ruhsal ve sosyal bütünlük içerisinde tedavi ve rehabilitasyonlarını sağlamaya çalışmaktadır. İşkencenin bireyin yakın çevresini de etkileyebildiğini bugüne kadar yaşadığımız deneyimler ve bu alanda yapılan bilimsel çalışmalar ortaya koymuştur. İşkence olgusu toplum sağlığını doğrudan ya da dolaylı olarak etkilemektedir. Bu nedenle işkence görenlerin yakınlarının travmatik süreçlerle ilişkili tıbbi sorunlarının çözümü de üstlenilmektedir.

TİHV, tedavi ve rehabilitasyon çalışmalarını Ankara, İstanbul, İzmir, Adana ve Diyarbakır illerindeki temsilcilikleri ile özel koşullarda ve dönemlerde oluşturulan gezici sağlık ekipleri aracılığıyla sürdürmektedir. Adı geçen 5 merkezde pratisyen hekim/aile hekimi, psikiyatrist, psikolog, sosyal hizmet uzmanı ve tıbbi sekreterlerden oluşan ekipler (söz konusu kadroların varlığı temsilcilikler arasında farklılık gösterebilmektedir), işbirliği içerisinde buldukları her branştan uzman hekimlerle birlikte çalışmalarını yürütmektedir. Tedavi süreci her aşamasında merkezlerde bulunan ekipler tarafından koordine edilmektedir. Çalışmaların sonuçları ve değerlendirmeler, yıllık raporlar halinde işlenerek kamuoyuyla paylaşılmaktadır.

TİHV, çalışmalarını Türkiye Cumhuriyeti hükümetleri tarafından imzalanmış/onaylanmış olsun ya da olmasın uluslararası insan hakları sözleşmeleri ve belgeleri ışığında sürdürmektedir.

TİHV, çalışmalarının bir kısmını projeler temelinde yürütmektedir. Hazırlanan projeler insan hakları ile ilgili, hükümetler dışı, uluslararası kuruluşlara iletilmekte, destek sağlanması halinde yürürlüğe konulmaktadır. TİHV, hükümetlerden, insan haklarına aykırı uygulamalar yapan kurum ve kişilerden bağış ya da destek almamayı ilke edinmiştir.

TİHV tarafından, temsilciliklerinin olmadığı iller ve çevresinde yaşayanların da tedavi ihtiyacını karşılayabilmek için, daha önce Gaziantep, Urfa, Hatay, Malatya ve Adıyaman illerini kapsayan “5 Şehir Projesi”, yerel tabip odaları, İHD şubeleri, barolar ve diğer sivil toplum örgütleri ile yürütülen işbirliği ile artık tüm ülke sathında sürdürülmektedir. Proje çalışmaları ile merkezlerin bulunmadığı diğer kentlerde işkence uygulamalarına maruz kalanlara, çalışmalar konusunda bilgilendirmeler yapılmakta, tedavi hizmetlerine ulaşabilmeleri için sosyal ve mali destek sağlanmaktadır.

TİHV, işkence göreni tedavi etmeyi insan olmanın gereği ve sağlık çalışanının etik sorumluluğu olarak algılayan farklı branşlardan ve mesleklerden sağlık çalışanlarının multidisipliner çalışmalarının koordine edildiği bir insani-tıbbi kurumsallaşma yaratmıştır.

Kuruluşundan bu yana geçen 24 yıl boyunca, işkence ve kötü muameleden kaynaklanan sağlık sorunları nedeniyle TİHV merkezlerine başvuran kişilerin sayısı 14.421'e yükselmiştir. Bu rakam, işkencenin tedavi ve rehabilitasyonu konusunda verilen hizmet açısından bakıldığında çok büyük bir topluluğu gösterirken, bir başka yandan bakıldığında Türkiye'de işkence görenlerin oldukça küçük bir bölümünü oluşturmaktadır.

YÖNTEM

2014 yılı içinde toplam 787 kişi TİHV'in Adana, Ankara, Diyarbakır, İstanbul ve İzmir Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri'ne başvuruda bulunmuştur. Bunların 27'si işkence gören kişilerin yakınlarıdır. Bu rapor 2014 yılı içinde TİHV'nin beş tedavi ve rehabilitasyon merkezine işkence ve kötü muameleye uğradığını belirterek başvuran 787 kişiden işkence gören 760 kişi arasından verilerinin eksikliği nedeniyle dışarıda tutulan 4 kişi hariç 756'sına ilişkin bilgiler değerlendirilerek hazırlanmıştır. Değerlendirmeye alınan veriler, bu merkezlerde çalışan hekim ve sosyal hizmet uzmanları ile konsültan hekimlerin başvurularla yaptıkları görüşme, muayene ve diğer tanısıl incelemeler sonucunda elde edilmiştir.

Toplanan bilgiler, öncelikle veri toplama amacıyla geliştirilen başvuru dosyalarında ve formlarda bir araya getirilmiştir. Daha sonra toplanan veriler “Türkiye İnsan Hakları Vakfı Başvuru Kayıt Uygulaması” adlı özel olarak geliştirilmiş bir bilgisayar programına girilerek, elde edilen bilgiler sayısal hale dönüştürülmüştür. Sayısal veriler de uygun veri işleme ve istatistik programlarına aktarılarak konu başlıklarına göre çeşitli dağılımlar ve buna ilişkin tablo ve grafikler elde edilmiştir.

Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerinin 2014 yılı içindeki çalışmaları iki bölümde değerlendirilmiştir. Birinci bölümde 2014 yılında başvuruların tümüne ilişkin verilerin değerlendirilmesi ve yorumu yer almaktadır. Türkiye'nin yıl içinde yaşanan işkence ve kötü muamele profilini daha iyi değerlendirebilmek ve yorumlayabilmek için ikinci bölümde sadece 2014 yılı içinde işkence ve kötü muameleye maruz kaldığını belirten başvurulara ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

İlk iki bölümde birinci alt başlıkta başvuruların sosyal ve demografik özellikleri ele alınmış, ikinci alt başlıkta işkence ve kötü muamele öykülerinden elde edilen sonuçlar yorumlanmış, üçüncü alt başlıkta başvuruların tıbbi süreçleri değerlendirilmiş olup son alt başlıkta ise tedavi ve rehabilitasyon merkezlerimizde bu başvuruların sağlık durumları, rahatsızlıkları ve bunların nedenleri ile tedavi ve rehabilitasyon çalışmalarının sonuçları verilmiştir.

BAŞVURU SAYILARI VE DAĞILIMI

Başvuruların sosyal ve demografik özelliklerini vermeden önce, aşağıda başvuru sayılarının başvurunun yapıldığı TİHV Temsilciliklerine ve aylara göre dağılımı, 2014 yılında gözaltında işkence ve kötü muameleye maruz kaldığını belirterek başvuran kişilerin sayısı ve dağılımı ile başvuruları TİHV'e yönlendiren kaynaklara ilişkin veriler sunulmaktadır.

2014 yılı içinde TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon merkezlerine işkence ve kötü muameleye maruz kaldığını belirterek başvuran 756 kişi değerlendirmeye alınmıştır. İşkence gören kişilerin yakını olarak tedavi görme talebiyle 27 kişi başvuruda bulunmuş olup, değerlendirme dışında tutulmuşlardır. 2014 yılı başvurularının Temsilciliklere göre dağılımı Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1: 2014 yılı başvurularının TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine göre dağılımı

Temsilcilik	İşkence Gören Başvuru Sayısı	İşkence Gören Yakını Sayısı	Toplam Başvuru Sayısı
Adana	39	1	40
Ankara	30	2	32
Diyarbakır	314	7	321
İstanbul	282	16	298
İzmir	91	1	92
Toplam	756	27	783

Bu raporda değerlendirmeye alınan toplam 756 başvurudan 260'ı (%34,4) 2014 yılı içinde gözaltında işkence ve kötü muameleye maruz kaldığını belirterek başvurmuştur. Bu rakamlar,

- 2013 yılında başvuran 844 kişi içinde 500 (%59),
- 2012 yılında başvuran 506 kişi içinde 236 (%47),
- 2011 yılında başvuran 484 kişi içinde 224 kişi (%46) ve
- 2010 yılında başvuran 343 kişi içinde 160 kişi (%47) idi.

2013 yılı Gezi Parkı Eylemleri nedeniyle aynı yıl içinde işkence gören sayısının önceki yıllara göre fazla olduğu bir yıl olmuştur. Buna rağmen 2014'te yıl içi işkence görenlerin oranında meydana gelen düşmeyi, başta KCK operasyonları olmak üzere siyasal faaliyetleri nedeniyle daha önce tutuklanıp 2014 yılında tutukluluk sürelerinde yapılan değişiklik dolayısıyla cezaevinden çıkarak TİHV'ye başvuranlarda meydana gelen artışla açıklamak mümkün olabilir. 2014 yılı ile karşılaştırmasına ikinci bölümde daha ayrıntılı yer verilecektir.

Temsilciliklerin toplam başvuru dağılımına bakıldığında Adana ve Ankara başvurularının sayılarında belirgin bir düşüş görülürken Diyarbakır Temsilciliği'nin başvuru sayısında önceki yıla göre %46 oranında bir artış gözlenmektedir. Yukarıda da bahsi açıldığı üzere 14 Nisan 2009 tarihinde başlayan ve KCK (Kürdistan Topluluklar Birliği/Koma Civakên Kurdistan) Operasyonu olarak bilinen tutuklamaların 2014 yılında toplu tahliyeleri bu sayının yüksekliğindeki başlıca nedenlerden biridir. Toplu tahliyelerin nedeni ise yukarıda da ifade edildiği üzere 2014 yılında getirilen düzenleme ile tutukluluk süresinin 5 yıla indirilmesidir. Diyarbakır Temsilciliği'ne işkence gördüğünü belirterek başvuran 314 kişinin 230'u (%73) cezaevinden tahliye olarak başvuruda bulunmuştur. Cezaevinden çıkarak başvuruda bulunanlarla ilgili ayrıntılara sonraki bölümlerde yer verilecektir.

Başvuru yakını sayısının İstanbul Temsilciliği'nde belirgin artış gösterdiği görülmektedir. İzmir, Adana, Ankara başvurularının neredeyse tamamı işkence gören kişilerdir. İzmir ve Diyarbakır Temsilciliklerinde 2014 yılı içinde işkence gören sayısında artış görülmektedir. Toplumsal gösterilere karşı genel olarak süren, İzmir özelinde giderek sertleşen polis müdahalesinin yansıması olarak bu Temsilciliğimize işkence gördüğünü söyleyerek başvuran 90 kişinin 54'ü (%59) 2014 yılı içinde işkence gören kişilerdir. 2014 yılında Ege Üniversitesi içerisinde protesto gösterisi yapan bir grup öğrencinin son dönemde yaygınlaşan toplumsal gösterilere sert polis müdahalesinin temsili niteliğindedir.

2014 yılında başvuranların tedavi ve rehabilitasyon merkezlerine göre dağılımı Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2: 2014 yılında gözaltında işkence ve kötü muameleye maruz kaldığını belirterek başvuran kişilerin TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine göre dağılımı ve toplam başvuru sayısına oranı

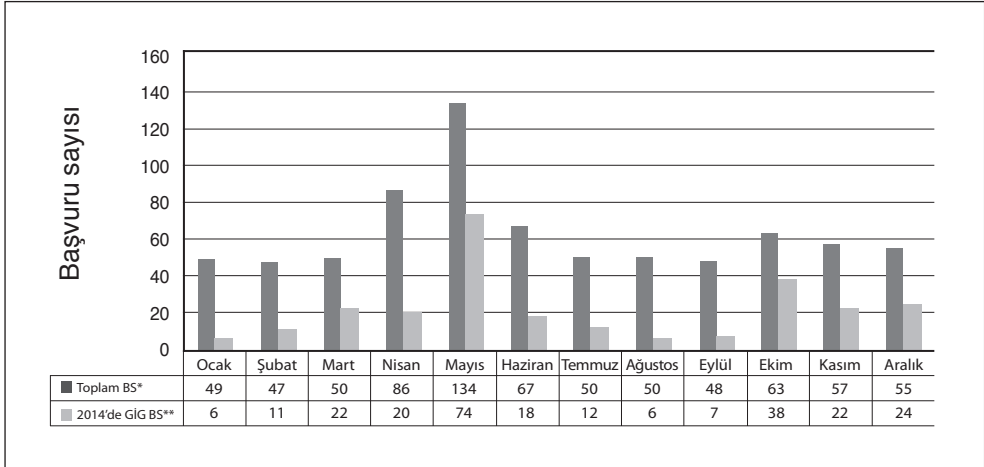
Temsilcilik	Toplam Başvuru	2014'te GiG* Başvuru	Toplam Başvuruya Oranı (%)
Adana	39	14	36
Ankara	30	14	47
Diyarbakır	314	24	8
İstanbul	282	154	55
İzmir	91	54	59
Toplam	756	260	34

*GiG: Gözaltında işkence ve kötü muamele gören

Tedavi ve Rehabilitasyon merkezlerimize yapılan başvuruların aylara göre dağılımı Grafik 1'de verilmiştir. Başvuruların 201'i Mayıs (134 kişi %18) ve Haziran (67 kişi %9) aylarında başvurmuştur. 2013 yılında bu sayı toplamda 372 (%44) kişiydi ve Mayıs ile Haziran yine en çok başvurunun olduğu aylar olmuştur. 2013 yılında başvuru yoğunluğu 1 Mayıs Gösterileri ve Gezi Parkı Eylemleri nedeniyle Mayıs ve Haziran aylarının yanı sıra Temmuz ayında da sürerken (Mayıs 131 kişi %16; Haziran 241 kişi %29, Temmuz 112 kişi %13), 2014 yılında Ekim ayı en çok başvurunun olduğu üçüncü ay olmuştur (63 kişi %8).

2014 Ekim ayı, IŞİD saldırısı altında olan Kobanê için pek çok ilde yapılan eylemlerle ülke tarihine geçen ay oldu. TİHV olarak, 6-8 Ekim olayları sırasında gerçekleşen, başta yaşam hakkının ihlali, işkence, toplantı ve gösteri özgürlüğünün kısıtlanması olmak üzere ağır insan hakkı ihlallerine yol açan, diğer yandan demokrasinin var olan sorunlarını aşmada ve kamusal/siyasal alanın gelişmesinde önemli bir imkân yaratan barış ve çatışmasızlık ortamına büyük zarar veren şiddet sarmalından büyük bir kaygı duyduğumuzu belirtmiştik. Kobanê'ye destek protestoları sırasında ve sonrasında ev baskınları ile başlatılan operasyonlarda ulaşılabilen verilere göre en az 199'u çocuk, 1110 kişi gözaltına alınmış, bu gözaltılardan, yine en az 20'si çocuk 264 kişi tutuklanarak cezaevine gönderilmiş, 51 kişi yaşamını yitirmişti.

Grafik 1: 2014 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin aylara göre dağılımı

*BS: Başvuru sayısı **GIG: Gözaltında işkence ve kötü muamele gören

Vakfın çalışmalarından önceden haberdar olanlar (doğrudan başvuranlar) dışındaki kişiler bir kişi ya da kurumun yönlendirmesiyle tedavi ve rehabilitasyon merkezlerine başvurumaktadırlar. Başvuruların bilgilendirilme kaynaklarına bakıldığında TİHV'e başvuranların önerisiyle gelenlerin en yüksek oranda olduğu, doğrudan başvuranlar ve demokratik örgüt/partilerin yönlendirmesiyle gelen başvuranların bu grubu izlediği görülmektedir. Ayrıca:

- TİHV başvurularının önerisiyle en çok Diyarbakır Temsilciliği'ne (159 kişi %21),
- Doğrudan başvuranlar en çok Diyarbakır Temsilciliği'ne (68 kişi %9),
- Demokratik örgüt ve/veya partilerin yönlendirmesiyle en çok İstanbul Temsilciliği'ne (108 kişi %23),
- İHD kanalıyla en çok İstanbul Temsilciliği'ne (46 kişi %6),
- Avukatlar kanalıyla en çok İstanbul Temsilciliği'ne (30 kişi %4),
- TİHV gönüllülerinin aracılığıyla en çok İzmir Temsilciliği'ne (10 kişi %1),
- TİHV çalışanlarının önerisiyle en çok İstanbul ve İzmir Temsilciliği'ne (4'er kişi %1'er) başvurular gerçekleşmiştir. 2 kişi İstanbul Temsilciliği'ne basın aracılığıyla başvurduğunu belirtmiştir.

Başvuruların referans kaynakları arasında genel olarak her yıl ilk sırada yer alan İnsan Hakları Derneği (İHD), 2014 yılında dördüncü sıraya gerileyerek yerini TİHV'in kendi başvurularına bırakmıştır. Toplam başvuruların %42'sini oluşturan Diyarbakır Temsilciliği'nde %21 oranında bilgilendirme kaynağı TİHV başvuruları gösterilmiştir. Aynı davadan toplu tahliyeler nedeniyle başvuruların birbirinden haberdar olması, süren çatışmazlık ortamı, Temsilciliğin düzenli kurum ziyaretleri bunun başlıca nedenleri arasında sayılabilir.

Başvuruların TİHV ile ilgili bilgilendirme kaynaklarının dağılımı tüm başvurular ve 2014 yılında gözetiminde işkence ve kötü muameleye maruz kaldığını belirtenler için Tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 3: TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin tamamı ve 2014 yılında gözetiminde işkence ve kötü muameleye maruz kaldığını belirtenler için bilgilendirilme kaynaklarına göre dağılımı

Başvuru Yolu	Tüm Başvurular	%	2014'de GiG	%
TİHV Başvurularının Önerisiyle	233	29,8	35	13,5
Doğrudan	181	23,1	76	29,3
Demokratik Örgüt ve/veya Partiler Kanalıyla	178	22,7	63	24,3
İHD Kanalıyla	98	12,5	41	15,8
Avukatlar Yoluyla	46	5,9	29	11,2
TİHV Gönüllülerinin Önerisiyle	28	3,6	10	3,9
TİHV Çalışanlarının Önerisiyle	17	2,2	4	1,5
Basın Aracılığıyla	2	0,3	1	0,4
Genel Toplam	783	100,0	259	100,0

TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri'nin 2014 yılı içindeki çalışmalarına ilişkin değerlendirmenin kalan kısmı daha önceki yıllarda olduğu gibi iki bölüm halinde yapılacaktır. İlk bölümde 2014 yılı içinde başvuranların tümü, ikinci bölümde ise 2014 yılı içinde gözetiminde işkence ve kötü muameleye maruz kaldığını belirterek başvuran 259 başvuru değerlendirilecektir. Bu yüzden 2014 yılına özgü değerlendirmelere ikinci bölümde yer verilecektir.

I- TÜM BAŞVURULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

A- SOSYAL VE DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER

1- Yaş ve Cinsiyet

2014 yılında merkezlere başvuran işkence mağdurlarının yaşları 12 ile 71 yaş arasında değişmektedir. 2013 yılında bu dağılım 2 ile 76 yaş arasıydı.

Başvuruların yaş ortalaması ise 34,5'dir (2013 yılında 33,8 idi), yaş ortalaması 0,7 yaş yükselerek geçen yıla göre belirgin bir farklılık göstermemiştir. Yaş ortalamasında belirgin bir artış olmamasına rağmen 18 yaş ve altında olan başvuruların sayısında yine önceki yıllarda olduğu gibi giderek azalma görülmektedir (2013 yılına göre %2,6 azalmıştır).

- 2010 yılında 0-18 yaş başvuru sayısı 50 ve oranı %14,6,
- 2011 yılında sayı 73 ve oranı %15,1,
- 2012 yılında sayı 50 oran ise %9,9,
- 2013 yılında sayı 43 ve oranı %5 idi.

0-18 yaş grubunda olan 18 kişinin 9'u İstanbul Temsilciliği'ne başvurmuştur (toplam başvuruya oranı %1,2, 0-18 yaş grubuna oranı %50).

Bu tablo başvurularımızın başvurdukları yıldaki yaşlarını ifade etmekte olup, işkence gördüğü yaşı, doğal olarak, doğrudan yansıtmamaktadır. Çocuk yaş grubundaki 18 kişiden 14'ü (%77,8) 2014 yılında işkence ve kötü muameleye maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir.

2014 yılında da her yıl olduğu gibi 19-25 yaş grubunda yer alan başvurular en büyük kümeyi oluşturmaktadır. Bazı yıllarda başvurularımızın yarıya yakını 19-25 yaş grubunda iken 2011, 2012, 2013 yıllarındaki başvuru toplamının yaklaşık dörtte bir oranı bu grupta yer almaktaydı. 2014 yılında da başvuruların %22'si (166 kişi) 19-25 yaş gurubundadır.

Başvuruların %22'si 25 yaşın altındadır. Bu oran 2010 yılında %42,9, 2011 yılında %37,6 ve 2012 yılında %37,8, 2013 yılında ise %29 idi.

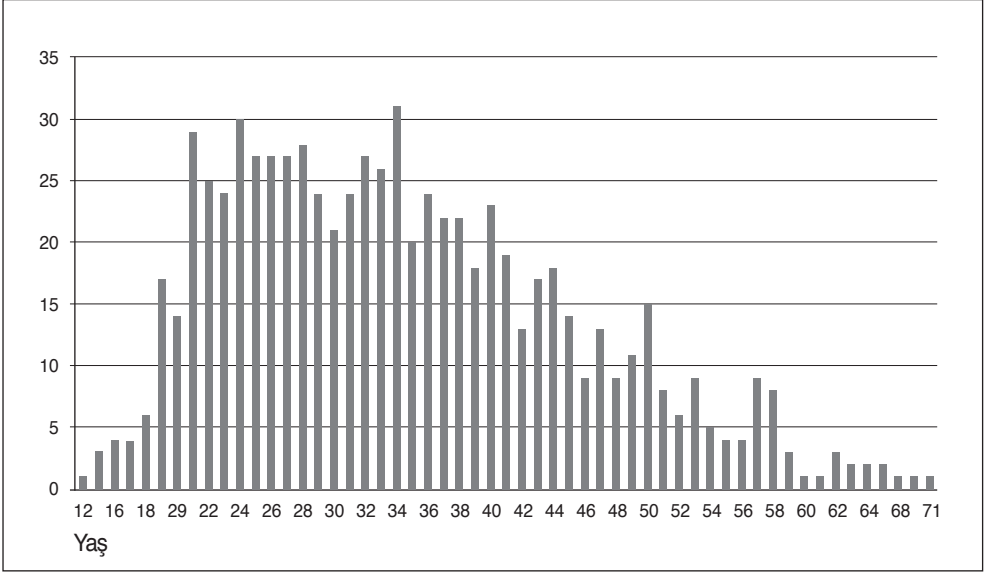
Yaşlara göre dağılımda 31 yaşındaki başvuruların 31 kişi ile en yüksek sayıda olduğu görülmektedir. Bir sonraki en fazla başvurunun olduğu yaş 30 kişi ile 24 yaş, 29 kişi ile 21 yaş şeklinde devam etmektedir. 21-31 yaş aralığının 286 kişi ile toplam başvuruların %38'ini oluşturduğu görülmektedir.

Başvuruların yaş gruplarına göre dağılımı Tablo 4'de, yaşlara göre dağılım ise Grafik 2'de verilmiştir.

Tablo 4: 2014 yılı içinde TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin yaş gruplarına göre dağılımı

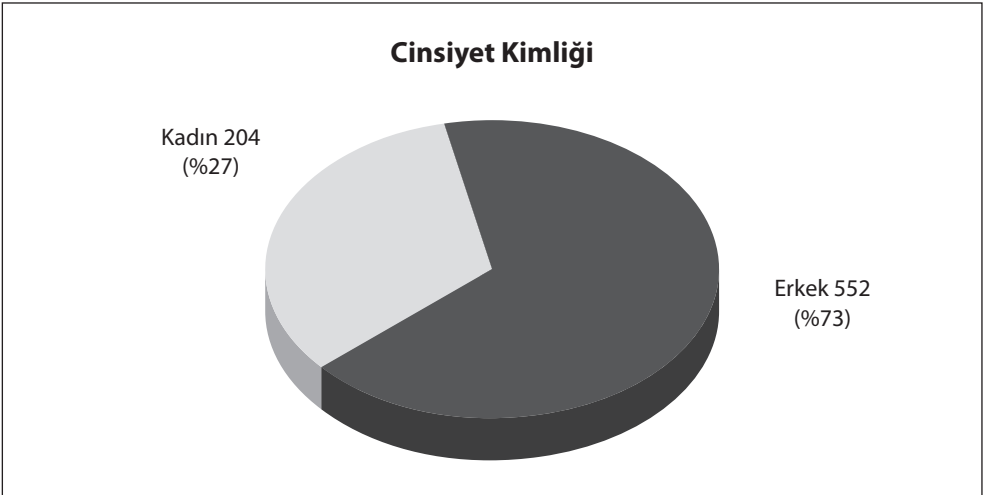
Yaş Grubu	Başvuru Sayısı	%
0-18	18	2
19-25	166	22
26-30	127	17
31-35	128	17
36-40	109	14
41-45	81	11
46 ve üstü	127	17
Toplam	756	100

Grafik 2: 2014 yılı içinde TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin yaşlarına göre dağılımı

Başvuruların 552'si (%73) erkek, 204'ü (%27) kadındır (Grafik 3). Kadın-erkek oranı yine geçen yıllarda olduğu gibi yaklaşık 1/3 oranında olmuştur.

Grafik 3: 2014 yılı içinde TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin cinsiyet kimliklerine göre dağılımı

2- Doğum Yeri

2013 yılı hariç hemen her yıl olduğu gibi Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu Bölgesi doğumlular 2014 yılında da o yılın başvuruları arasında ilk iki sırada yer almaktadır. 2013 yılında 1 Mayıs ve Gezi Parkı Eylemleri nedeniyle İstanbul Temsilciliği'nin başvuru sayısının yüksekliği Marmara Bölgesi doğumluların ikinci sıraya yükselmesine neden olmuştu. 2014 yılında Marmara Bölgesi doğumlular üçüncü sırada yer almaktadır.

Yine de 2013 yılında Doğu-Güneydoğu Anadolu Bölgesi doğumlular toplam başvuruların %43'ünü oluşturmaktaydı, bu sayılar 2014 yılında önceki yıla göre %18 artış göstererek 459 kişi ile %61 olarak görülmektedir. Diyarbakır Temsilciliği'nin başvuru sayısının yüksek olması bunun en önemli nedenidir. Başvurulara etnik kökenleri ile ilgili bir soru sorulmamakla beraber Kürt Sorunu ile ilintili olarak işkence görenlerin sayısının yüksek olduğu gerçeğini gözler önüne sermeye devam etmesi açısından bu rakamları vermeye devam edeceğiz. Bu oranlar:

- 2010 yılında 195 kişi ile %56,9,
- 2011 yılında 231 kişi ile %47,7,
- 2012 yılında 272 kişi ile %53,8 ve
- 2013 yılında 363 kişi ile %43,0 oranında idi.

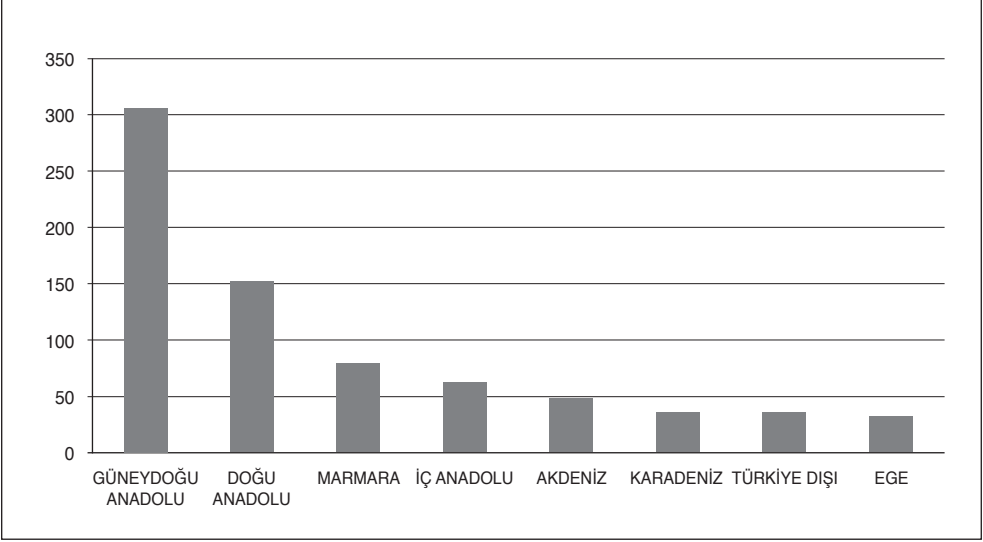
İç Anadolu Bölgesi doğumluların bu yıl da dördüncü sırada (%8) olduğunu görmekteyiz. Tüm başvuranlar içinde Akdeniz Bölgesi doğumlular %6'lık bir oranla beşinci sırada, Karadeniz Bölgesi doğumlular %5, Ege Bölgesi doğumlular %4'lük oranlarla pay almaktadır. Türkiye dışı doğumluların oranı ise %5'dir. Sığınmacı ve mültecilerin büyük çoğunluğunu oluşturduğu bu oran;

- 2011 yılında %8,
- 2012 yılında %11,
- 2013 yılında %7 idi. Başvuruların doğum yerlerine göre dağılımı Grafik 4'de verilmiştir.

Doğum yerleri il düzeyinde ele alındığında başvurular arasında 2014 yılında en fazla Diyarbakır doğumluların bulunduğu görülmektedir (137 kişi %18). 2013 yılında yukarıda bahsedilen gerekçelerle ilk sırada yer alan İstanbul (98 kişi ile %12) 2014 yılında 69 kişi ve %9 oranla ikinci sırada yer almakta. Üçüncü sırada Şırnak doğumlular (60 kişi %8) yer almıştır. 10'ar kişiye kadar olan diğer illerin dağılımı ise şöyle: Mardin (48 kişi %6), Tunceli (35 kişi %5), Sivas (28 kişi %4), Batman (24 kişi %3), Siirt (21 kişi %3), İzmir (20 kişi %3), Ankara (18 kişi %2), Malatya ve Muş (16'şar kişi %2'şer), Van (14 kişi %2), Adana (13 kişi %2), Elazığ ve Hatay (12'şer kişi %2'şer), Tokat ve Bingöl (10'ar kişi ve %1'er oran).

2014 yılı içinde Türkiye dışında doğan 36 başvurumuzdan 28'i sığınmacı veya mülteci ve 27'si kendi ülkesinde işkence gördüğünü ifade etmiştir. Bu başvurularımızın çoğunluğunu yine geçen yıl olduğu gibi İran'dan gelenler (16 kişi %57) oluşturmaktadır.

Grafik 4: 2014 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin doğdukları bölgelere göre dağılımları

3- Öğrenim ve İş-Meslek Durumu

Başvuruların öğrenim durumlarına bakıldığında, ilk sırada yaş grubu olarak çoğunluğunu 19-25 yaş grubunun oluşturduğu (272 kişi %36) lise mezunları yer almaktadır.

İkinci sırada yüksekokul veya üniversite mezunu olanların (149 kişi %20) olduğu görülmektedir ve ayrıca bunların yaş gruplamasına bakıldığında %21'inin (32 kişi) 31-35, %20'sinin (30 kişi) 26-30 yaş grubunda oldukları görülmektedir.

Ortaokul mezunları 146 kişi (%19) ile üçüncü sıradadır. 100 kişi (%13) ilkokul mezunu, 63 kişi (%8) yüksekokul veya üniversite terk, 18 kişi (2) okur-yazardır ve 8 kişinin (%1) okuma yazması yoktur. Başvuruların öğrenim durumlarının daha ayrıntılı dağılımı Tablo 5'de verilmiştir.

Üniversite öğrencilerinin lise mezunu; ilköğrenime halen devam edenlerin ilkokul-ortaokul öğrencileri olarak kayıtlara geçtiği düşünüldüğünde başvurular arasında 129 kişi (%17) öğrencidir.

Tablo 5: 2014 yılı içinde TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin öğrenim durumlarına göre dağılımı

Öğrenim Durumu	Başvuru Sayısı	%
Lise Mezunu	272	36
Yüksekokul Üniversite Mezunu	149	20
Ortaokul Mezunu	146	19
İlkokul Mezunu	100	13
Yüksekokul Üniversite Terk	63	8
Okur-yazar	18	2
Okuma-yazması yok	8	1
Toplam	756	100

Başvuruların başvurdukları sırada belirttikleri iş durumları incelendiğinde; 409 kişinin (%54,1) görüşme yapıldığı sırada işsiz olduğu görülmektedir (raporun hazırlandığı döneme kadar geçen sürede işsizlik oranında meydana gelmiş olması muhtemel azalma veya artışlar dikkate alınmamıştır).

2013 yılında 296 kişi (%35,1) işsiz olduğunu ifade etmiştir; önceki yıllara karşılaştırıldığında %19 oranındaki artış dikkat çekicidir. Daha önceki yılların seyri ile birlikte değerlendirildiğinde, 2013 yılına deyim yerindeyse damgasını vuran Gezi Parkı Eylemleri nedeni ile başvuranların profillerinin farklılığı bir neden olarak görünse de ülke geneli için geçerli olan işsizlik oranındaki artış TİHV başvurularına da yansımıştır. Bu oran;

- 2012 yılında 229 kişi ile %45,3,
- 2011 yılında 201 kişi ile %41,5,
- 2010 yılında 164 kişi ile %47,8,
- 2009 yılında 147 kişi ile %36,2 idi.

2014 yılında başvuran işsizlerin öğrenim durumlarına bakıldığında:

- %29,6'sı (121 kişi) lise mezunu,
- %21,3'ü (87 kişi) ortaokul mezunu,
- %18,3'ü (75 kişi) ilkokul mezunu,
- %14,9'u (61 kişi) yüksekokul-üniversite mezunu,
- %11,5'i (47 kişi) yüksekokul-üniversite terk,
- %2,9'u (12 kişi) okur-yazar,
- %1,5'i (6 kişi) ise okuma yazması olmayanlardır.

İşsizliğin en çok görüldüğü yaş grubu dağılımında:

- 31-35 yaş aralığı 78 kişi ile %19,1 oranında ve ilk sırada;
- 36-40 yaş aralığı 75 kişi ile %18,3 oranında ikinci sırada ve
- 19-25 yaş aralığı 71 kişi ile %17,4 oranında üçüncü sırada yer almaktadır. Sonraki yaş grubu dağılımı sırasıyla;
- 46 ve üstü ve 26-30 yaş grubu için 66'şar kişiyle %16,1'er oranda,
- 41-45 yaş grubu için 48 kişi ve %11,7 oranda,
- 0-18 yaş grubu için 5 kişi ile %1,2 oranındadır.

2014 yılı başvuruları arasında %54,1 oranındaki işsiz grubun bölge bazında doğum yerlerine bakıldığında ilk sırayı 211 kişi ve %51,6 oranla Güneydoğu Anadolu Bölgesi doğumluların yer aldığı görülmektedir. İkinci sırada 78 kişi ve %19,1 oranla Doğu Anadolu Bölgesi doğumlular; 24 kişi ve %5,9 oranla Türkiye dışı doğumlular; 23 kişi ve %5,6 oranla Akdeniz Bölgesi doğumlular; 22 kişi ve %5,4 oranla İç Anadolu Bölgesi doğumlular; 21 kişi ve %5,1 oranla Marmara; 16 kişi ve %3,9 oranla Ege; 14 kişi ve %3,4 oranla Karadeniz Bölgesi doğumlular yer almaktadır.

Öğrencilerin dağılımına bakıldığında, yaş grupları dağılımında verilen ve 0-18 yaş grubunda yer alan 18 kişiden 9'unun orta öğrenim-lise, 2'sinin üniversite öğrencisi olduğu anlaşılmaktadır. Bu yaş grubundaki başvuruların 7'sinin (%39) eğitimlerine devam etmedikleri görülmektedir. Bu oran 2013 yılında %25,6, 2012'de %52, 2011'de %60,3 idi. Oran 2013 yılına göre fazla, önceki iki yıla göre ise düşüktür. Bu grubun üçte birinin eğitime devam etmediğini göstermesi açısından anlamlıdır. Doğum illerine bakıldığında geçen yıl değinildiği gibi eğitimin yarıda bırakılmasının nedenlerinden olarak, zorunlu göçe maruz kalan Kürt ailelerin çocuklarının karşı karşıya kaldıkları sosyal ve ekonomik zorlukların yanı sıra, başta Terörle Mücadele Yasası olmak üzere, yasalardan kaynaklanan baskı ve tehditler gösterilebilir (Şırnak, Van, Kars ve Adana doğumlu 1'er çocuk, en çok göç alan illerin başında gelen İstanbul doğumlu 3 çocuk).

Başvurular arasında en yüksek paya sahip olan işsiz grubun dışında kalan %45,9 orana dağılan meslek gruplarını gösterir tablo aşağıdaki gibidir.

2013 yılındaki sayısal artış kadar olmasa da basın-yayın çalışanlarının sayısı 2014 yılında da daha önceki yıllara göre fazladır (2013 yılında 37 kişi, 2012 yılında 7 kişi, 2011 ve 2010 yılında 4'er kişi idi). Bu durum geçen yıl da olduğu gibi toplumsal gösterilerde kolluk kuvvetlerinin müdahale esnasında basın-yayın çalışanlarını hedef almayaya devam etmesiyle ilgilidir.

2014 yılında işsizler ve üniversite öğrencilerinin meslek dağılımdaki payı %68,9'dur. Diğer meslek grupları geri kalan %31,1 oranı içinde dağılım göstermektedir. İşsizler grubu dışındaki tüm meslek gruplarında düşüş görülmektedir. Başvuruların iş durumları ayrıntılı olarak Tablo 6'da yer almaktadır.

Tablo 6: 2014 yılı içinde TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin iş-meslek durumlarına göre dağılımı

İş veya Meslek	Başvuru Sayısı		%	
	2014	2013	2014	2013
İşsiz	409	296	54,1	35,1
Üniversite öğrencisi	112	131	14,8	15,5
Esnaf, turizmci vb. (kendi işinde çalışıyor)	44	58	5,8	6,9
Özel sektörde büro işi (sekreter, bankacı vb.)	26	70	3,4	8,3
Gazeteci-televizyoncu	25	37	3,3	4,4
Emekli	22	31	2,9	3,7
Avukat	17	9	2,2	1,1
İlk-orta öğrenim öğrencisi	17	40	2,2	4,7
Öğretmen	14	11	1,9	1,3
Özel sektörde sanayi işçisi	11	32	1,5	3,8
İnşaat işçisi	11	14	1,5	1,7
Kamu kuruluşunda büro işi (sekreter, bankacı vb.)	11	11	1,5	1,3
Sanatçı	10	25	1,3	3,0
STK çalışanı	9	31	1,2	3,7
Ev kadını	5	11	0,7	1,3
Mühendis	4	10	0,5	1,2
Kamu kuruluşunda sanayi işçisi	3	5	0,4	0,6
Tarım işçisi	2	4	0,3	0,5
Hemşire	2	2	0,3	0,2
Seyyar satıcı	2	2	0,3	0,2
Öğretim elemanı	-	8	-	0,9
Çiftçi, balıkçı vb.	-	2	-	0,2
Mimar	-	1	-	0,1
Doktor	-	1	-	0,1
0-5 Yaş Çocuk	-	2	-	0,2
Genel Toplam	756	844	100,0	100,0

B- İŞKENCE SÜRECİ

TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri'ne 2014 yılında işkence ve kötü muamele gördüklerini ifade ederek başvuran 756 kişinin son işkence gördükleri yıla

bakıldığında 314 kişinin (%41,5) 2014 yılı içinde işkence gördükleri anlaşılmaktadır. Önceki 5 yıl içinde (2009-2013 arası) işkence gördüğünü belirten başvuruların oranı ise %48'dir (363 kişi). Başvuruların belirttikleri son işkence tarihinin yıllara göre dağılımı Tablo 7'de verilmektedir.

Tablo 7: 2014 yılı içinde TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin belirttikleri son işkence tarihinin yıllara göre dağılımı

Son İşkence Tarihi	Başvuru Sayısı
2000 ve öncesi	24
2001	5
2002	1
2003	3
2004	3
2005	4
2006	12
2007	9
2008	18
2009	83
2010	41
2011	93
2012	61
2013	85
2014	314
Toplam	756

1- Gözaltı ve Gözaltında İşkence Süreci

2014 yılında TİHV'e başvuranların 730'u (%96,6) siyasi nedenlerle işkenceye maruz kaldığını belirtmiştir. Önceki yıllarda bu oranlar:

- 2013 yılında %95,4,
- 2012 yılında %86,6,
- 2011 yılında %88,4,
- 2010 yılında %83,4 idi.

21 kişi (%2,8) de adli nedenlerle işkenceye maruz kaldığını belirtmiştir. Önceki yıllarda bu oranlar:

- 2013 yılında %3,9,
- 2012 yılında %11,5,

- 2011 yılında %11,0,
- 2010 yılında %14,3 idi.

5 kişi de (%0,7) sığınmacılık nedeniyle (2013 yılında 2 kişi ve %0,2 idi) işkenceye maruz kaldığını belirtmiştir.²

Adli nedenlerle gözaltına alınan kişilerin tüm başvurular arasındaki oranı son iki yılda önceki yıllara göre (2004'de %8,6, 2005'de %5,2, 2006'da %11,7 ve 2007'de %13,8, 2008 ve 2009'da %18 civarındaydı) düşüş göstermeye devam etmektedir. Bu düşüşün sürmesi 2013 ve 2014 yılındaki toplumsal hareketlilikteki artışla açıklanabilir.

Başvuruların işkence süreçlerinin değerlendirilmesinde kayıt dışı (resmi olmayan) uygulamalarda gözaltı süresi 1 gün-24 saatten az şeklinde kategorize edilmektedir. Gözaltı sürelerine bakıldığında 24 saatten az gözaltı süresinde 2013 yılına göre belirgin düşme görülmektedir. 2013 yılında bu oran %62,8 iken, 2014 yılında %39,4 olarak görülmektedir. Toplumsal gösteriler sırasında polis şiddetine maruz kalan başvuru sayısının bir önceki yıla göre düşük olması; son gözaltı sonrası bir süre tutukluluk yaşadıkdan sonra (toplam başvuru içinde 445 kişi %58,9) tahliye edilen özellikle Diyarbakır Temsilciliği başvurularının sayıca fazlalığı (toplam başvuru içinde 277 kişi %36,6) bu durumu açıklamaktadır. Toplam başvuru sayısı içinde son gözaltı sonrası tutuklanmış olan başvuruların ilk üç sıradaki gözaltı süresi dağılımı şöyledir: 4 gün (194 kişi %25,7), 3 gün (91 kişi %12), 1 gün (63 kişi %8,3).

Başvuruların son yaşadıkları gözaltı sürelerinin dağılımına ayrıntılı bakıldığında:

- 298 kişinin (%39,4) 24 saatten az (2013 yılında 530 kişi ile %62,8),
- 82 kişinin (%10,8) 2 gün (2013 yılında 60 kişi ile %7,1),
- 116 kişinin (%15,3) 3 gün (2013 yılında 46 kişi ile %5,5),
- 202 kişinin (%26,7) 4 gün (2013 yılında 131 kişi ile %15,5) gözaltında kaldığı görülmektedir. Son gözaltı sürelerinin dağılımı Tablo 8'de verilmiştir.

2 Sığınmacı veya mülteci başvuruların geldikleri ülkelerde siyasi veya adli nedenlerle gördükleri işkence ve kötü muamele uygulamaları bahsi geçen kategoriye dâhil edilmiş olup, Türkiye'de sığınmacı veya mülteci kimliğinden dolayı işkence veya kötü muamele görenler diğer kategoriye alınmıştır.

Tablo 8: 2014 yılı içinde TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin son gözaltı sürelerine göre dağılımı

Son Gözaltı Süresi	Başvuru Sayısı 2014	Başvuru Sayısı 2013	2014 %	2013 %
24 saatten az	298	530	39,4	62,8
24-48 saat	82	60	10,8	7,1
49-72 saat	116	46	15,3	5,5
73-96 saat	202	131	26,7	15,5
5-7 gün	31	18	4,1	2,1
8-15 gün	6	17	0,8	2,0
16-30 gün	10	22	1,3	2,6
1 aydan fazla	11	20	1,5	2,4
Toplam	756	844	100,0	100,0

Başvuruların gözaltına alındıkları yerler incelendiğinde; 363 kişinin (%65,3) yine 2013 yılındakine benzer bir şekilde (569 kişi ve %67,4 oranında idi) sokaktan veya başka bir açık alandan gözaltına alındığı görülmektedir. Ancak 2013 yılının verilerinde 175 kişi ve %20,7 oranla yer alan evden gözaltına alınanların sayısında (272 kişi %48,9) yarıdan fazla bir yükselme görülmektedir. Son gözaltısını evden alınarak yaşayan 272 kişinin 171'i Diyarbakır Temsilciliği başvurusudur ve 156'sı gözaltı sonrası tutuklanmıştır, aralarından 140 kişi 24.00-08.00 saatleri arasında gözaltına alınmıştır. Başvuruların son gözaltına alındıkları yerlerin dağılımı Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9: 2014 yılı içinde TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin son gözaltına alındıkları yerlere göre dağılımı

Son Gözaltına Alındığı Yer	Başvuru Sayısı 2014	Başvuru Sayısı 2013	2014 %	2013 %
Sokaktan veya açık alandan	363	569	65,3	67,4
Evden	272	175	48,9	20,7
Resmi kurumdan	47	34	8,5	4,0
Diğer	35	19	6,3	2,3
İşyerinden	20	31	3,6	3,7
Kurumdan (dergi, dernek vb.)	18	13	3,2	1,5
Bilinmiyor	1	3	0,2	0,4
Toplam	756	844	100,0	100,0

2014 yılı başvurularının gözaltına alındıkları saatlerin dağılımı Tablo 10'da verilmiştir. 2013 yılındaki gibi başvuruların büyük çoğunluğu (%44,4) gündüz saatlerinde

gözüne alınmıştır ancak geçen yıla göre bu oranda %17 azalma görülmektedir. Gözüne alınma yerleri değerlendirilirken değinildiği gibi başvuruların %34,1'i gece yarısından sonra gözüne alınmışlardır. Bu dağılımın 2014 yılı içinde gözüne alınarak işkence ve kötü muameleye maruz kalanlar için nasıl olduğuna ve buna ilişkin yoruma ikinci bölümde yer verilecektir.

Tablo 10: 2014 yılı içinde TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin son gözüne alındıkları saate göre dağılımı

Son Gözüne Alındığı Saat	Başvuru Sayısı 2014	Başvuru Sayısı 2013	2014 %	2013 %
08:00 – 18:00	336	518	44,4	61,4
18:00 – 24:00	157	151	20,8	17,9
24:00 – 08:00	258	154	34,1	18,2
Bilinmiyor	5	21	0,7	2,5
Toplam	756	844	100,0	100,0

Başvuranlar açısından toplumsal gösterilerin belirleyici olduğu 2013 yılında en yüksek oranda görülen (%48,6) sokakta veya açık alanda işkence görenler, 2014 yılında 2013 öncesi üç yılın ortalamasının az üstünde görülmektedir (2010'da %20,7, 2011 yılında %14,7, 2012 yılında %22,3. Bu üç yılın ortalaması %19,1).

Başvuruların son yaşadıkları gözüne sırasında işkence gördükleri yerlerin dağılımında, yine önceki yıllardaki gibi emniyet müdürlüklerinde işkence gördüğünü belirten başvuru sayısı 418 kişi (%55,3) ile ilk sırada yer almaktadır ve 2013 yılı (242 kişi ve %28,7 idi) öncesindeki üç yıla kıyasla daha yüksek orandadır (2010'da %45,8, 2011 yılında %46,7, 2012 yılında %40,9. Üç yılın ortalaması %44,4). Son yıllarda giderek artan kayıt dışı gözüne işkence eğiliminde bir farklılık görülmektedir. Son gözüne 2014 yılı içinde yaşayarak işkence gördüğünü belirten başvuranlara bakıldığında sıralamanın yer değiştirmiş olması bunun en temel göstergesidir. Bununla ilgili ayrıntılar ikinci bölümde değerlendirilecektir.

Tablo 11: 2014 yılı içinde TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin son gözüne işkence gördüğü yerlere göre dağılımı

Son Gözüne İşkence Gördüğü Yer	Başvuru Sayısı 2014	Başvuru Sayısı 2013	2014 %	2013 %
Emniyet Müdürlüğünde	418	242	55,3	28,7
Sokakta veya açık alanda	176	410	23,3	48,6
Polis Karakolunda	51	43	6,7	5,1
Jandarma Karakolunda	15	8	2,0	0,9
Araç içinde	9	29	1,2	3,4

Tablo 11 devam

Jandarma Komutanlığında	8	19	1,1	2,3
Evde/İşyerinde	7	13	0,9	1,5
Diğer	32	29	4,2	3,4
Bilmiyor/Hatırlamıyor	9	14	1,2	1,7
Boş*	31	37	4,1	4,4
Toplam	756	844	100,0	100,0

*Son yaşadığı gözaltı sırasında işkence görmeyen kişiler (önceki gözaltılarda ya da cezaevinde yaşadıkları işkence nedeniyle başvurmuşlardır)

Başvuruların son yaşadıkları işkencenin yapıldığı yerin bölgesel dağılımına bakıldığında (Tablo 12) Marmara Bölgesi'nin 2012-2013 yıllarında olduğu gibi yine ilk sırada yer aldığı ve yine 2014 yılı toplam başvurularından %31,3'ünün İstanbul Temsilciliği'ne başvurduğu görülmektedir. %33,5 oranla ikinci sırada yer alan Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde işkence gördüğünü belirtenlerin %32,4'ü Diyarbakır Temsilciliği'ne başvurmuştur.

Başvuruların son yaşadıkları işkencenin yapıldığı yerin bölgesel dağılımına bakıldığında (Tablo 12) Marmara Bölgesi'nin 2012-2013 yıllarında olduğu gibi yine ilk sırada yer aldığı (272 kişi ve %36) görülmektedir. Bu grup içinde yer alan 267 kişi (%35,3) İstanbul'da işkence görmüş ve 235'i (%31,1) İstanbul Temsilciliği'ne başvurmuştur.

İkinci sırada yer alan Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ne bakıldığında (253 kişi %33,5); bu grup içinde yer alan 153 kişi (%20,2) Diyarbakır'da işkence görmüş ve 150'si (%19,8) Diyarbakır Temsilciliği'ne başvurmuştur.

Ege Bölgesi'nde de benzer şekilde İzmir'de işkence gördüğünü söyleyen 78 (toplam başvuru içindeki oranı %10,3) kişiden 70'i (%9,3) İzmir Temsilciliği'ne başvurmuştur.

Temsilciliklerin bulunduğu illerde, aynı ilde işkenceye maruz kalan başvuru sayısının yüksekliği, önceki tüm yıllarda da kendini gösteren bir gerçekliktir. Ülke genelinde toplam 5 temsilciliğin bulunduğu düşünüldüğünde işkence görenlerin sadece çok küçük bir bölümüne ulaşılabildiği buradan bakılarak da söylenebilir.

Tablo 12: 2014 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin son gözaltında yaşadıkları işkencenin bölgelere göre dağılımı

Son Gözaltına İşkence Gördüğü Bölge	Başvuru Sayısı 2014	Başvuru Sayısı 2013	2014 %	2013 %
Marmara	272	376	36,0	44,5
Güneydoğu Anadolu	253	129	33,5	15,3
Ege	87	69	11,5	8,2
Akdeniz	38	91	5,0	10,8
İç Anadolu	27	84	3,6	10,0
Doğu Anadolu	15	18	2,0	2,1
Karadeniz	3	2	0,4	2,1
Türkiye Dışı	30	38	4,0	4,5
Boş*	31	37	4,1	4,4
Toplam	756	844	100,0	100,0

*Son yaşadığı gözaltı sırasında işkence görmeyen kişiler (önceki gözaltı süreçlerinde ya da cezaevinde yaşadıkları işkence nedeniyle başvurmuşlardır)

Başvuruların son yaşadıkları işkencenin yapıldığı iller değerlendirildiğinde önceki yıllardaki (örn: 2010-2011-2012-2013) gibi 267 kişi (%35,3) ile İstanbul'un ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Geçen yıl Gezi Parkı eylemlerinin yoğun yaşandığı illerin başında gelen ve sıralamada ikinci olarak yer alan Ankara 2014 yılında 5. sırada görülmektedir (26 kişi %3,4). Diyarbakır ikinci sırada (153 kişi %20,2), İzmir üçüncü sırada (78 kişi %10,3) yer almaktadır.

Tablo 13: 2014 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin son gözaltında işkence gördükleri yerin illere göre dağılımı (üç ve daha fazla olgunun görüldüğü iller)

Son Gözaltında İşkence Gördüğü İl	Başvuru Sayısı	%
İstanbul	267	35,3
Diyarbakır	153	20,2
İzmir	78	10,3
Şırnak	50	6,6
Ankara	26	3,4
Adana	19	2,5
Mardin	15	2,0
Batman	12	1,6
Şanlıurfa	12	1,6
Mersin	10	1,3

Tablo 13 devam

Siirt	8	1,1
Antalya	7	0,9
Manisa	5	0,7
Van	4	0,5
Hakkari	4	0,5
Edirne	3	0,4
Tunceli	3	0,4
Denizli	3	0,4
Diğer iller	16	2,8
Türkiye dışı	30	4,0
*Boş	31	4,1
Toplam	756	100,0

**Son yaşadığı gözaltı sırasında işkence görmeyen kişiler (önceki gözaltı süreçlerinde ya da cezaevinde yaşadıkları işkence nedeniyle başvurmuşlardır)*

Başvuruların son yaşadıkları işkencenin yapıldığı merkezlere ayrıntılı olarak bakıldığında (Tablo 14) 2013 yılında 27 kişi ve %3,2 oranla ikinci sırada yer alan İstanbul Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şubesi'nin (İstanbul TMSŞ), 2014 yılında ilk sırada ve son yılların en yüksek oranıyla işkence görülen merkez olduğu görülmektedir.

- 2010 yılında 18 kişi ve %5,2 oranla ilk sırada;
- 2011 yılında 30 kişi ve %6,2 oranla ilk sırada;
- 2012 yılında 19 kişi ve %3,8 oranlar dördüncü sırada yer almıştır.

Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü önceki 4 yılla kıyaslandığında, yüksek bir oranla (55 kişi %7,3) ikinci sırada yer alırken; 2012 yılında 26 kişi ve %5,1 oranla ilk sırada yer alan Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şubesi (Diyarbakır TMSŞ) 2014 yılında 45 kişi ve %6 oranla önceki yıllarda olduğu gibi ilk sıralardaki yerini korumuştur.

Öte yandan kamuoyunda büyük kaygılara neden olan ve "İç Güvenlik Paketi" olarak bilinen yasa değişikliğine ilişkin elinizdeki raporun hazırlandığı dönem aralığı nedeniyle yasayı değerlendirme olanağı bulunmadığından 2015 yılında bu değerlendirmeyi yapmanın uygun olduğu kanaatindeyiz.

Tablo 14: 2014 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin yaşadıkları son işkencenin yapıldığı merkezlere göre dağılımı (üç ve daha fazla olgu görülen merkezler baz alınarak)

Son Gözaltında İşkence Gördüğü Merkez	Başvuru Sayısı	%
İstanbul TMSŞ	100	13,2
Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü	55	7,3
Diyarbakır TMSŞ	45	6,0
Şırnak TMSŞ	32	4,2
İzmir Bozyaka TMSŞ	23	3,0
Diyarbakır Polis Okulu	19	2,5
İstanbul Vatan Emniyet Müdürlüğü	16	2,1
Mardin TMSŞ	14	1,9
Batman Emniyet Müdürlüğü	9	1,2
Cizre Emniyet Müdürlüğü	8	1,1
Şanlıurfa TMSŞ	8	1,1
Siirt TMSŞ	7	0,9
Diyarbakır Çevik Kuvvet	6	0,8
Ankara Emniyet Müdürlüğü	6	0,8
İstanbul Beyoğlu Polis Karakolu	6	0,8
Antalya TMSŞ	6	0,8
Mersin Emniyet Müdürlüğü	5	0,7
Esenyurt Jandarma Karakolu	5	0,7
Diyarbakır JİTEM	5	0,7
Adana Emniyet Müdürlüğü	5	0,7
Ankara TMSŞ	4	0,5
İstanbul Siyasi Şube	4	0,5
Mersin TMSŞ	4	0,5
Edirne TMSŞ	3	0,4
Tunceli TMSŞ	3	0,4
Beyazıt Polis Karakolu	3	0,4
Diğer Emniyet Müdürlüğü ve TMSŞ	46	6,1
Diğer Polis Karakolu	26	3,4
Diğer Jandarma Karakolu/Komutanlığı	14	1,9
Türkiye Dışı	12	1,6

Tablo 14 devam

Bir Merkezde İşkence Görmedim Diyenler*	31	4,1
Boş**	207	27,4
Bilmiyor/Hatırlamıyor	19	2,5
Toplam	756	100,0

*Sokakta veya açık alanda, evde, araç içinde ve diğer yerlerde işkence görenler

**Son yaşadığı gözaltı sırasında işkence görmeyen kişiler (önceki gözaltı süreçlerinde ya da cezaevinde yaşadıkları işkence nedeniyle başvurmuşlardır).

Başvuruların son gözaltında gördükleri işkence yöntemlerinin dağılımı Tablo 15’de verilmiştir (bu değerlendirme 756 kişi arasında son yaşadığı gözaltı sırasında işkence görmeyen 31 kişi dışında kalan 725 kişi üzerinden yapılmıştır). Bu konunun da güncel gelişmeler ışığında değerlendirilmesinde yarar olacağı için yoruma ikinci bölümde yer verilecektir.

Tablo 15: 2014 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin son gözaltında gördükleri işkence yöntemlerine göre dağılımı

İşkence Yöntemi	Başvuru sayısı	%
Hakaret	541	74,6
Aşağılama	508	70,1
Dayak	371	51,2
Kendisine yönelik diğer tehditler	270	37,2
Öldürme tehdidi	154	21,2
Yeme içmenin kısıtlanması	146	20,1
Kimyasal maddelere maruz bırakma	133	18,3
İşeme ve dışkılamanın engellenmesi	121	16,7
Uyutmama	115	15,9
Yakınlarına yönelik tehditler	115	15,9
Vücudun tek bir noktasına sürekli vurma	97	13,4
Anlamsız istemlere itaat etmeye zorlama	92	12,7
İşkenceye görsel/işitsel tanıklık ettirme	77	10,6
Sözlü cinsel taciz	73	10,1
Diğer pozisyonel işkenceler	73	10,1
Ajanlık teklifi	70	9,7
Basıncılı/soğuk su	62	8,6
Soyma	56	7,7
Cinsel taciz	52	7,2

Tablo 15 devam

Havasız bırakma	46	6,3
Fiziksel cinsel taciz	44	6,1
Gözbağı	43	5,9
Hücrede tecrit	40	5,5
Soğuk ortamda bekletme	34	4,7
Zorla tıbbi müdahale	27	3,7
Yakınlarının yanında işkence yapma	20	2,8
Saç, sakal, bıyık yolma	20	2,8
Elektrik	19	2,6
Gürültülü müzik ve marş dinletme	19	2,6
Falaka	18	2,5
Askı	18	2,5
Yalancı infaz	17	2,3
Düz askı ya da çarmıh	12	1,7
Haya burma	11	1,5
Filistin Askısı	9	1,2
Yakma	7	1,0
Aşırı fiziksel aktiviteye zorlama	7	1,0
Makat araması	6	0,8
Tecavüz	6	0,8
Gaz kapsülü ile vurma	3	0,4
Ayaktan ters askı	3	0,4
Gaz kapsülü ile yaralama	3	0,4
Plastik mermi ile yaralama	1	0,1
Diğer	138	19,0
Genel toplam	3728	5,1*

* Bir kişinin maruz kaldığı ortalama işkence yöntemi sayısı

2- Gözaltı Sırasında ve Sonrasında Hukuksal Uygulamalar

Başvuruların 494'ü (%65,3) yaşadıkları son gözaltı sırasında bir avukatla görüşebildiklerini bildirmişlerdir. 2013 yılında bu sayı 288 kişi (%34,1), 2012 yılında 261 kişi (%51,6), 2011 yılında 265 kişi (%54,8) ve 2010 yılında 166 kişi (%48,4) idi. 2013 yılındaki düşüş yine İstanbul'daki 1 Mayıs gösterileri ile yurt geneline yayılan Gezi Parkı Eylemleri sırasında yapılan kayıt dışı gözaltılarla açıklanabilir. 2014 yılı başvurularının avukatla görüşebilme oranında 2013 özgün koşulları nedeniyle dışarıda bırakılarak bakıldığında önceki 3 yılın ortalamasından %13,6 oranında artış göstermektedir. Yıl içi güncel duruma ilişkin bilgi, sadece 2014 yılında işkence ve kötü muameleye maruz kalanların verilerinin değerlendirildiği ikinci bölümde yer alacaktır.

Grafik 5: 2014 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin son gözaltı sonrasında avukatla görüşebilme oranları

2014 yılında yaşadığı son gözaltı sonrasında savcılığa çıkarılmadan serbest bırakılan başvuru sayısı 220'dir (%29,1);

- 2013 yılında 475 kişi ve %56,3,
- 2012 yılında 177 kişi ve %35,
- 2011 yılında 128 kişi ve %26,4,
- 2010 yılında 111 kişi ve %32,4 idi. Toplumsal olayların yoğun yaşandığı 2013 yılındaki kayıt dışı gözaltı uygulamaları buradan da netlikle görülebilmektedir. 2014 yılı ortalaması 2013 öncesi üç yıla yakındır (Tablo 16).

2014 yılında çıkarıldığı savcılık ya da mahkeme tarafından serbest bırakılanların sayısı 89 kişidir (%11,8). 2013 yılında 98 kişi ve %11,6; 2012 yılında 135 kişi ve %26,7; 2011 yılında 134 kişi ve %27,7 ve 2010 yılında 75 kişi ve %21,9 idi. 2014 ve 2013 yılında önceki yıllara göre bu sayıda azalma görülmektedir. Bu durum gözaltına alınanın bir cezalandırma aracı olarak kullanıldığı kaygısına sebebiyet vermektedir.

2014 yılında çıkarıldığı savcılık ya da mahkeme tarafından hakkında tutuklama kararı verilen kişi sayısı 445'tir (%58,9).

- 2013 yılında 270 kişi ve %32,
- 2012 yılında 194 kişi ve %38,3,
- 2011 yılında 220 kişi ve %45,5,
- 2010 yılında 153 kişi ve %44,6 idi.

Son 4 yılın en yüksek değeri 2014 yılında görülmektedir. Son gözaltı sonrası çıkarıldığı ilk mahkemede hakkında tutuklama kararı verilen başvuruların 277'si (%36,6) Diyarbakır Temsilciliği'nin başvurularıdır ve ilk sırada yer almaktadır. Bunlardan, 106'sı (%14) İstanbul Temsilciliği'nin başvuruları arasındadır. Diyarbakır Temsilciliği başvuruları arasından, haklarında tutuklama kararı verilen 277 kişinin son gözaltı yıllarına bakıldığında;

- 2009 yılı %77 kişi ile %27,8;
- 2010 yılı 30 kişi ile %10,8;
- 2011 yılı 91 kişi ile %32,9;
- 2012 yılı ise 28 kişi ve %10,1 şeklinde dağılım göstermektedir ve yukarıda sözü edilen KCK Davası operasyonlarının küçük bir bölümünü yansıtmaktadır.³

Tablo 16: 2014 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin son gözaltı sonrası durumlarına göre dağılımı

Son Gözaltı Sonrası Durum	Başvuru Sayısı 2014	2014 %	Başvuru Sayısı 2013	2013 %
Savcılığa Çıkarılmadan Serbest Bırakıldı	220	29,1	475	56,3
Savcılıktan ya da Mahkemeden Serbest Bırakıldı	89	11,8	98	11,6
Tutuklandı	445	58,9	270	32,0
Bilmiyor/Hatırlamıyor	2	0,3	1	0,1
Toplam	756	100,0	844	100,0

2013 yılı son gözaltı sonrası dava süreci verilerinde başvuruların hemen hemen yarısını oluşturan 421 kişi (%49,9) hakkında herhangi bir dava açılmamıştı ve ilk sırada yer almaktaydı. 2014 yılında hakkında dava açılmış ve sürmekte olan başvuru sayı 323 kişi ve %42,7 oranıyla yine ilk sırada yer almaktadır.

Son gözaltı sonrası hakkında herhangi bir dava söz konusu olmayan başvuru sayısı 2013 yılında 421 kişi ile toplam başvuruların hemen hemen %50'sini oluştururken ve en yüksek orandayken, 2014 yılında yaklaşık yarı yarıya bir azalma göstererek 183 kişi ve %24,2 oranında olmuştur.

3 http://www.radikal.com.tr/turkiye/kckda_2000_tutuklu-1092791

Tablo 17: 2014 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin son gözaltı sonrası dava süreci durumlarına göre dağılımı

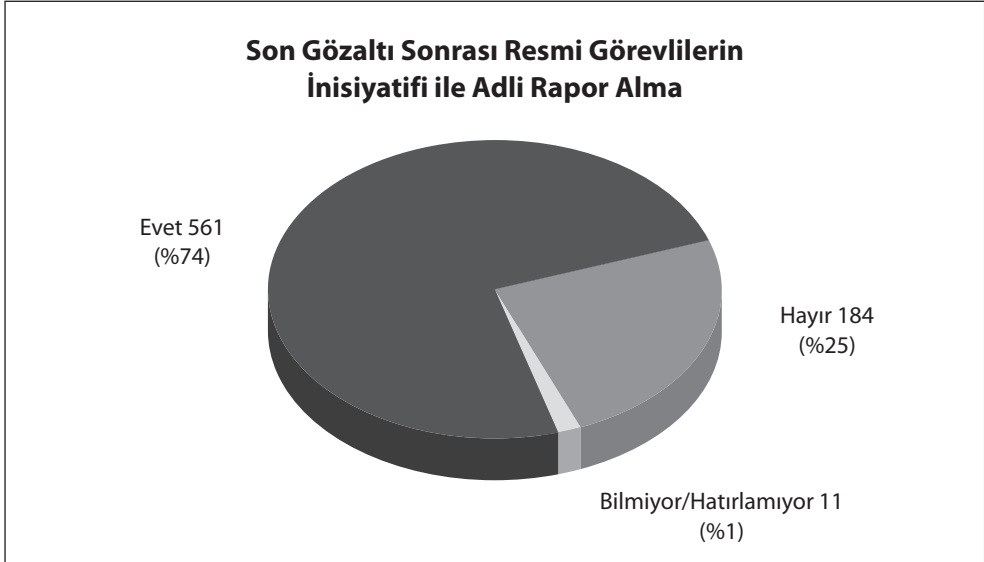
Son Gözaltı Sonrası Dava Süreci	Başvuru Sayısı 2014	2014 %	Başvuru Sayısı 2013	2013 %
Dava Açıldı, Sürüyor	323	42,7	163	19,3
Dava Açılmadı	183	24,2	421	49,9
Dava Açıldı, Mahkumiyet ile Sonuçlandı	124	16,4	154	18,2
Dava Açılıp Açılmadığı Bilinmiyor	90	11,9	88	10,4
Dava Açıldı, Beraat ile Sonuçlandı	20	2,6	12	1,4
Dava Açıldı, Sonucu Bilinmiyor	16	2,1	6	0,7
Toplam	756	100,0	844	100,0

2014 yılında yaşadıkları son gözaltı sonrasında yasal düzenlemenin gereği olarak gözaltına alındığında ve gözaltı sonunda resmi görevlilerin inisiyatifiyle sağlık kontrolü yapılan ve adli rapor alan başvuru sayısı 561'dir (%74,2). Bu sayılar:

- 2013 yılında 367 kişi ile %43,5,
- 2012 yılında 313 kişi ile %61,9,
- 2011 yılında 353 kişi ile %73,
- 2010 yılında 233 kişi ile %67,9 oranındaydı.

Gözaltı işleminde resmi kaydı yapılan kişilere adli rapor uygulaması oranı yaklaşık %70'ler oranında seyrederken 2013 yılında toplumsal gösteriler sırasındaki resmi kayıt altına alınmayan gözaltı uygulamaları nedeniyle yaklaşık %25 oranında düşüş göstermiştir. Bu durum da daha önce belirtildiği üzere resmi ya da gayri resmi alıkoymanın bir cezalandırma aracı olarak kullanıldığı şeklinde değerlendirilmiştir. Bu verilerin güncel değerlendirmesine ikinci bölümde yer verilecektir.

Grafik 6: 2014 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin yaşadıkları son gözaltı sonrasında resmi görevlilerin inisiyatifi ile adli rapor alma durumlarına göre dağılımı

Son gözaltı sonrası adli raporu düzenlenen bu 561 başvurunun 423'ü (%75,4) resmi görevliler tarafından hastanelere götürülmüştür.

- 2013 yılında bu oran %65,1,
- 2012 yılında %73,5,
- 2011 yılında %62,
- 2010 yılında %54,1 idi.

2013 yılı ayrı tutulduğunda giderek artan bir oran olduğu izlenmektedir. Güncel verilerle değerlendirmek daha yerinde olacağı için ikinci bölümde yeniden ele alınacaktır. Hastaneler dışında adli rapor alınan diğer resmi kurumların sıralaması aşağıdaki gibidir (Tablo 18).

Tablo 18: 2014 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin son gözaltı sonrası adli muayenelerinin yapıldığı yerlere göre dağılımı

Son Gözaltı Sonrası Adli Muayenenin Yapıldığı Yer	Başvuru Sayısı 2014	2014 %	Başvuru Sayısı 2013	2013 %
Hastane	423	75,4	239	65,1
Sağlık Ocağı	51	9,1	32	8,7
Adli Tıp Şube Müdürlüğü	42	7,5	78	21,3
Adli Tıp Kurumu	31	5,5	6	1,6
Gözaltında Tutulduğu Yer	5	0,9	3	0,8
Bilmiyor/Hatırlamıyor	9	1,6	9	2,5
Toplam	561	100,0	367	100,0

Gözaltı sonrasında adli muayenesi yapılan 561 başvurunun adli muayene süreciyle ilgili değerlendirmelerine bakıldığında başvuruların %46,2'si muayene sırasında polislerin dışarı çıkarılmadığını, %54'ü muayeneyi yapan hekimin yakınmalarını dinlemediğini, %65,2'si hekimin başvuru nedeni ile ilgili öykü aldığını ifade ederken, başvuruların %63,5'i hekimin gerektiği gibi muayene etmediğini ifade etmiştir. Başvuruların %38,7'si adli hekimin bulgularla uyumlu rapor hazırlamadığını ifade ederken %36,7'si ya bilgisi olmadığını ya da hatırlamadığını belirtmiştir.

Tablo 19: 2014 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin gözaltı sonrası adli muayene süreci ile ilgili değerlendirmelerine göre dağılımı

Adli Muayene ile İlgili Değerlendirmeler	Evet	%	Hayır	%	Bilmiyor Hatırlamıyor	%	Toplam	%
Adli muayene sırasında güvenlik güçleri dışarı çıkarıldı mı?	282	50,3	259	46,2	20	3,6	561	100,0
Adli hekim yakınmaları dinledi mi?	249	44,4	203	54,0	9	1,6	561	100,0
Adli hekim öykü aldı mı?	188	33,5	366	65,2	7	1,2	561	100,0
Adli hekim gerektiği gibi muayene etti mi?	194	34,6	356	63,5	11	2,0	561	100,0
Adli hekim bulgulara uyumlu rapor düzenledi mi?	138	24,6	217	38,7	206	36,7	561	100,0

2014 yılı başvurularından son gözaltı sonrası TİHV'in yönlendirmesiyle, yönlendirme olmaksızın ayrı bir dilekçeyle veya mahkeme/savcılıktaki sorgusu sırasında işkence gördüğüne dair bildirimde bulunanların sayısı 199 kişidir (%26,3). 535 kişi (%70,8) işkence gördüğüne dair herhangi bir suç duyurusunda bulunmamıştır.

3- Cezaevi Süreci

Tüm başvurular içinde 472 kişi (%62,4) cezaevi öyküsü olduğunu belirtmiştir. Bu sayılar 2013 yılında 291 kişi ile %34,5 idi. Bu başvurulardan 453'ü (%59,9) son yaşadıkları gözaltından sonra tutuklanarak cezaevine gönderilmişlerdir. 2013 yılında bu sayılar ise 278 kişi ve %32,9 oranındaydı. Son gözaltından sonra cezaevine gönderilme oranı önceki yıla göre %27 artmıştır. Bu kişilerin cezaevinde geçirdikleri süre ise 1 ay ile 240 ay arasında değişmektedir. Cezaevi öyküsü bulunan 472 başvurunun cezaevinde kaldıkları toplam süre dağılımı Tablo 20'de verilmiştir. 284 kişinin (%37,6) cezaevi öyküsü yoktur.

2013 yılı ile kıyaslandığında 0-2 ve 3-12 ay arasında cezaevinde kalan başvuru sayısında azalma görülürken, diğer tüm kategorilerde bir düzeyde artış görülmektedir.

Tablo 20: 2014 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin cezaevinde kaldıkları sürelerle göre dağılımı

Toplam Cezaevi Süresi	Başvuru Sayısı 2014	2014 %	Başvuru Sayısı 2013	2013 %
0-2 ay	8	1,7	9	3,1
3-12 ay (3 ay-1 yıl)	51	10,8	84	28,9
13-36 ay (1-3 yıl)	151	32,0	95	32,6
37-60 ay (3-5 yıl)	106	22,5	56	19,2
61-84 ay (5-7 yıl)	62	13,1	21	7,2
85-108 ay (7-9 yıl)	28	5,9	8	2,7
109-132 ay (9-11 yıl)	17	3,6	7	2,4
11-20 yıl	42	8,9	7	2,4
20 yıldan uzun	7	1,5	4	1,4
Toplam	472	100,0	291	100,0

2014 yılı başvurularından cezaevi öyküsü olan 472 kişiden 178'i (%37,7) tahliye olduktan sonra 1 aydan daha az bir sürede; 220'si (%46,6) 1-2 ay içerisinde; 74'ü ise (%15,7) 1 yıldan fazla bir zaman geçtikten sonra TİHV'e başvurmuşlardır. 2013 yılı ile kıyasla küçük bir oranda da olsa daha kısa bir süre içinde başvurdukları söylenebilir. 2013 yılında 97 kişi (%33,3) bir aydan kısa bir süre içinde, 128'i (%44) 1-12 ay içinde, diğerleri de (66 kişi, %22,7) bir yıldan daha uzun bir süre geçtikten sonra TİHV'e başvurmuşlardır.

Özellikle TİHV Diyarbakır Temsilciliği'nin kurum ziyaretleri, konuyu yakın ve özenli izlemi bunu sağlayan etmenlerdendir. Kişilerin cezaevinden çıktıktan sonra TİHV'e daha kısa sürede başvurmaları için gereken çalışmalar sürdürülecektir.

Cezaevi öyküsü olan 472 kişiden 337'si (%71,4) tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakılmıştır.

- 2013 yılında 177 kişi ile %60,8,
- 2012 yılında 93 kişi ile %42,3,
- 2011 yılında 122 kişi ile %49,4,
- 2010 yılında 107 kişi ile %57,8 idi. Ceza bitimi nedeniyle tahliyeler ve af ya da şartlı salıverilme nedenli tahliyelerde yaklaşık %5 oranında azalma görülmektedir, sadece 5 kişinin sağlık durumları nedeniyle cezasında erteleme yapılmıştır (Tablo 21).

Tablo 21: 2014 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine cezaevinden çıkarak başvuran kişilerin tahliye nedenlerine göre dağılımı

Cezaevinden Tahliye Şekli	Başvuru Sayısı	%
Tutuksuz Yargılanmak Üzere	337	71,4
Ceza Bitimi	82	17,4
Af / Şartlı Salıverilme	31	6,6
Beraat	17	3,6
Sağlık Nedeni ile Erteleme	5	1,1
Toplam	472	100,0

Yıllardır söylediğimiz gibi cezaevlerindeki izolasyon uygulamaları F tipi cezaevleri ile sınırlı olmasa da F tipi cezaevinde bulunan başvurular, daha ağır izolasyon koşullarına maruz kalmaları nedeniyle özel bir önem taşımaktadır.

Cezaevi öyküsü olan 472 kişi içinde F tipi cezaevinde kalan başvuru sayısı 197 kişi ile %41,7 oranındadır; bu oran önceki dört yılın ortalamasına göre yaklaşık %11'lik bir artış göstermektedir. Önceki yıllarda bu oranlar:

- 2013 yılında %30,9,
- 2012 yılında %26,4,
- 2011 yılında %31,9,
- 2010 yılında %31,4 idi. Bu kişilerin F tipi cezaevinde kaldığı süre 1 ayla 160 ay (13 yıl 3 ay) arasında değişmektedir. Cezaevi öyküsü olan 472 kişi içinde 84 kişi (%17,8) 1 ile 75 gün arasında değişen sürelerle tek kişilik hücrede tutulmuş, ayrıca bu 472 kişiden 68'i (%14,4) 1 günle 90 gün arasında değişen sürelerle herhangi bir nedenle tecritte tutulmuşlardır.

Son dört yılın karşılaştırması yapıldığında, 2014 yılında en yüksek oranda olmak üzere, cezaevi öyküsü olan 472 başvuru içinde cezaevinde işkence gördüğünü belirten 291 (%61,7) başvuru bulunmaktadır.

- 2013 yılında 287 kişi ve %58,1,
- 2012 yılında 92 kişi ve %41,8,
- 2011 yılında 138 kişi ve %55,8,
- 2010 yılında 81 kişi ve %43,8 idi.

Ayrıca 20 başvuru cezaevinde buldukları sırada tekrar sorgulanmak üzere götürüldüklerini ve bu sorgu sırasında da işkence gördüklerini belirtmişlerdir.

1970–2015 Yılları Arasında Ceza İnfaz Kurumlarında Bulunanların Aylara Göre Dağılımı*									
YILLAR	HÜKÜMLÜ				TUTUKLU				GENEL TOPLAM
	Erkek	Kadın	Çocuk	Toplam	Erkek	Kadın	Çocuk	Toplam	
1970	*	*	*	30.119	*	*	*	26.392	56.511
1971	*	*	*	33.416	*	*	*	28.047	61.463
1972	*	*	*	36.140	*	*	*	28.749	64.889
1973	*	*	*	33.722	*	*	*	27.246	60.968
1974	*	*	*	5.442	*	*	*	19.418	24.860
1975	*	*	*	14.276	*	*	*	23.340	37.616
1976	*	*	*	19.881	*	*	*	24.450	44.331
1977	*	*	*	22.632	*	*	*	27.752	50.384
1978	*	*	*	25.212	*	*	*	29.430	54.642
1979	*	*	*	22.417	*	*	*	30.236	52.653
1980	*	*	*	31.241	*	*	*	38.931	70.172
1981	*	*	*	42.446	*	*	*	37.340	79.786
1982	*	*	*	44.650	*	*	*	33.551	78.201
1983	*	*	*	45.144	*	*	*	31.114	76.258
1984	*	*	*	46.370	*	*	*	26.694	73.064
1985	*	*	*	45.388	*	*	*	25.842	71.230
1986	*	*	*	30.786	*	*	*	21.364	52.150
1987	*	*	*	31.315	*	*	*	19.484	50.799
1988	*	*	*	33.078	*	*	*	18.592	51.670
1989	*	*	*	29.407	*	*	*	17.697	47.104
1990	*	*	*	29.373	*	*	*	16.233	45.606
1991	*	*	*	11.047	*	*	*	15.804	26.851
1992	*	*	*	12.823	*	*	*	18.659	31.482
1993	*	*	*	15.147	*	*	*	19.658	34.805
1994	*	*	*	16.881	*	*	*	22.050	38.931
1995	*	*	*	22.008	*	*	*	24.083	46.091
1996	*	*	*	26.979	*	*	*	23.904	50.883

1970–2015 Yılları Arasında Ceza İnfaz Kurumlarında Bulunanların Aylara Göre Dağılımı*									
YILLAR	HÜKÜMLÜ				TUTUKLU				GENEL TOPLAM
	Erkek	Kadın	Çocuk	Toplam	Erkek	Kadın	Çocuk	Toplam	
1997	*	*	*	36.334	*	*	*	24.272	60.606
1998	*	*	*	41.240	*	*	*	24.925	66.165
1999	*	*	*	44.131	*	*	*	23.450	67.581
31/12/2000	23.708	894	253	24.855	22.595	921	1.141	24.657	49.512
31/12/2001	26.286	903	352	27.541	25.267	1.136	1.665	28.068	55.609
31/12/2002	33.079	1.181	548	34.808	22.197	927	1.497	24.621	59.429
31/12/2003	35.297	1.207	552	37.056	24.613	970	1.657	27.240	64.296
31/12/2004	29.074	925	366	30.365	24.914	1.023	1.628	27.565	57.930
31/12/2005	28.420	882	143	29.445	24.089	930	1.406	26.425	55.870
31/12/2006	34.458	1.086	321	35.865	31.303	1.315	1.794	34.412	70.277
31/12/2007	50.650	1.620	539	52.809	34.353	1.527	2.148	38.028	90.837
31/12/2008	60.444	1.948	671	63.063	36.446	1.651	2.075	40.172	103.235
31/12/2009	73.063	2.305	632	76.000	36.585	1.708	2.047	40.340	116.340
31/12/2010	83.289	2.748	529	86.566	31.262	1.402	1.584	34.248	120.814
31/12/2011	89.252	2.955	410	92.617	32.479	1.584	1.924	35.987	128.604
31/12/2012	100.617	3.278	418	104.313	28.564	1.560	1.583	31.707	136.020
31/12/2013	113.378	3.956	451	117.785	24.966	1.200	1.527	27.693	145.478
31/12/2014	131.136	4.855	540	136.531	19.915	1.522	869	22.306	158.837
31/01/2015	133.770	4.901	538	139.209	19.890	861	1.562	22.313	161.522
28/02/2015	136.289	5.002	560	141.851	20.144	869	1.597	22.610	164.461

*http://www.cte.adalet.gov.tr/menudekiler/istatistikler/yeni_yillar.asp

*Ülkemizde 05/01/2015 tarihi itibarıyla,
291 kapalı ceza infaz kurumu,
53 müstakil açık ceza infaz kurumu,
2 çocuk eğitimevi,
5 kadın kapalı,
1 kadın Açık,
3 çocuk kapalı ceza infaz kurumu olmak üzere toplam **355** ceza infaz kurumu
bulunmakta olup, bu kurumların kapasitesi **163.129** kişiliktir.

*<http://www.cte.adalet.gov.tr/>

Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'nün 05.01.2015 tarihi itibarıyla verdiği Ceza İnfaz Kurumları Genel Bilgi'de toplam 355 ceza infaz kurumunun kapasitesi 163.129 kişi olarak açıklanmıştır. En son 28.02.2015 tarihli güncelleme ile ceza infaz kurumlarında bulunanların sayısı 164.461 olarak verilmiştir. Verilen tarih itibarıyla 1332 kişi ile kapasitesini aşan cezaevlerinin barınma koşulları başta

olmak üzere, havalandırma, sağlık, iletişim vb koşullarının yetersizliğini TİHV'e başvuranların anlatımlarından yola çıkarak hep dile getirdik. Var olan durum düşünüldüğünde koşulların ve sonuçlarının giderek kötüleşeceğini öngörmek hiç zor değil.

Cezaevi öyküsü olan 472 kişiden cezaevinde işkence gören 287 kişinin (%60,8) gördükleri işkence yöntemlerinin dağılımı Tablo 22'de verilmektedir.

Tablo 22: 2014 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin cezaevlerinde gördükleri işkence yöntemlerine göre dağılımı

İşkence Yöntemi	Başvuru Sayısı	%
Hakaret	192	40,7
Dayak	161	34,1
Aşağılama	161	34,1
Soyma	137	29,0
Kendisine yönelik diğer tehditler	100	21,2
Diğer	86	18,2
Öldürme tehdidi	75	15,9
Yeme içmenin kısıtlanması	71	15,0
Hücrede tecrit	68	14,4
Anlamsız istemlere itaat etmeye zorlama	62	13,1
Vücudun tek bir noktasına sürekli vurma	56	11,9
Görüşmenin engellenmesi	56	11,9
Yakınlarına yönelik tehditler	41	8,7
İşkenceye görsel/işitsel tanıklık ettirme	41	8,7
Uyutmama	39	8,3
İşeme ve dışkılamanın engellenmesi	38	8,1
Soğuk ortamda bekletme	36	7,6
Havasız bırakma	29	6,1
Cinsel taciz	19	4,0
Diğer pozisyonel işkenceler	19	4,0
Sözlü cinsel taciz	18	3,8
Gürültülü müzik ve marş dinletme	17	3,6
Gözbağı	16	3,4
Kimyasal maddelere maruz bırakma	15	3,2
Basınçlı/soğuk su	14	3,0
Saç, sakal, bıyık yolma	11	2,3
Askı	11	2,3
Tek tip elbise	10	2,1

Tablo 22 devam

Fiziksel cinsel taciz	10	2,1
Makat araması	10	2,1
Falaka	9	1,9
Aşırı fiziksel aktiviteye zorlama	8	1,7
Elektrik	8	1,7
Filistin Askısı	7	1,5
Düz askı ya da çarmıh	7	1,5
Haya burma	5	1,1
Ayaktan ters askı	4	0,8
Yalancı infaz	4	0,8
Zorla tıbbi müdahale	4	0,8
Yakma	4	0,8
Ajanlık teklifi	4	0,8
Tecavüz	3	0,6
Yakınlarının yanında işkence yapma	2	0,4
Toplam	1688	5,8*

*Bir kişinin maruz kaldığı ortalama işkence yöntemi sayısı

Cezaevi öyküsü olan 472 başvurunun son kaldıkları cezaevindeki koşullar hakkında sorulan sorulara verdikleri yanıtların dağılımı Tablo 23'de görülmektedir.

Tablo 23: 2014 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin son kaldıkları cezaevlerindeki koşullar hakkında sorulan sorulara verdikleri yanıtların dağılımı

Cezaevi Koşulları	Olumlu	Kısmen Olumlu	Olumsuz	Toplam
Barınma	52	199	221	472
Beslenme	2	75	395	472
Hijyen	11	124	337	472
Havalandırma	12	120	340	472
İletişim	21	168	283	472
Sağlık	7	99	366	472
Sevk	10	80	382	472
Yayın	52	199	221	472

Cezaevi öyküsü olan 472 başvuru içinde 340 kişi (%72) cezaevinde farklı zaman ve nedenlerle en kısa 2 gün ile en uzun 340 gün arasında değişen sürelerle açlık grevi yaptığını belirtmektedir (2013 yılında bu sayılar 134 kişi ile %46 oranındaydı). 21 kişi 1996 yılında dönemin Adalet Bakanı Mehmet Ağar tarafından çıkarılan Mayıs

Genelgesi'ni protesto etmek için 43 cezaevinde başlatılan ve 12 mahpusun yaşamını yitirmesiyle sonuçlanan açlık grevine katıldığını, yine 21 kişi de F Tipi cezaevlerine geçiş döneminde başlatılan açlık grevi eylemlerine katıldıklarını belirtmiştir. Diğerleri farklı dönemlerde açlık grevi yaptığını belirtmiştir.

268 kişi (%56,8) son açlık grevi üzerinden geçen süreyi 1 yıldan fazla olarak belirtirken, 44 kişi (%9,3) 4-12 ay önce; 20 kişi (%4,2) 1-3 ay kadar önce, 6 kişi (%1,3) son 1 ay içerisinde, 2 kişi ise 1 haftadan az bir zaman önce açlık grevi yaptığını belirtmiştir.

Açlık grevi öyküsü olan 340 kişiden 310'u (%91,2) aralıksız, 23'ü dönüşümlü (%6,8) ve 7'si (%7,1) aralıklı sürelerle açlık grevi yaptıklarını belirtmişlerdir.

C- TIBBİ DEĞERLENDİRME

Bu bölümde başvuruların tedavi ve rehabilitasyon merkezlerinde başvuru hekimleri ve konsültan hekimler tarafından yapılan tıbbi değerlendirmelerindeki tıbbi öykü, fizik muayene ve yapılan tetkikler sonucunda başvuruların sağlık durumlarıyla ilgili edinilen bilgiler derlenmiştir. Akut başvuruların yoğunluğu ve yakınmalarının benzer oluşu vb nedenlerle 2014 yılı için psikiyatrinin yanı sıra sıklıkla ortopedi, göz, dermatoloji, göğüs hastalıkları konsültasyonlarına ihtiyaç duyulduğu söylenebilir.

İşkenceye maruz kaldığı için tedavi ve rehabilitasyon merkezimize başvuran 844 kişinin tedavi süreçlerinin değerlendirildiği bu bölümde öncelikle TİHV'in yaklaşım ve çalışma tarzının aktarılması bu sürecin daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır. TİHV'e başvuran bir kişiye önce Vakıf kapsamı ile ilgili bilgilendirme yapılır. Daha sonra yapılan ilk görüşmede kişi başvuru hekimine işkence öyküsünü ve yakınmalarını ayrıntılarıyla ve kendi ifadesiyle aktarır. Hekim, değerlendirmesi sonucunda yapılması gerekli olan radyoloji, laboratuvar tetkiklerini ve konsültasyonları ister. Yaklaşımını başvuruya açık olarak ifade eder. Her başvuruya yaşadığı sürecin olası ruhsal etkileri ile ilgili bilgilendirme yapar ve bir kez dahi olsa başvurunun bir uzman ile görüşmesini önerir. Son aşamada öykü, muayeneler ve tetkikler birlikte değerlendirilerek ortaya konan hastalıkların işkence ile ilişkisi belirlenir. Bu aşamada kişinin sağlığının bütüncül bir yaklaşımla değerlendirilmesi esastır.

TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri'ne başvuru sürecinde tüm başvuranların tedavi ekibinin tüm üyeleri ile görüşmeleri amaçlanmakta, psikiyatrist veya psikolog ile görüşme yapmak istemeyenlere istedikleri an bu görüşme imkanının olduğu belirtilmekte ancak ısrarcı olunmamaktadır.

Değerlendirme sonucunda, işkence ile ilişkili bulunmayan rahatsızlıklar için kişiye önerilerde bulunularak tedavileri için yol gösterilmektedir. İşkence ile ilişkili bulunan rahatsızlıkların tedavileri ise TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerince koordine edilir. Tedavi ve rehabilitasyon için öngörülen program, öncelikle başvuranla paylaşılır ve birlikte yapılan değerlendirmenin sonrasında gerekli düzenlemeler (örneğin başvuranın kendi özgül koşullarından kaynaklanan durumlar bu programı etkiler) yapılır. Tedavi ve rehabilitasyon programı bundan sonra uygulamaya konur.

Bulunan rahatsızlıkların işkence ile ilişkilerinin değerlendirilmesi sırasında her tanı için aşağıdaki ilişkilendirme biçimlerinden biri kullanılmaktadır:

- a) Tek etiyolojik faktör
- b) Var olan patolojiyi ağırlaştırdı veya ortaya çıkardı
- c) Faktörlerden biri
- d) İlişkisi yok
- e) İlişki belirlenemedi

1- Başvuruların Tıbbi Yakınmaları

2014 yılında başvuran 756 kişiden 747'si sağlıkları ile ilgili fiziksel ya da psikolojik bir yakınma dile getirmiştir. Başvurular ilk değerlendirme sırasında toplam 6443 yakınmada bulunmuşlardır.

Yakınmaların sistemlere göre dağılımına bakıldığında hemen her yıl olduğu gibi psikolojik yakınma sayısının %27'lik bir oranla en fazla olduğu (2013 yılında %27, 2012 yılında %24,6, 2011 yılında %34,2, 2010 yılında %32,8) görülmektedir.

Toplumsal gösterilerin yoğun yaşandığı 2013 yılında, yılın özgün koşulları nedeniyle %15'lik bir oranla cilt yakınmaları ikinci sırada yer almıştı. 2014 yılında cilt yakınmaları %7,4 oranla beşinci sırada yer alırken, önceki yıllarda olduğu gibi kas-iskelet sistemi yakınmaları %16,4 oranla ikinci sırada yer almaktadır (Tablo 24).

Tablo 24: 2014 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin fiziksel ve psikolojik yakınmalarına göre dağılımı

Sistemler	Yakınma Sayısı	%
Psikolojik	1736	26,9
Kas İskelet Sistemi	1059	16,4
Genel	777	12,1
Sindirim Sistemi	631	9,8
Cilt	477	7,4
Sinir Sistemi	469	7,3
Kulak Burun Boğaz	281	4,4
Solunum Sistemi	269	4,2
Göz	248	3,8
Ürogenital Sistem	193	3,0
Ağız-Diş	135	2,1
Kalp Damar Sistemi	128	2,0
Endokrin Sistem	40	0,6
Toplam	6443	100,0

Fiziksel yakınma sayısı 4707, psikolojik yakınma sayısı 1736'dır. 2013 yılında yine özgün koşulları nedeniyle çok görülen fiziksel yakınma olan ciltte renk değişikliği (travmatik yaralanmaya bağlı bereler veya sıyrıklar) yakınması %37,5 oranıyla ilk sırada yer alırken, 2014 yılında ciltte renk değişikliği yakınması yedinci sırada yer almaktadır.

Yorgunluk, halsizlik yakınması %34,8 oranında ilk sırada, baş ağrısı yakınması %29,6 oranında ikinci sırada ve mide-karın ağrısı yakınması %23,3 ile üçüncü sırada yer almaktadır. Cezaevi koşullarından çıkarak başvuranların oranının yüksekliği sıklıkla daha kronik doğada olabilecek yakınmalarla kendini göstermektedir. En sık görülen 10 fiziksel yakınma Tablo 25'de görülmektedir.

Tablo 25: 2014 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin fiziksel yakınmalarının dağılımı

En Çok Görülen 10 Fiziksel Yakınma	Yakınma Sayısı	Başvurular Arasında %	Fiziksel Yakınmalar Arasında %
Yorgunluk, Halsizlik	263	34,8	5,6
Baş Ağrısı	224	29,6	4,8
Mide-Karın Ağrısı	176	23,3	3,7
Bel Ağrısı	160	21,2	3,4
Çabuk Yorulma	149	19,7	3,2
Görme Bozukluğu	136	18,0	2,9
Renk Değişiklikleri	121	16,0	2,6
İştahsızlık	108	14,3	2,3
Midede Ekşime	104	13,8	2,2
Boyun Ağrısı	103	13,6	2,2
Diğer Fiziksel Yakınmalar	3163	-	67,1
Toplam	4707	-	100,0

2014 yılı başvurularının dile getirdiği psikolojik yakınmalarda, 2013 yılındaki gibi, yine uyku bozuklukları (%29,9) ilk sırada yer almaktadır (2013 yılında %26,2 idi). İkinci ve üçüncü sırada unutkanlık, sıkıntı gibi yakınmalar yer almaktadır. 2013 yılının bu sıralamasında kaygı (%13,6) ve sinirlilik (%13) yakınmaları yer almıştı. En sık görülen 10 psikolojik yakınma Tablo 26'da görülmektedir.

Tablo 26: 2014 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin psikolojik yakınmalarının dağılımı

En Çok Görülen 10 Psikolojik Yakınma	Yakınma Sayısı	Başvurular Arasında %	Psikolojik Yakınmalar Arasında %
Uyku Bozuklukları	226	29,9	13,0
Unutkanlık	197	26,1	11,3
Sıkıntı	147	19,4	8,5
Sinirlilik	139	18,4	8,0
Konsantrasyon Bozukluğu	124	16,4	7,1
Kaygı	107	14,2	6,2
Gerginlik	101	13,4	5,8
Kabus Görme	76	10,1	4,4
Uyum Güçlüğü	71	9,4	4,1
Hayattan Zevk Alamama	70	9,3	4,0
Diğer Psikolojik Yakınmalar	478	-	27,5
Toplam	1736	-	100,0

2- Fizik Muayenelerde Elde Edilen Bulgular

Yapılan fizik muayeneler sonucunda, 721 kişiden elde edilen toplam fiziksel bulgu sayısı 2586'dır. Bunların sistemlere göre dağılımı incelendiğinde geçen yılın ilk iki sıralamasının (kas-iskelet sistemi ile cilt yakınmaları) yer değiştirdiği görülmektedir. 2013 yılı ile karşılaştırıldığında cilt ile ilgili bulgularda %17,4 oranında düşme görülmektedir ki bu doğrudan akut başvuru sayısının geçen yıla göre düşük olması ile ilgilidir. 2013 yılının, yıl içinde işkence gören başvuru sayısı (toplam başvuru sayısına oranı %59 idi) 2014 yılına göre %25 daha fazlaydı. Dolayısıyla yıl içinde işkence görenlerin çoğunluğunu toplumsal gösteriler sırasında polis şiddetine maruz kalanlar oluşturduğu için 2013 yılında cilt bulguları en yüksek oranda görülmüştü.

Tablo 27: 2014 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin muayeneleri sonucu elde edilen fiziksel bulguların dağılımı

Sistemler	Bulgu Sayısı	%
Kas İskelet Sistemi	721	27,9
Cilt	667	25,7
Ağız-Diş	407	15,7
Sindirim Sistemi	247	9,6
Kulak Burun Boğaz	160	6,2
Göz	128	5,7
Kalp Damar Sistemi	81	3,1

Tablo 27 devam

Solunum Sistemi	50	1,9
Sinir Sistemi	48	1,9
Ürogenital Sistem	41	1,6
Endokrin Sistem	15	0,6
Bellek Bozukluğu	1	0,04
Toplam	2586	100,0

2014 yılında cilt ile ilgili yakınmalar ve sistem muayenelerinde, genel cilt yakınmaları 2013 yılına göre alt sıralarda yer alsa da bulguların ayrıntılarına bakıldığında cilt bulgusu olarak ekimoz (ciltte morluk) 156 kişide (tüm başvurular arasında %20 ,6 oranında) ve ilk sırada yer almaktadır. Ekimoz bulgusunun son dört yıl içindeki oranları şöyledir:

- 2013 yılında %36,6
- 2012 yılında %29,1
- 2011 yılında %22
- 2010 yılında %18,4

2013 yılında en çok görülen 10 fiziksel bulgunun 5'ini cilt bulguları (ekimoz, nedbe dokusu, kabuklu yara, ödem, kesi) oluşturmaktaydı; 2014 yılında 3 cilt bulgusu (ekimoz, nedbe dokusu, erozyon) yine en sık görülen ilk 10 fiziksel bulgu arasında yer almaktadır. Bu durum en yaygın ve yoğun olarak uygulanan işkence biçimi olarak kaba dayağın ilk elden tespit edilen bulgularının önceki yıllarda olduğu gibi sürdüğünü göstermesi bakımından önem taşımaktadır.

Cezaevi tahliyesi sonrası gelen başvurular, cezaevi sürecinde verilen yemeklerin kötü olması (pişmemiş veya çok yağlı veya besin içeriği açısından fakir yiyecekler verilmesi) nedeniyle mide sorunları yaşamaya başladıklarını veya öncesinde var olan mide problemlerinin ağırlaştığını aktarmaktadırlar. Mide yakınmalarının ve muayene bulgularının fazla olması bu durumla ilişkilendirilebilir. Bu konu da başlı başına ayrı bir araştırma konusudur.

En çok görülen 10 fiziksel bulgu Tablo 28'de verilmiştir.

Tablo 28: 2014 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerde rastlanan fiziksel bulguların dağılımı

En Çok Görülen 10 Fiziksel Bulgu	Bulgu Sayısı	Başvurular Arasında %	Tüm Fiziksel Bulgular Arasında %
Ekimoz	156	20,6	6,0
Epigastrium Hassasiyeti	146	19,3	5,6
Nedbe Dokusu	145	19,2	5,6

Tablo 28 devam

Bel Hareketlerinde Ağrı, Kısıtlılık	142	18,8	5,5
Eksik Diş	133	17,6	5,1
Çürük Diş	130	17,2	5,0
Boyun Hareketlerinde Ağrı, Kısıtlılık	115	15,2	4,4
Kaslarda Ağrı ve Hassasiyet	108	14,3	4,2
Görme Bozukluğu	82	10,8	3,2
Erozyon	82	10,8	3,2
Diğer Fiziksel Bulgular	1347	-	52,1
Toplam	2586	-	100,0

3- Psikiyatrik Belirti ve Bulgular

Başvurularla yapılan ruhsal değerlendirmeler sonucunda 170 kişide (%22,5) en az bir psikiyatrik belirti ve bulgu saptanmıştır (2013 yılında bu sayı 320 kişi ile %37,9'du). 57 farklı, toplam 2135 belirti ve bulgunun dağılımına bakıldığında; hemen yer yıl olduğu uyku sorunlarından uykuya dalma ya da sürdürme güçlüğü yine ilk sırada yer almaktadır. Sıkıntı (anksiyete), sinirlilik ve/veya tepki eşiğinde düşme, konsantrasyon bozukluğu gibi bulgular yine ilk sıralarda yer almaktadırlar. Değerlendirmesi yapılan başvuruların psikiyatrik belirti ve bulguları Tablo 29'da verilmiştir.

Tablo 29: 2014 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerde rastlanan psikiyatrik belirti ve bulguların dağılımı

Psikiyatrik Belirti ve Bulgular	Belirti ve Bulgu Sayısı	Başvurular Arasında %	Belirti ve Bulgular Arasında %
Uykuya Dalma ya da Sürdürme Güçlüğü	106	62,9	5,0
Anksiyete (Sıkıntı)	100	59,4	4,7
Sinirlilik ve/veya Tepki Eşiğinde Düşme	91	54,1	4,3
Konsantrasyon Güçlüğü	80	47,6	3,7
İnsanlardan Uzaklaşma ya da Onlara Yabancılaşma Duyguları	72	42,4	3,4
Travmayı Anımsatan Uyarılarla Karşılaşıldığında Şiddetli Huzursuzluk Duygusu	71	41,8	3,3
Travmanın Yineleyen ya da Zorlayıcı Tarzda Anımsanması	70	41,2	3,3
Travmayı Anımsatan Uyarılarla Karşılaşıldığında Fizyolojik Tepkiler	68	40,0	3,2
Geleceğinin Kısıtlandığı Duygusu	67	39,4	3,1
Flashback Yaşantısı ya da Travmatik Süreç Yeniden Yaşanıyormuşçasına Duygu ve Davranışlar	66	38,8	3,1

Tablo 29 devam

Travmanın Yineleyen ya da Rahatsız Edici Tarzda Kabus Biçiminde Görülmesi	66	38,8	3,1
Yorgunluk, Halsizlik, Enerji Azlığı	63	37,6	3,0
Dalgınlık, Uyuşukluk Duyumları	60	35,9	2,8
Aşırı Uyanıklık (Tetikte Olma Duygusu)	60	35,3	2,8
Depresif Duygudurum	59	35,3	2,8
Uyku Niceliğinde İleri Azalma ya da Artma	59	35,3	2,8
Travma Anılarını Uyarıcı Etkinlik, Yer ya da İnsanlardan Kaçınma	58	34,1	2,7
Bellek Kusuru	56	32,9	2,6
Önemli Etkinliklere İlgili ya da Katılımda Belirgin Azalma	55	32,4	2,6
Somatik Anksiyete Belirtileri (Çarpıntı, Daralma, Terleme, vb.)	54	32,4	2,5
Kas Gerginliği	54	32,4	2,5
Umutsuzluk, Çaresizlik	52	31,2	2,4
Yaşanmış ya da Tanık Olunmuş Travmatik Olay(lar)a Şiddetli Korku, Umutsuzluk ya da Dehşet Yanıtı	52	30,6	2,4
İştah/Kilo Değişikliği (Artma ya da Azalma)	50	30,0	2,3
Ajitasyon (Huzursuzluk, Yerde Duramama)	50	30,0	2,3
Travma İle İlgili Düşünce-Duygu ya da Söyleşilerden Kaçınma Çabaları	49	28,8	2,3
Abartılı İrkilme Tepkileri	48	28,2	2,2
Anhedoni, İlgisizlik	47	28,2	2,2
Karar Verme Güçlüğü	45	27,1	2,1
Değersizlik Düşünceleri ve Düşük Benlik Saygısı	42	25,3	2,0
Suçluluk Duyguları	31	18,8	1,5
Psikomotor Etkinlikte Azalma	30	18,2	1,4
Duygusal Kısıtlılık (ya da Küntlük)	30	17,6	1,4
Çevrede Olup Bitenlerin Farkına Varma Düzeyinde Azalma, Afallama, Şaşkınlık	29	17,1	1,4
Cinsel İstekte Azalma	24	14,7	1,1
Disforik Duygudurum	22	12,9	1,0
Travmanın Önemli Bir Kesitini Anımsayamama	20	11,8	0,9
Depersonalizasyon	17	10,0	0,8
İntihar Düşüncesi ve/veya Girişimi	13	7,6	0,6
Derealizasyon	11	6,5	0,5

Tablo 29 devam

Konversif Bayılma	5	2,9	0,2
Varsanı (Görsel, İşitsel, Taktıl, Koku)	4	2,4	0,2
Alkol ve/veya Madde Kullanımı	4	2,4	0,2
Kompulsiyon	4	2,4	0,2
Obsesyon	4	2,4	0,2
Sanrı	3	1,8	0,1
Negatif Belirtiler (Afektif Küntleşme, Yüzeyelleşme, Avolüsyon)	3	1,8	0,1
Diğer Konversif Belirti ve Defisitler	2	1,2	0,1
Aşırı Hareketlilik, Amaca Yönelik Etkinlikte Artma	2	1,2	0,1
Tikler (Vokal, Motor)	2	1,2	0,1
Yönelim Bozukluğu	1	0,6	0,0
Yükselmiş ya da Taşkın Duygudurum	1	0,6	0,0
Dezorganize Konuşma ya da Davranış	1	0,6	0,0
Varsanı (Görsel, İşitsel, Taktıl)	1	0,6	0,0
Konuşmada Artış, Basıncılı Konuşma	1	0,6	0,0
Toplam	2135	-	100,0

4- Tanılar

2014 yılının başvurularına konan tanıların değerlendirmesi yılsonuna kadar herhangi bir tanı alan 710'u için yapılmıştır. Başvurularımıza 234 farklı, toplam 1933 tanı konmuştur. Toplam tanıların 1700'ü (%87,9) fiziksel (2013 yılında %79,3 idi) ve 233'ü (%12,1) ruhsal (2013 yılında %20,7 idi) tanıdır.

710 tanı alan başvuru arasında fiziksel tanılardan biri olan Yumuşak Doku Travması tanısı alanlar 244 kişi ve %34,4 oran ile ilk sırada yer almaktadır. Bu tanı:

- 2013 yılında tanı alan 771 kişi arasından 318 kişi ile %41,2
- 2012 yılında tanı alan 472 kişi arasından 164 kişi ile %34,7
- 2011 yılında tanı alan 440 kişi arasından 148 kişi ile %33,6 oranında yine ilk sırada yer almıştır. Tanı alan 710 kişi arasında ilk 10 fiziksel tanı ve oranı Tablo 30'da verilmiştir.

Tablo 30: 2014 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerde görülen fiziksel tanıların dağılımı

En Çok Konulan 10 Fiziksel Tanı	Başvuru Sayısı	%
Yumuşak Doku Travması	244	34,4
Gastroözofajeal Reflü	99	13,9
Miyopi-Hipermetropi	96	13,5
Lomber Diskopati	85	12,0
Ciltte Kesi, Ezilme	66	9,3
Servikal Diskopati	59	8,3
Bronşit	54	7,6
Gastrit	49	6,9
Hipertansiyon	32	4,5
Meniskopati	27	3,8
Diğer tanıları	889	-
Toplam	1700	-

Toplam 756 başvurunun 210'u (%27,8) bir ruh sağlığı uzmanı tarafından değerlendirilmiştir ve bunlar arasından 182 kişi (%86,7) en az bir psikiyatrik tanı almıştır. 210 kişi için konulan 233 ruhsal tanı arasından Travma Sonrası Stres Bozukluğu, Kronik (TSSB) tanısı 61 kişiye konmuştur ve toplam tanıların %26,2'sini oluşturmaktadır, 2013 yılında ilk sırada %20,3 oranıyla yine aynı tanı yer almaktaydı. İkinci sırada Major Depresif Bozukluk-Tek Epizod 32 kişi ile %13,7 oranında ve üçüncü sırada Yaygın Anksiyete Bozukluğu 30 kişi ve %12,9 oranında yer almaktadır. Cezaevi çıkışı başvuruların sayısının fazlalığı, yakınmalarda olduğu gibi tanıların da sıralamasında kronik doğada olanların ilk sıralara yerleşmesinin nedenlerindedir.

İlk 10 psikiyatrik tanı ve bunların psikiyatrik tanı alan başvurular arasındaki sıklığı Tablo 31'de verilmiştir.

Tablo 31: 2014 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerde görülen psikiyatrik tanıların dağılımı

En Çok Görülen 10 Psikiyatrik Tanı	Başvuru Sayısı	%
TSSB (Kronik)	61	26,2
Majör Depresif Bozukluk, Tek Epizod	32	13,7
Yaygın Anksiyete Bozukluğu	30	12,9
Majör Depresif Bozukluk, Yineleyici	27	11,6
Akut Stres Bozukluğu	15	6,4
TSSB (Akut)	15	6,4

Tablo 31 devam

Diğer Anksiyete Bozuklukları	14	6,0
Uyum Bozukluğu	11	4,7
Karışık Anksiyete-Depresyon Bozukluğu	6	2,6
Sosyal Anksiyete Bozukluğu	2	0,9
Diğer tanılar	20	8,6
Toplam	233	100,0

2014 yılında 756 başvurudan 46'sı (%6,1) herhangi bir tanı almamıştır.

Başvurulara konan tanıların başvurunun yaşadığı işkence süreciyle ilişkisi, travmayla bir ilişki kurulmayan tanılar dışarıda bırakılarak incelendiğinde, tüm tanılar içinde 608 tanıda (%31,9) işkence süreci tek etiyolojik faktör olarak değerlendirilmiştir (2013 yılında %56,3 idi). 508 tanıda (%26,6) işkence faktörlerden biri olarak değerlendirilirken (2013 yılında %22,7); 161 tanıda (%8,4) işkencenin etkisi, var olan patolojiyi ağırlaştırdığı ya da ortaya çıkardığı yönünde tespit edilmiştir (2013 yılında %12,4).

Tanıların %21'inde işkencenin etkisinin olmadığı, %12'sinde ise bu değerlendirmenin herhangi bir nedenle yapılamadığı belirtilmiştir.

D- TEDAVİ VE REHABİLİTASYON SÜRECİ

Bu bölümde TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerinde uygulanan tedavi ve rehabilitasyon hizmetleri ve bunların sonuçları derlenmiştir.

1- Uygulanan Tedaviler

2014 yılında değerlendirmeye alınan toplam 783 başvuruya uygulanan tedavi yöntemleri incelendiğinde; başvuruların 443'üne (%56,6) ilaç tedavisi verildiği, 129'una (%16,6) egzersiz programı verildiği, 96'sına (%12,3) psikofarmakoterapi verildiği görülmektedir. 76 kişinin (%9,7) gözlük ihtiyacı karşılanmış, 58 kişi (%7,4) fizik tedavi görürken 49 kişi (%6,3) psikoterapi görmüştür.

2013 yılında 32 kişiye (%3,8) cerrahi müdahalede bulunulmuştu; 2014 yılında da oran olarak aynı yüzdeyle, 30 kişi için (%3,8) cerrahi müdahale gerekli olmuştur.

469 kişi (%59,9) aldıkları tedavinin yanı sıra ya da tek başına başvurularına neden olan yakınmaları ve/veya tedavi süreçleri ile ilgili özellikle bilgilendirilmiştir. Uygulanan tedavilerin dağılımı Tablo 32'de görülmektedir.

Tablo 32: 2014 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilere uygulanan tedavi yöntemlerinin dağılımı

Uygulanan Tedaviler	Tedavi Yöntemi Sayısı	%
Günlük Yaşam Önerisi	469	59,9
İlaç Tedavisi	443	56,6
Egzersiz	129	16,5
Psikofarmakoterapi	96	12,3
Gözlük	76	9,7
Fizik Tedavi	58	7,4
Psikoterapi	49	6,3
Cerrahi Müdahale	30	3,8
Ortopedik Cihaz (Ortez, Baston, Tabanlık vb.)	18	2,3
Diş Tedavisi	13	1,7
İşitme Cihazı	1	0,1
Hiperbarik Oksijen Tedavisi	1	0,1
Verilen Randevuya Gelmedi	31	4,0
Toplam	1414	1,8*

*Bir başvuruya uygulanan ortalama tedavi sayısı

2- Tedavi ve Rehabilitasyon Uygulamalarının Sonucu

Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerimizde, başvurularda saptanan fiziksel rahatsızlıklar için uygulanan tedavilerin sonuçları Tablo 33'te verilmiştir. Fiziksel yakınması olan başvurulardan 92 kişi (%12,2) tanı konmadan ya da tanı konup tedavi başladıktan sonra farklı nedenlerle tedavi süreçlerini yarım bırakmıştır (2013 yılında 123 kişi ve %14,6). 2013 yılına göre küçük bir oran da olsa azalma görülmekle birlikte daha önceki yıllarda %10'un altında olan bu oranda artış gözlenmektedir.

Tablo 33: 2014 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilere uygulanan fiziksel tedavi süreçlerinin sonuçları

Fiziksel Tedavi Sürecinin Sonucu	Başvuru Sayısı	%
Tedavi Tamamlandı	442	58,5
Tedavi Sürüyor	112	14,8
İşkence ve Cezaevi Süreçleriyle İlgili Herhangi Bir Hastalık Saptanmadı	74	9,8
Tanı Konmadan Yarım Kaldı	52	6,9
Tedavi Başladıktan Sonra Yarım Kaldı	40	5,3
Tanısal İşlemler Sürüyor	31	4,1

Tablo 33 devam

Verilen İlk Randevuya Gelmedi	4	0,5
Nakil	1	0,1
Toplam	756	100,0

Başvuru hekimlerince yapılan değerlendirme sonrasında her başvuruya psikiyatri uzmanıyla görüşme yapması önerilmektedir. Bu öneriyi kabul edenlerden 95'i randevusuna gelmemiştir. Herhangi bir ruhsal rahatsızlık saptanan başvurulardan 25'i ise tedavi görmek istemediğini belirtmiştir. 130'u 2014 yılında gözaltına alınan toplam 280 kişi, önerilen psikiyatri muayenesini reddetmiştir. Tedaviyi kabul etmeyenler dahil olmak üzere tedavi süreçleri yarım kalan başvuruların oranı %14,2 (107 kişi) olup geçen yıla benzerdir (2013 yılında 116 kişi ile %13,7 idi). Başvuru hekimi ya da uzman görüşü olarak 134 kişinin ruhsal durumu ile ilgili herhangi bir patolojiye rastlanmamıştır (2013 yılında bu sayı 121'di). Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerimizde 2014 yılı içinde ruhsal tedavi sürecinin sonuçları Tablo 34'de verilmiştir.

Tablo 34: 2014 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilere uygulanan psikiyatrik tedavi süreçlerinin sonuçları

Psikiyatrik Tedavi Sürecinin Sonucu	Başvuru Sayısı	%
Tedavi Tamamlandı	38	5,0
Tedavi Sürüyor	76	10,1
Tanısal İşlemler Sürüyor	12	1,6
İşkence ve Cezaevi Süreçleriyle İlgili Herhangi Bir Hastalık Saptanmadı	134	17,7
Tedavi Başladıktan Sonra Yarım Kaldı	52	6,9
Tanı Konamadan Yarım Kaldı	30	4,0
Verilen İlk Randevuya Gelmedi	95	12,6
Psikolojik Tedavisi Başvuru Hekimince Düzenlendi	13	1,7
Psikiyatri Muayenesini Reddetti	280	37,0
Psikiyatrik Tedavi Görmek İstemedi	25	3,3
Nakil	1	0,1
Toplam	756	100,0

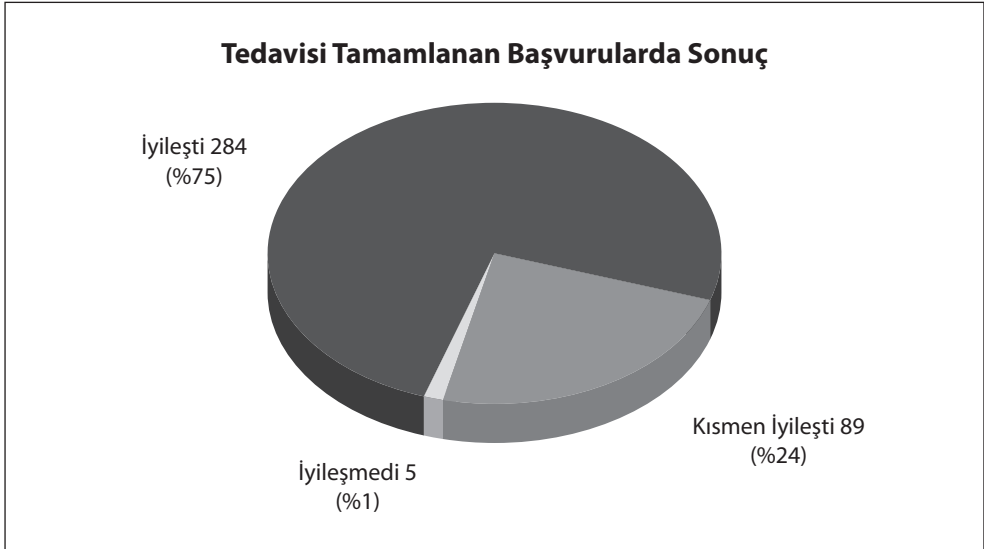
2014 yılında başvuran kişiler arasında toplam 156 kişinin (%20,6) tedavi süreçleri tedavi başladıktan sonra ya da henüz tanı konamadan yarım kalmıştır (2013 yılında 197 kişi ile % 23,3 oranındaydı). 2014 yılında başvuran kişilerin yıl içindeki tedavi ve rehabilitasyon süreçlerinin seyri Tablo 35'te görüldüğü şekildedir.

Tablo 35: 2014 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin fiziksel ve psikiyatrik tedavi süreçlerinin sonuçları

Dosyaların Seyri	Başvuru Sayısı	%
Tedavi Tamamlandı	378	50,0
Tedavi Sürüyor	155	20,5
İşkence ve Cezaevi Süreçleriyle İlgili Herhangi Bir Hastalık Saptanmadı	27	3,6
Tedavi Başladıktan Sonra Yarım Kaldı	90	11,9
Tanı Konamadan Yarım Kaldı	66	8,7
Tanısal İşlemler Sürüyor	34	4,5
Verilen İlk Randevuya Gelmedi	5	0,7
Nakil	1	0,1
Toplam	756	100,0

2014 yılı içinde tedavisi tamamlanan 378 başvurunun 274'ü (%75,1) tamamen, 89'u (%23,5) kısmen iyileşmiş, 5'i ise (%1,3) iyileşmemiştir (Grafik 7).

Grafik 7: 2014 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerden tedavi süreçleri tamamlananların tedavi sonuçlarına göre dağılımı

II- 2014 YILI İÇİNDE GÖZALTINDA İŞKENCE VE KÖTÜ MUAMELE GÖREN BAŞVURULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu bölümde 2014 yılında gözaltında işkence gördüğünü ifade eden (kısaca GİG) başvuruların sosyal ve demografik özellikleri, işkence süreciyle ilgili toplanan bilgiler ve tıbbi değerlendirmeleri ayrıca analiz edilmiştir.

İlk bölümde söylediğimiz gibi raporda değerlendirmeye alınan toplam 756 başvurudan 260'ı (%34) 2014 yılı içinde gözaltında işkence ve kötü muameleye maruz kaldığını belirtmiştir. Bu rakamlar:

- 2010 yılındaki 343 başvuru içinde 160 kişi (%47),
- 2011 yılındaki 484 başvuru içinde 224 kişi (%46),
- 2012 yılındaki 506 başvuru içinde 236 kişi (%47),
- 2013 yılındaki 844 başvuru içinde 500 (%59) idi.

2014 yılında işkence gördüğünü ifade eden kişi sayısı 300'dür. Ancak bu kişilerin 52'sinin son gözaltı tarihi 2014 öncesi yıllar olup 2014 yılında cezaevi koşullarında işkence gördüğünü ifade eden kişilerdir.

Türkiye'de işkence açısından 2014 yılına özgü durumu tanımlamak ve işkence gördükten hemen sonra başvuranlarda karşılaşılan tıbbi sorunları değerlendirmek amacıyla 2014'te GİG'ler ile ilgili veriler ayrı bir bölümde incelenmiştir.

Başvuruların işkence gördükleri yer ve zaman, uygulanan işkence yöntemleri, gözaltı sürecinin başında, sonunda ve bazen ortasında yasal düzenleme gereği yaptırılan adli muayeneler ve bunlara ilişkin rapor düzenlenmesi sürecindeki koşullar ve gözaltı sonrası hukuksal süreç işkence uygulamalarının dönemsel özelliklerini ve sistematik olarak uygulanıp uygulanmadığını değerlendirme açısından nesnel bir ölçüt oluşturmaktadır.

A- SOSYAL VE DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER

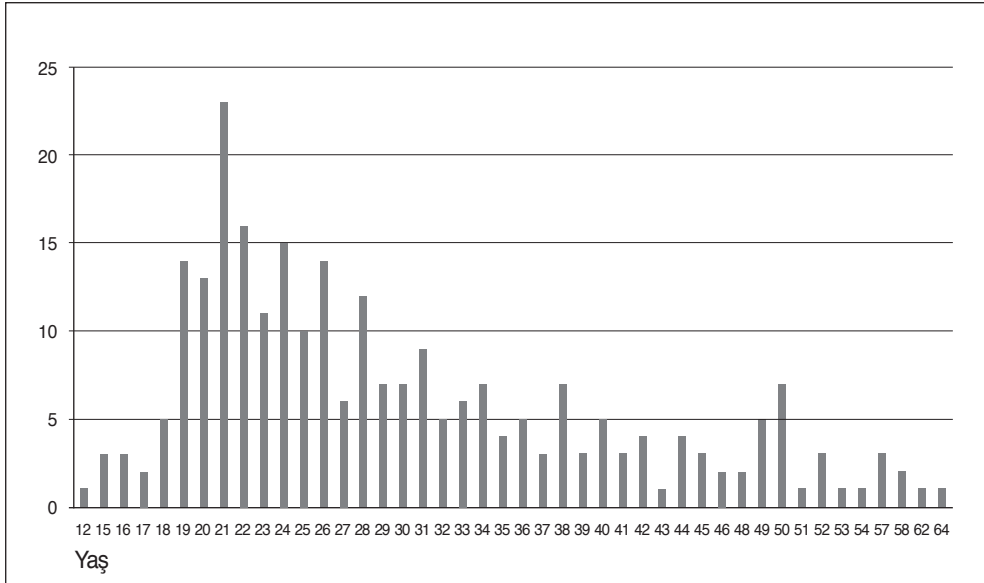
1- Yaş ve Cinsiyet

Başvuruların yaşları 12 ile 64 arasında değişmektedir. Yaş ortalaması 29,9'dur. Yaş ortalaması 34,5 olan tüm başvurulara göre, 2014 yılında gözaltında işkence görenlerin yaş ortalaması 4,6 yaş daha düşüktür yani daha gençtir. Bunun nedenlerinden biri bu grubun %56,9'unu 19-30 yaş grubunun oluşturuyor olmasıdır (2013 yılında bu oran %46 idi). 46 ve üstü yaş grubunda 29 kişi (%11) vardır. 2013 yılında bu oran %15 idi.

0-18 yaş grubunda geçen yıla göre küçük bir oranda azalma görülmektedir. 2014 yılında %5,4 olan bu grubun 2013 yılındaki başvurulara oranı %7,4 idi. Başvuruların yaş gruplarına göre dağılımı Tablo 36'da, yaş dağılımı ise Grafik 8'de gösterilmektedir.

Tablo 36: 2014 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2014 yılında gözaltında işkence gören kişilerin yaş gruplarına göre dağılımı

Yaş Grubu	Başvuru Sayısı		%	
	2014	2013	2014	2013
0-18	14	37	5,4	7,4
19-25	102	132	39,2	26,4
26-30	46	98	17,7	19,6
31-35	31	73	11,9	14,6
36-40	23	55	8,8	11,0
41-45	15	29	5,8	5,8
46 ve üstü	29	76	11,2	15,2
Toplam	260	500	100,0	100,0

Grafik 8: 2014 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2014 yılında gözaltında işkence gören kişilerin yaşlarına göre dağılımı

Başvuruların 174'ü (%66,9) erkek (2013 yılında 316 erkek ve % 63,2 oranında idi); 86'sı (%33,1) kadındır (2013 yılında 181'i kadın ve %36,2 oranında idi) (Grafik 9). Başvurular arasında hemen her yıl olduğu gibi 1/3 kadın oranının devam ettiği görülmektedir.

Grafik 9: 2014 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2014 yılında gözetiminde işkence gören kişilerin cinsiyetlerine göre dağılımı

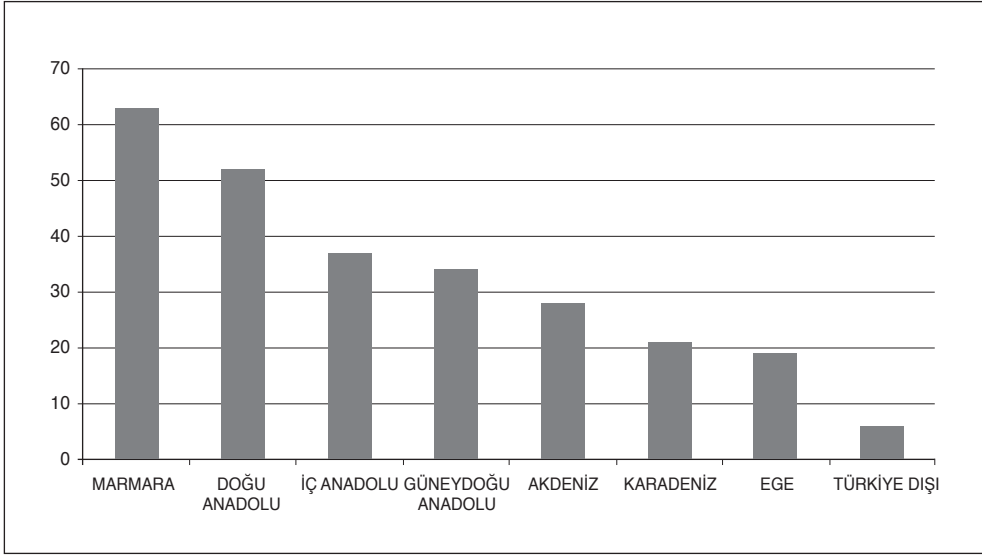
2- Doğum Yeri

2014 yılında da 2013 yılında olduğu gibi, başvuruların hemen hemen dörtte biri Marmara Bölgesi doğumlu olanlardır ve 63 kişi %24,2 oranla ilk sırada yer almaktadır (2013 yılında 125 kişi ve %25 idi).

- Doğu Anadolu Bölgesi doğumlular 52 kişi ve beşte bir oranla ikinci sırada yer alırken (2013 yılında 81 kişi ve %16,2 idi);
- İç Anadolu Bölgesi doğumlular 37 kişi ve %14,2 oranla üçüncü sırada (2013 yılında 85 kişi ve %17),
- Güneydoğu Anadolu Bölgesi doğumlular 34 kişi ve %13,1 oranla dördüncü sıradadır (2013 yılında 42 kişi ve %8,4),
- Akdeniz Bölgesi doğumlular 28 kişi ve %10,8 oranında (2013 yılında 53 kişi ile %10,6),
- Karadeniz Bölgesi doğumlular 21 kişi ve %8,1 oranında (2013 yılında 52 kişi ile %10,4),
- Ege Bölgesi doğumlular 19 kişi ve %7,3 oranında (2013 yılında 44 kişi ile %8,8),
- Türkiye dışı doğumlular ise 6 kişi ve %2,3 oranında (2013 yılında 18 kişi ile %3,6) görülmektedir.

2014 yılında Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi doğumlular başvuruların %33,1'ini oluşturmaktadır (bu oran 2013 yılında %24,6, 2012 de %41,9, 2011 de %30,8, 2010 da ise %43,7 idi) ve 2013 yılına göre %8,5'lik bir artış göstermektedir. Başvuruların doğum yerlerine göre bölgesel dağılımı Grafik 10'da verilmiştir.

Grafik 10: 2014 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2014 yılında gözaltında işkence gören kişilerin doğum yerlerine göre dağılımı

Yine 2013 yılında olduğu gibi 2014 yılı başvurularının doğum yerleri il düzeyinde ele alındığında başvurular arasında en fazla İstanbul 55 kişi ve %21,2 (2013 yılında 94 kişi %18,8 idi) doğumlular ve %2,4'lük artışla yer almıştır. 10 kişiye kadar yığılma olan illerin sıralaması ise şöyle:

- Diyarbakır 20 kişi ve oranı %7,7;
- Ankara 13 kişi ve %5;
- Sivas ve İzmir ise 11'er kişi ve %4,2'şer oranda yer almıştır. Geçen yılki ilk üç il sıralaması İstanbul, Ankara ve İzmir şeklindeydi.

Ülke nüfusunun en kalabalık ili olan, aynı zamanda en fazla göç alan illerin başında gelen İstanbul, doğum ili sıralamasında son dört yıldır başvurular arasında ilk sırada yer almaktadır. Doğum yerlerinin dağılımında hemen her yıl genel olarak temsilciliğin bulunduğu iller ön sıralarda yer almaktadır.

3- Öğrenim ve İş-Meslek Durumu

2014 yılında okuma-yazma bilmeyen başvuru bulunmamaktadır. Lise mezunu olanların oranında önceki yıla göre %7'lik artış, yüksekokul ya da üniversite mezunu olanların oranında %8,2'lik bir düşüş görülmektedir. Ortaokul mezunlarında %4,2 oranında artış, ilkökul mezunlarında küçük bir oran (%1,3) düşüş izlenmektedir. Başvuruların hemen hemen %45'i lise mezunudur

Değerlendirme, başvuruların son mezun olduğu okullar dikkate alınarak yapılmıştır. Dolayısıyla şu anda ilköğretim öğrencisi olan başvurular okuryazar, lise öğrencileri ortaokul mezunu, üniversite öğrencileri de lise mezunu olarak değerlendirilmiştir (Tablo 37).

Tablo 37: 2014 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2014 yılında gözetiminde işkence gören kişilerin öğrenim durumlarına göre dağılımı

Öğrenim Durumu	Başvuru Sayısı		%	
	2014	2013	2014	2013
Yüksekokul-Üniversite Mezunu	62	160	23,8	32,0
Yüksekokul-Üniversite Terk	12	23	4,6	4,6
Lise Mezunu	116	188	44,6	37,6
Ortaokul Mezunu	49	73	18,8	14,6
İlkokul Mezunu	19	43	7,3	8,6
Okuryazar	2	7	0,8	1,4
Okuryazar Değil	-	6	-	1,2
Toplam	260	500	100,0	100,0

Başvuruların iş durumları incelendiğinde 2013 yılına göre (%20,2 idi) işsiz oranında %10,6 oranında belirgin artış görülmektedir ve ilk sırada yer almaktadır (80 kişiyile %30,8 oranında). Geçen yılın başvuru profilinde özellikle Gezi Parkı protestolarına daha çok gençlerin ve çok farklı sosyal kesimlerin katılımı etkili olmuştu. Öğrenim durumlarına göre işsiz dağılımında:

- Yüksekokul-üniversite mezunu olan 62 kişinin %24,2'sinin,
- Yüksekokul-üniversite terk olan 12 kişinin %50'sinin,
- Lise mezunu olanların 20,7'sinin,
- Ortaokul mezunlarının %44,9'unun,
- İlkokul mezunlarının tümünün işsiz olduğu görülmektedir.

Herhangi bir işi olmayanların yaş gruplarına göre dağılımında:

- 0-18 yaş grubundaki 2 kişinin (%2,5),
- 19-25 yaş grubundaki 35 kişinin (%43,8),
- 26-30 yaş grubundaki 14 kişinin (%17,5'),
- 31-35 yaş grubundaki 11 kişinin (%13,8),
- 36-40 yaş grubundaki 7 kişinin (%8,8),
- 41-45 yaş grubundaki 3 kişinin (%3,8),
- 46 ve üstü yaş grubundaki 8 kişinin tümünün işsiz olduğu görülmektedir.

2013 yılında üniversite öğrencileri %20,2 oranla ilk sırada yer almıştı. 2014 yılında üniversite öğrencilerinin sayısında da %8,3'lük bir artış görülmektedir.

Tablo 38: 2014 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2014 yılında gözaltında işkence gören kişilerin iş durumlarına göre dağılımı

İş veya Meslek	Başvuru Sayısı		%	
	2014	2013	2014	2013
İşsiz	80	86	30,8	17,2
Üniversite Öğrencisi	74	101	28,5	20,2
Esnaf (dükkan, büro gibi kendi işinde çalışan)	19	37	7,3	7,4
Özel Sektörde Büro İş (Sekreter, Bankacı, vb.)	14	62	5,4	12,4
İlk-Orta Öğrenim Öğrencisi	13	34	5,0	6,8
Gazeteci-Televizyoncu	10	23	3,8	4,6
Öğretmen	9	9	3,5	1,8
Avukat	7	8	2,7	1,6
Sanatçı	6	22	2,3	4,4
İnşaat İşçisi	6	10	2,3	2,0
Özel Sektörde Sanayi İşçisi	5	27	1,9	5,4
Emekli	4	23	1,5	4,6
Kamu Kuruluşunda Büro İş (Sekreter, Bankacı, vb)	4	8	1,5	1,6
STK Çalışanı	3	21	1,2	4,2
Ev Kadını	2	3	0,8	0,6
Tarım İşçisi	1	2	0,4	0,4
Mühendis	1	9	0,4	1,8
Seyyar Satıcı	1	-	0,4	-
Kamu Kuruluşunda Sanayi İşçisi	1	4	0,4	0,8
Çiftçi, Balıkçı, vb	-	2	-	0,4
Doktor	-	1	-	0,2
0-5 yaş çocuk	-	2	-	0,4
Toplam	260	500	100,0	100,0

B- İŞKENCE SÜRECİ

Bu bölümde 2014 yılında gözaltında işkence ve kötü muamele görmüş ve bu nedenle 2014'te TİHV'in Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran 260 kişiden elde edilen veriler değerlendirilmiştir.

1- Gözaltı ve Gözaltında İşkence Süreci

2014'ün 260 GİG başvurusunun 246'sı (%94,6) siyasi nedenlerle (bu oran 2013 yılı için %95,8, 2012'de %79,7 idi), 12'si (%4,6) adli nedenlerle, (2013 yılında bu oran %3,6, 2012 yılında %7,4 idi), 2 kişi ise (%0,8) sığınmacılık nedeniyle işkenceye maruz kaldığını bildirmiştir.

Başvuruların son yaşadıkları gözaltı sürelerinin dağılımına bakıldığında (Tablo 39), 207 kişinin (%79,6) 438 kişinin (%87,6) 24 saatten az gözaltında tutulduğu görülmektedir. Önceki üç yılda:

- 2013 yılında 438 kişi ve %87,6 oranında,
- 2012 yılında 155 kişi ve %65,7 oranında,
- 2011 yılında 127 kişi ve %56,7 oranında idi.

2013 yılının kendine özgü koşullarıyla birlikte değerlendirildiğinde bu oranın 2014 yılında da önceki yıllara göre oldukça yüksek bir oran olduğu göze çarpmaktadır.

Türkiye kamuoyunda oldukça sert bir muhalefete karşılanan İç Güvenlik Paketi Yasa Tasarısı'nda *"Son zamanlarda meydana gelen toplumsal olayların, terör örgütlerinin propagandasına dönüşmesi ve göstericilerin, vatandaşların can ve mal güvenliklerini tehdit etmesi sebebi ile özgürlük-güvenlik dengesini bozmadan yeni tedbirler alınmasının zorunlu hale geldiği"* şeklinde ifade edilen gerekçesiyle zaten öyle olduğunu hep söylediğimiz "her muhalif sesi terörist görme algısı" giderek ve ne yazık ki kendini daha "şeffaf" hale getirmektedir. "Güvenlik" kavramı, ülkemizde de Cumhuriyet tarihi boyunca tüm iktidarların idare tarzının temel dayanağı olmuş, hak ve özgürlüklerin genişletilmesine yönelik tüm toplumsal talepler her zaman "güvenlik" duvarına çarpmıştır.

23 kişinin (%8,8) 24-48 saat (2013 yılında 23 kişi ve %4,6, 2012 yılında 19 kişi ve %8,1, 2011 yılında 26 kişi %11,6) gözaltında kaldığı görülmektedir. 5 günlük gözaltı süresi, yasal sınır olan 4 günlük sürenin sonunda kişinin mahkemeye çıkarılmasının ardından beşinci güne sarkan zaman dilimi içerisinde kişinin sorgusunun tamamlanmasından kaynaklıdır. 10 gün gözaltı başvurusu ise sınırdan gözaltına alınarak doğrudan bir cezaevi hücrelerinde tutulan ve ardından savcılığa dahi çıkarılmadan serbest bırakılan, kayıt dışı bir gözaltı işlemi olarak kayıtlarımıza geçmiştir. Resmi olmayan (kayıt dışı) gözaltı uygulamaları sayısız pek çok biçimi ile devam etmektedir.

İç Güvenlik Paketi Yasa Tasarısı ile mevcut Polis Vazife Salahiyet Kanunu'nda (PVSK) yer alan polisin yakalama yetkisi dışında, polisi eylemin ve durumun niteliğine göre kişileri "koruma altına almak" ya da uzaklaştırmak" şeklinde iki yetki ile daha donatılmaktadır. Bu belirsiz yetkilerin de uygulamada işkenceye karşı alıkonulma anından itibaren yerine getirilmesi gereken usul güvencelerinden feragat anlamına geleceği, dolayısıyla da kayıt dışı alıkoymayı fiili hale getireceği açıktır.

Tablo 39: 2014 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2014 yılında gözaltında işkence gören kişilerin son gözaltı sürelerine göre dağılımı

Son Gözaltı Süresi	Başvuru Sayısı		%	
	2014	2013	2014	2013
24 Saatten Az	207	438	79,6	87,6
24-48 Saat	23	23	8,8	4,6
49-72 Saat	24	17	9,2	3,4
73-96 Saat	4	17	1,5	3,4
5-7 Gün	1	2	0,4	0,4
8-15 Gün	1	2	0,4	0,4
1 Aydan Fazla	-	1	-	0,2
Toplam	260	500	100,0	100,0

Başvuruların gözaltına alındıkları yer incelendiğinde %81,5 oranla 212 kişinin (2013'te 438 kişi %87,6, 2012'de 165 kişi %69,9, 2011'de 147 kişi %65,6) sokaktan veya başka bir açık alandan gözaltına alındığı görülmektedir. 24 saatten az gözaltında kalan 207 kişinin 175'i (%84,5) sokaktan veya başka bir açık alandan gözaltına alınmıştır (2013 yılında 438 kişinin 410'unu ile bu oran %93,6 idi). Sokaktan veya açık alandan gözaltına alınıp 24 saatten az süre ile gözaltında tutulan 175 kişinin 141'i (%80,6) savcılığa çıkarılmadan serbest bırakılmıştır, bir başka ifadeyle adli makamlara sevk edilmelerini gerektirecek herhangi bir gerekçe bulunmamıştır. Son gözaltına alınma yerlerinin dağılımı Tablo 40'da verilmiştir.

Tablo 40: 2014 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2014 yılında gözaltında işkence gören kişilerin son gözaltı yerlerine göre dağılımı

Son Gözaltına Alındığı Yer	Başvuru Sayısı		%	
	2014	2013	2014	2013
Sokaktan veya Açık Alandan	212	438	81,5	87,6
Resmi Kurumdan	31	13	11,9	2,6
Evden	10	23	3,8	4,6
Kurumdan (dergi, dernek vb.)	1	9	0,4	1,8
İşyerinden	1	12	0,4	2,4
Diğer	-	5	1,9	1,0
Toplam	260	500	100,0	100,0

2013 yılında başvurular bir gösteri ya da yürüyüş benzeri bir eylem sırasında daha çok sokaktan gözaltına alındığı için 08.00-18.00 saatleri arasında gözaltına alınanların oranı hayli yüksekti (319 kişi ve %63,8). 2014 yılında bu sayılar 120

kişi ile %46,2 oranında 2013 yılına göre %17,6 azalma ile görülmektedir. 18.00-24.00 saatleri arasında gözaltına alınanların oranında ise aynı oranda %17,6 artış dikkati çekmektedir. Sabah saatlerinden gece yarısına kadar (08.00-24.00 arası) olan saatlerde gözaltına alınan toplam 200 kişi (%76,9) sokaktan veya açık alandan gözaltına alınmıştır ve bunların 139'u (%53,5) yine sokakta veya açık alanda işkence gördüklerini ifade etmiştir.

Başvuruların gözaltına alındıkları saat dağılımı Tablo 41'de, son gözaltında işkence gördükleri yerlerin dağılımı Tablo 42'de verilmiştir.

Tablo 41: 2014 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2014 yılında gözaltında işkence gören kişilerin gözaltına alındıkları saate göre dağılımı

Son Gözaltına Alındığı Saat	Başvuru Sayısı		%	
	2014	2013	2014	2013
08.00 - 18.00	120	319	46,2	63,8
18.00 - 24.00	107	118	41,2	23,6
24.00 - 08.00	33	52	12,7	10,4
Bilinmiyor	-	11	-	2,2
Toplam	260	500	100,0	100,0

2014 başvurularının yaşadıkları son gözaltında işkence gördükleri yerlerin dağılımına bakıldığında 148 kişi (%56,9) sokakta veya açık alanda işkence gördüğünü belirtmiştir (2013 yılında 387 kişi ve %77,4 idi). Emniyet müdürlüklerinde işkence gördüğünü belirtenlerde 2013 yılına göre %13,8'lik bir artış söz konusudur. Benzer biçimde polis karakolunda işkence gördüğünü ifade edenlerde de %6 oranında bir artış görülürken araç içinde işkence gördüğünü belirtenlerde azalma söz konusudur.

Başvuruların anlatımlarından birden fazla basamakta işkence görüldüğü saptanırken, kayıt sisteminin bu başlıktaki teknik eksikliği nedeniyle istatistiklere yansıtılmamaktadır. Gözaltına alınma sırasında, gözaltı merkezine götürülme söz konusuysa bindirildiği araç içinde ve gözaltı merkezinde, hatta adli makamlara götürülme aşamasında dahi işkence uygulamaları söz konusu olabilmektedir. Kayıtlara geçen sınıflandırma işkencenin en yoğun yaşandığı yer şeklinde öncelenmektedir.

Tablo 42: 2014 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2014 yılında gözaltında işkence gören kişilerin işkence gördükleri yerlere göre dağılımı

Son Gözaltında İşkence Gördüğü Yer	Başvuru Sayısı		%	
	2014	2013	2014	2013
Sokakta veya Açık Alanda	148	387	56,9	77,4
Emniyet Müdürlüğünde	62	50	23,8	10,0
Polis Karakolunda	23	14	8,8	2,8
Araç İçinde	4	21	1,5	4,2
Jandarma Komutanlığında	3	2	1,2	0,4
Evde/İşyerinde	1	4	0,4	0,8
Diğer	19	20	7,3	4,0
Bilmiyor/Hatırlamıyor	-	2	-	0,4
Toplam	260	500	100,0	100,0

Başvuruların son yaşadıkları işkencenin yapıldığı yerin bölgesel dağılımına bakıldığında Marmara Bölgesi'nin 152 başvuru ve %58,5 oranıyla ilk sırada yer aldığı, Ege Bölgesi'nin 55 kişi ve %7,3 oranıyla ikinci sırada, Güneydoğu Anadolu Bölgesinin 21 kişi ve %2,8 oranıyla üçüncü sırada yer aldığı görülmektedir (Tablo 43).

Başvuruların son yaşadıkları işkencenin yapıldığı iller dağılımında sırasıyla İstanbul (151 kişi ile %58,1), İzmir (48 kişi ile %18,5), Ankara ve Diyarbakır (15 kişi ve %5,8'er) şeklinde temsilciliklerin bulunduğu iller şeklinde dağıldığı görülmektedir. Diğer iller Adana, Manisa, Şırnak, Denizli, Şanlıurfa, Bingöl, Elazığ, Van, Bilecik, Mardin ve Türkiye dışı şeklindedir. Temsilciliklerin bulunmadığı illerde işkence görenler 31 kişi ve %11,9 oranında yer almaktadır.

Gözaltında işkence yapılan yerin illere göre dağılımı da Tablo 43'te verilmiştir.

Tablo 43: 2014 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2014 yılında gözaltında işkence gören kişilerin son gözaltında işkence gördükleri bölgelere göre dağılımı

Son Gözaltında İşkence Gördüğü Bölge	Başvuru Sayısı		%	
	2014	2013	2014	2013
Marmara	152	336	58,5	67,2
Ege	55	41	21,2	8,2
Güneydoğu Anadolu	21	13	8,1	2,6
İç Anadolu	15	74	5,8	14,8
Akdeniz	12	30	4,6	6,0

Tablo 43 devam

Doğu Anadolu	3	2	1,2	0,4
Karadeniz	-	1	-	0,2
Türkiye Dışı	2	3	0,8	0,6
Toplam	260	500	100,0	100,0

Tablo 44: 2014 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2014 yılında gözü altında işkence gören kişilerin son gözü altında işkence gördükleri illere göre dağılımı

Son Gözü Altında İşkence Gördüğü İl	Başvuru Sayısı		%	
	2014	2013	2014	2013
İstanbul	151	334	58,1	66,8
İzmir	48	40	18,5	8,0
Diyarbakır	15	10	5,8	2,0
Ankara	15	73	5,8	14,6
Adana	12	18	4,6	3,6
Manisa	4	1	1,5	0,2
Şırnak	3	2	1,2	0,4
Denizli	3	-	1,2	-
Şanlıurfa	2	1	0,8	0,2
Bingöl	1	-	0,4	-
Elazığ	1	-	0,4	-
Van	1	-	0,4	-
Bilecik	1	-	0,4	-
Mardin	1	-	0,4	-
Hatay	-	7	-	1,4
Mersin	-	4	-	0,8
Konya	-	1	-	0,2
Hakkari	-	1	-	0,2
Bursa	-	1	-	0,2
Kocaeli	-	1	-	0,2
Amasya	-	1	-	0,2
Ağrı	-	1	-	0,2
Isparta	-	1	-	0,2
Türkiye Dışı	2	3	0,8	0,6
Toplam	260	500	100,0	100,0

2014 yılı başvurularının son yaşadıkları işkencenin yapıldığı merkezlere ayrıntılı olarak bakıldığında; İstanbul'daki üç merkezin ilk sıralarda yer aldığı görülmektedir. İstanbul Terörle Mücadele Şubesi (İstanbul TMS) 2013 yılında olduğu gibi (12 kişi idi) yine ilk sırada yer alırken, İstanbul Beyoğlu Polis Karakolu ve İstanbul Esenyurt Jandarma Karakolu ilk üç sırada yer almaktadır. Son işkencenin yaşandığı gözaltı merkezleri iki ve daha fazla olgu dikkate alınarak Tablo 45'te verilmiştir. Sıralamaya giren merkezlerden Beyazıt Polis Karakolu, Üsküdar Doğancılar Polis Karakolu, Beyoğlu Emniyet Müdürlüğü, Karaköy Polis Karakolu ve Kadıköy İskele Polis Karakolu da İstanbul'da bulunan merkezlerdir. Ülke içinde işkence gördüğü merkezi belirten 85 kişiden 55'i (%64,7) İstanbul'da bulunan bir merkezin adını vermiştir.

Tablo 45: 2014 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2014 yılında gözaltında işkence gören kişilerin son gözaltında işkence gördükleri merkezlere göre dağılımı

Son Gözaltında İşkence Gördüğü Merkez	Başvuru Sayısı	%
İstanbul TMS	36	13,8
Beyoğlu Polis Karakolu	5	1,9
Esenyurt Jandarma Karakolu	5	1,9
Adana Emniyet Müdürlüğü	4	1,5
Diyarbakır TMS	4	1,5
Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü	4	1,5
Beyazıt Polis Karakolu	3	1,2
Üsküdar Doğancılar Polis Karakolu	2	0,8
İzmir Bozyaka TMS	2	0,8
Beyoğlu Emniyet Müdürlüğü	2	0,8
Ankara Emniyet Müdürlüğü	2	0,8
Karaköy Polis Karakolu	2	0,8
Diyarbakır Polis Okulu	2	0,8
Kadıköy İskele Polis Karakolu	2	0,8
Diğer Emniyet Müdürlüğü ve TMS	10	3,8
Diğer Polis Karakolu	5	1,9
Diğer Jandarma Karakolu/Komutanlığı	3	1,2
Bilmiyor/Hatırlamıyor	2	0,8
Türkiye dışında işkence görenler	1	0,4
Bir merkezde işkence görmeyenler*	164	63,1
Toplam	260	100,0

*Sokakta veya açık alanda, evde, araç içinde işkence görenler

Başvuruların son gözaltında gördükleri işkence yöntemlerinin dağılımı Tablo 46'da verilmiştir. Geçen yıllarda GİG başvuruların ifadelerinde hemen her yıl kaba dayak en çok kullanılan yöntem olarak yer alırken 2013 yılında kimyasal maddelere maruz bırakma %73,8 oranıyla ilk sıraya yerleşmişti. 2013 yılında sadece Gezi Parkı eylemlerinde 130 bin dolayında gaz fişeği kullanılmış, Emniyet Genel Müdürlüğü stoklarının büyük oranda tükenmesi sonucu yeni alımlar için 2014 yılında acil ihaleye çıkıldığı basından öğrenilmiştir.

(bkz. http://www.radikal.com.tr/turkiye/polis_20_gunde_ne_kadar_biber_gazi_kullandi-1138224).

Biber gazının bu denli yoğun kullanımı sonucu TİHV, İHD, Makine Mühendisleri Odası, Türkiye Tabipler Birliği gibi 30 sivil toplum kuruluşunun oluşturduğu Biber Gazı Yasaklansın İnisyatifi'nin 2014 yılı biber gazı raporu da 2013 yılını aratmayacak denli yoğun gaz kullanımının gerçekleştiğini kamuoyuna duyurmuştur. Rapora ölümcül ve zararlı, tehlikeli olduğunu her fırsatta dile getirdiğimiz, kimyasal bir silah olan biber gazı 2014 yılında, en az 453 kişinin yaralanmasına, 8 kişinin ölümüne sebep olmuştur. Bunlardan Berkin Elvan ve Elif Çermik 2013 yılında biber gazı kapsülü ile yaralanıp 2014 yılında hayatını kaybederken, kalan 6'sı 2014 yılında aldığı yaralar sonucu hayatını kaybetmiştir.

2014'te 365 günün 224 gününde biber gazı kullanıldığı raporda belirtilen diğer çarpıcı bilgidir. Yine rapora göre en fazla biber gazı Kobanê eylemlerinin yapıldığı Ekim ayında kullanılmıştır. Ekim ayında 24 ilde 24 gün biber gazı kullanılmış, 18 kişi yaralanmıştır. Ekim ayı, Mayıs ayından sonra TİHV başvurularının da en fazla olduğu ikinci ay olmuştur (Grafik 1).

2014 yılında 2013 öncesi yıllarda olduğu gibi en sık uygulanan işkence yöntemi olarak kabadayak 260 başvuru arasından 186 kişi ve %71,5 oranıyla yine ilk sırada yer almıştır (2013 yılında %44,6 oranında idi). 2013 yılında toplumsal olaylar sırasında kolluk güçleriyle doğrudan yüzyüze gelmeden şiddete maruz kalma durumları nedeniyle daha alt sıralara yerleşen hakaret, aşağılama gibi muameleler önceki yıllardaki gibi ikinci ve üçüncü sırada yer alırken, giderek üst sıralara yerleşen kimyasal maddelere maruz bırakma uygulamasının dördüncü sırada olduğu görülmektedir (2013 yılında %73,8 oranıyla ilk sırada yer almıştı).

Tablo 46: 2014 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2014 yılında GİG kişilerin son gözaltında gördükleri işkence yöntemlerine göre dağılımı

İşkence Yöntemi	Başvuru Sayısı	%
Dayak	186	71,5
Hakaret	170	65,4
Aşağılama	147	56,5
Kimyasal Maddelere Maruz Bırakma	108	41,5

Tablo 46 devam

Diğer	79	30,4
Kendisine Yönelik Diğer Tehditler	71	27,3
Vücutun Tek Bir Noktasına Sürekli Vurma	48	18,5
Basıncılı/Soğuk Su	42	16,2
İşkenceye Görsel/İşitsel Tanıklık Ettirme	40	15,4
Öldürme Tehditi	35	13,5
Sözlü Cinsel Taciz	34	13,1
Anlamsız İstemlere İtaat Etmeye Zorlama	32	12,3
Diğer Pozisyonel İşkenceler	30	11,5
Fiziksel Cinsel Taciz	29	11,2
İşeme ve Dışkılamanın Engellenmesi	22	8,5
Cinsel Taciz	18	6,9
Yeme İçmenin Kısıtlanması	15	5,8
Yakınlarına Yönelik Tehditler	15	5,8
Havasız Bırakma	10	3,8
Saç, Sakal, Bıyık Yolma	8	3,1
Soyma	8	3,1
Yakınlarının Yanında İşkence Yapma	7	2,7
Soğuk Ortamda Bekletme	7	2,7
Gürültülü Müzik ve Marş Dinletme	5	1,9
Ajanlık Teklifi	5	1,9
Gözbağı	5	1,9
Uyutmama	4	1,5
Yalancı İnfaz	2	0,8
Haya Burma	2	0,8
Hücrede Tecrit	2	0,8
Tecavüz	1	0,4
Genel Toplam	1187	4.5*

*Bir kişinin maruz kaldığı ortalama işkence yöntemi sayısı

2- Gözaltı Sırasında ve Sonrasında Hukuksal Uygulamalar

2014 yılında gözaltında işkence gören başvuruların sadece 136'sı (%52,3) yaşadıkları son gözaltı sırasında bir avukatla görüşebildiklerini bildirmişlerdir (2013 yılında %20,4, 2012 yılında %51,3 (Grafik 9). 2013 yılının kayıt dışı gözaltı uygulamaları, kişinin avukatla görüşme hakkını da ortadan kaldıran olağanüstü yasadışı durumlar yaratmıştı.

Grafik 11: 2014 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2014 yılında gözaltında işkence gören kişilerin son gözaltında avukatla görüşebilme oranları

2014 yılında gözaltında işkence görenlerin son gözaltı sonrası hukuksal durumlarına bakıldığında 171 kişi (%65,8) savcılığa çıkarılmadan serbest bırakılmıştır:

- 2013 yılında %82,3
- 2012 yılında %47,5
- 2011 yılında %41,1.

Başvuruların 80'i (%30,8) savcılık ya da mahkeme tarafından serbest bırakılırken:

- 2013 yılında %13,8
- 2012 yılında %45,8
- 2011 yılında %47,8

8 kişi (%3,1) tutuklanmıştır:

- 2013 yılında 7 kişi %3,4
- 2012 yılında 16 kişi %6,8
- 2011 yılında 24 kişi %10,7

2013 yılının keyfi gözaltı uygulamaları bu bölümde de açıkça görülmektedir (Tablo 47).

Tablo 47: 2014 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2014 yılında gözaltında işkence gören kişilerin son gözaltı sonrası durumlarına göre dağılımı

Son Gözaltı Sonrası Durum	Başvuru Sayısı		%	
	2014	2013	2014	2013
Savcılığa Çıkarılmadan Serbest Bırakıldı	171	414	65,8	82,2
Savcılıktan ya da Mahkemeden Serbest Bırakıldı	80	69	30,8	13,8
Tutuklandı	8	17	3,1	3,4
Bilmiyor/Hatırlamıyor	1	-	0,8	-
Toplam	260	500	100,0	100,0

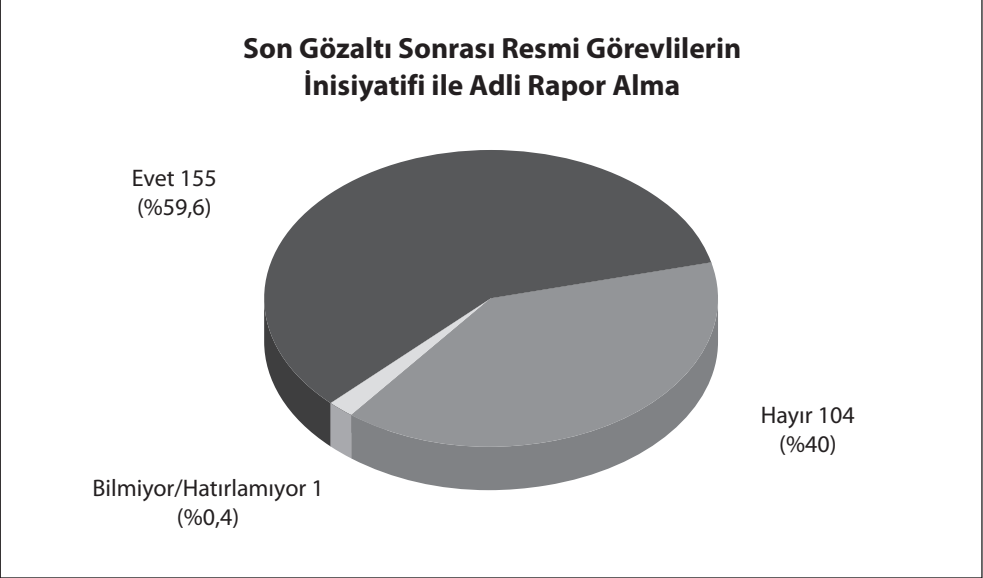
2014 yılında son gözaltı sonrası tutuklanan 8 kişiden sadece 1'i hakkında mahkumiyet kararı verilmiştir (Tablo 48). 137 kişi hakkında (%52,7) herhangi bir dava açılmazken (2014 yılında başvuruların %71,8 benzer durumdaydı), 83 kişi (%31,9) haklarından bir dava açılıp açılmadığını bilmediğini belirtmiştir (2013 yılında %15,6).

Tablo 48: 2014 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2014 yılında gözaltında işkence gören kişilerin son gözaltı sonrası dava süreci durumlarına göre dağılımı

Son Gözaltı Sonrası Dava Süreci	Başvuru Sayısı		%	
	2014	2013	2014	2013
Dava Açılmadı	137	359	52,7	71,8
Dava Açılıp Açılmadığı Bilinmiyor	83	78	31,9	15,6
Dava Açıldı, Sürüyor	33	57	12,7	11,4
Dava Açıldı, Sonucu Bilinmiyor	4	2	1,5	0,4
Dava Açıldı, Beraat ile Sonuçlandı	2	1	0,8	0,2
Dava Açıldı, Mahkumiyet ile Sonuçlandı	1	3	0,4	0,6
Toplam	260	500	100,0	100,0

2014 yılında işkence gören ve yaşadıkları son gözaltı sonrasında resmi görevlilerin inisiyatifleriyle adli rapor alan başvuru sayısı 155'tir (%59,6). Bu sayı 2013 yılında 116 kişi ile %23,2 oranındaydı, 2012'de 143 kişi ile %60,6; 2011'de 164 kişi ile %73,2 idi (Grafik 12).

Grafik 12: 2014 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2014 yılında gözaltında işkence gören kişilerin yaşadıkları son gözaltı sonrasında resmi görevlilerin inisiyatifi ile adli rapor alma durumlarına göre dağılımı

Bu 155 başvurunun %93,5'inin (145 kişi) adli muayenesi hastanelerde (2013 yılında 81 kişi ile %69,8 idi), 9'unun (%5,8) adli muayenesi Adli Tıp Şube Müdürlükleri'nde yapılmıştır (2013 yılında 28 kişi ve %24,1 idi). Sadece 1 kişinin adli muayenesi bir sağlık ocağında gerçekleştirilmiştir (Tablo 49).

Ayrıca 40 kişi (%15,4) son gözaltı süreci sonrasında kendi istekleri ile adli rapor aldıklarını bildirmiştir (2013 yılında 91 kişi ile %18,2 oranında idi).

Tablo 49: 2014 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2014 yılında gözaltında işkence gören kişilerin son gözaltı sonrası adli muayenelerinin yapıldığı yerlere göre dağılımı

Son Gözaltı Sonrası Adli Muayenenin Yapıldığı Yer	Başvuru Sayısı		%	
	2014	2013	2014	2013
Hastane	145	81	93,5	69,8
Adli Tıp Şube Müdürlüğü	9	28	5,8	24,1
Adli Tıp Kurumu	-	3	-	2,6
Sağlık Ocağı	1	2	0,6	1,7
Bilmiyor/Hatırlamıyor	-	2	-	1,7
Toplam	155	116	100,0	100,0

Gözetim sonrasında adli muayenesi yapılan 155 başvuruya adli muayene süreciyle ilgili değerlendirmeleri sorulduğunda; başvuruların dörtte üçü adli muayene sırasında güvenlik güçlerinin dışarı çıkarıldığını (119 kişi %76,8); yaklaşık üçte ikisi adli hekimin yakınmaları dinlediğini (100 kişi, 64,5); yarıya yakın bir bölümü 70 kişi (%45,2) adli hekimin öykü aldığını ve 84 kişi de (%54,2) adli hekimin gerektiği gibi muayene ettiğini ifade etmiştir.

2014 yılında başvuruların ancak %36,8'i (57 kişi) adli hekimin bulgulara uyumlu rapor düzenlediğini söylemiştir (bu oranlar 2010 ve 2011 yılında %37 seviyelerindeydi, 2012 yılında %51, 2013 yılında ise %43'tü). Bulgulara uyumlu rapor düzenleme oranlarında önceki yıla göre %6,2'lik bir düşüş gözlenmektedir (Tablo 50).

Tablo 50: 2014 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2014 yılında gözetiminde işkence gören kişilerin gözetim sonrası adli muayene süreci ile ilgili değerlendirmelerine göre dağılımı

Adli Muayene ile İlgili Değerlendirmeler	Evet	%	Hayır	%	Bilmiyor / Hatırlamıyor	%	Toplam	%
Adli muayene sırasında güvenlik güçleri dışarı çıkarıldı mı?	119	76,8	35	22,6	1	0,6	155	100
Adli hekim yakınmaları dinledi mi?	100	64,5	52	33,5	3	1,9	155	100
Adli hekim öykü aldı mı?	70	45,2	83	53,5	2	1,3	155	100
Adli hekim gerektiği gibi muayene etti mi?	84	54,2	69	44,5	2	1,3	155	100
Adli hekim bulgulara uyumlu rapor düzenledi mi?	57	36,8	26	16,8	72	46,5	155	100

Başvurulardan 33'ü (%12,7) mahkeme ya da savcılıktaki sorguları sırasında kendilerine işkence yapıldığını ifade etmiştir (2013 yılında 12 kişi %2,4).

49 kişi (%18,8) ayrı bir dilekçe ile savcılığa suç duyurusunda bulunurken (2013 yılında 122 kişi %24,4), 174 kişi (%66,9) işkence gördüğüne dair herhangi bir suç duyurusunda bulunmadığını bildirmiştir (2013 yılında 345 kişi ile %69).

3- Cezaevi Süreci

2014'te GİG başvurular içinde herhangi bir zamanda cezaevinde bulunmuş olan başvuru sayısı 31'dir (%11,9). 2013 yılında bu sayı 25 kişi ile %5 oranındaydı. Son yaşadıkları gözetimden sonra cezaevinde kalan başvuru sayısı 15'tir (%5,7). Cezaevi öyküsü olan başvuru sayısı 472 idi.

C- TIBBİ DEĞERLENDİRME

Bu bölümde başvuruların tedavi ve rehabilitasyon merkezlerinde başvuru hekimleri ve konsültan hekimler (psikiyatri uzmanı, ortopedi uzmanı, dermatoloji, nöroloji, fizik tedavi ve rehabilitasyon uzmanı, göz hastalıkları uzmanı, KBB uzmanı, kardiyoloji uzmanı, genel cerrahi uzmanı, vb.) tarafından yapılan tıbbi değerlendirmelerindeki öykü, fizik muayene ve yapılan tetkikler sonucunda başvuruların sağlık durumlarıyla ilgili edinilen bilgiler derlenmiştir.

1- Başvuruların Tıbbi Yakınmaları

2014 yılında GİG 260 kişiden 257'sinin sağlıkları ile ilgili fiziksel ya da psikolojik en az bir yakınması bulunmaktadır. Başvurular 129 farklı, toplamda 1469 yakınma belirtmişlerdir. Yakınmaların sistemlere göre dağılımına bakıldığında bu yıl kas iskelet sistemi yakınmalarının %31,2 oranıyla ilk sırada yer aldığı görülmektedir (2013 yılında 451 kişi ve %17,2 ile üçüncü sırada idi). Geçen yıl % 28.1 oranıyla ilk sırada yer alan cilt yakınmaları %21,4 oranıyla ikinci sırada 2013 yılında %25,2 oranıyla ikinci sırada yer alan psikolojik yakınmalar %20,8 oranıyla üçüncü sırada görülmektedir.

2013 yılında kimyasal gazların yaygın kullanımı ile bağlantılı olarak üst sıralarda yer alan göz ve solunumla ilgili yakınmaların 6. ve 7. sıraya gerilediği görülmüştür (Tablo 51).

Tablo 51: 2014 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2014 yılında gözaltında işkence gören kişilerin fiziksel ve psikolojik yakınma sıklığına göre dağılımı

Sistemler	Yakınma Sayısı		%	
	2014	2013	2014	2013
Kas İskelet Sistemi	459	451	31,2	17,2
Cilt	315	736	21,4	28,1
Psikolojik	306	659	20,8	25,2
Genel	90	120	6,1	4,6
Sinir Sistemi	84	126	5,7	4,8
Göz	53	161	3,6	6,2
Solunum Sistemi	51	126	3,5	4,8
Kulak Burun Boğaz	46	109	3,1	4,2
Sindirim Sistemi	34	77	2,3	2,9
Kalp Damar Sistemi	17	13	1,2	0,5
Ağız-Diş	9	24	0,6	0,9
Ürogenital Sistem	4	10	0,3	0,4
Endokrin Sistem	1	4	0,1	0,2
Toplam	1469	2616	100,0	100,0

İlk sırada yer alan fiziksel yakınma, 99 kişi ve %38,1 oranıyla yer alan ciltte renk değişiklikleridir:

- 2013 yılında 279 kişi ile %57,2,
- 2012 yılında 143 kişi ile %60,6,
- 2011 yılında 75 kişi ile %33,5 idi.

2014 yılının ilk 10 fiziksel yakınmasının 5'ini omuz ağrısı, sırt ağrısı, boyun, boyun-kol, bacak ağrısı gibi ortopedik yakınmaların oluşturduğu görülmektedir. Daha ayrıntılı bir çalışmanın konusu olabilecek bu tablodan, omuz ağrısı yakınması olan 63 kişiden 53'ü sokaktan veya açık alandan gözaltına alınmış; 31'i (%49,2) sokakta veya açık alanda, 19'u (%30,2) emniyet müdürlüğünde 8'i (%12,8) polis karakolunda işkence gördüğünü ifade etmiş ve 53'ü (%84,1) işkence uygulamalarından kaba dayağa maruz kaldığını belirtmiştir. Bu yakınmanın, başvuruların anlatımlarından ve basına yansıyan görüntülerden yola çıkarak gözaltına alınma sırasında ters kelepçe uygulamasının ve/veya kişiyi hareketsiz bırakma kastiyle kolunun arkaya bükülmesinin olası sonuçlarından biri olduğunu söyleyebiliriz.

Travma sonrası görülebilecek yakınmalardan baş ağrısı, yorgunluk halsizlik şikayetleri de görülen ilk 10 fiziksel yakınma arasındadır (Tablo 52).

Tablo 52: 2014 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2014 yılında gözaltında işkence gören kişilerin fiziksel yakınma sıklığına göre dağılımı

En Çok Görülen 10 Fiziksel Yakınma	Yakınma Sayısı		Başvurular Arasında %		Fiziksel Yakınmalar Arasında %	
	2014	2013	2014	2013	2014	2013
Ciltte Renk Değişiklikleri	99	279	38,1	57,2	8,5	14,3
Omuz Ağrısı	63	49	24,2	10,0	5,4	2,5
Travma İzi	56	63	21,5	12,9	4,8	3,2
Şişlik	48	100	18,5	20,5	4,1	5,1
Sırt Ağrısı	45	-	17,3	-	3,9	-
Başağrısı	41	-	15,8	-	3,5	-
Yorgunluk, Halsizlik	36	-	13,8	-	3,1	-
Boyun Ağrısı	33	-	12,7	-	2,8	-
Boyun-Kol Ağrısı	33	-	12,7	-	2,8	-
Bacak Ağrısı	32	-	12,3	-	2,8	-
Diğer Fiziksel Yakınmalar	677	-	-	-	58,2	-
Toplam	1163	-	-	-	100,0	-

En sık karşılaşılan psikolojik yakınma uyku düzeni bozukluğu olup, 2014'teki 260 GİG başvurusunun 36'sında (%13,8) görülmektedir (2013 yılında bu oran %21,3 idi). En sık görülen 10 psikolojik yakınma Tablo 53'te görülmektedir.

Tablo 53: 2014 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2014 yılında gözaltında işkence gören kişilerin psikolojik yakınma sıklığına göre dağılımı

En Çok Görülen 10 Psikolojik Yakınma	Yakınma Sayısı		Başvurular Arasında %		Psikolojik Yakınmalar Arasında %	
	2014	2013	2014	2013	2014	2013
Uyku Bozuklukları	36	104	13,8	21,3	11,8	15,8
Sinirlilik	24	37	9,2	7,6	7,8	5,6
Kaygı	23	66	8,8	13,5	7,5	10,0
Kabus Görme	23	55	8,8	11,3	7,5	8,3
Sıkıntı	22	34	8,5	7,0	7,2	5,2
Flashback	22	34	8,5	7,0	7,2	5,2
Gerginlik	21	58	8,1	11,9	6,9	8,8
Konsantrasyon Bozukluğu	14	27	5,4	5,5	4,6	4,1
Tetikte Olma	13	-	5,0	-	4,2	-
Polisten Rahatsız Olma	13	38	5,0	7,8	4,2	5,8
Diğer Psikolojik Yakınmalar	95	-	-	-	31,0	-
Toplam	306	-	-	-	100,0	-

2- Fizik Muayenelerde Elde Edilen Bulgular

Yapılan fizik muayeneler sonucunda 2014 yılında GİG 260 başvurunun 249'unda en az bir fiziksel bulgu saptanmıştır. Elde edilen toplam fiziksel bulgu sayısı 793 olup kişi başına en an üç yakınma düşmektedir. 2013 yılında da bu sayı 450 kişi için 1371 bulgu olup yine kişi başına 3 yakınma şeklindeydi. Bulguların sistemlere göre dağılımının 2013 yılı ile kıyaslamasında ağız-dış bulguları solunum sistemi ile ilgili bulgulardan daha fazla görülmüş, ayrıca endokrin ve ürogenital sistemle ilgili bulgular da saptanmıştır. Kas-iskelet sistemi ile ilgili bulgular, kas-iskelet sistemi ile ilgili yakınmaların çokluğu ile doğru orantılı olarak ve 2013 yılından %15 oranında fazla görülmektedir. Yakınma ve bulgular birbirleriyle uyumludur. 2013 yılının toplumsal gösterilerden gelen başvurularının kolluk güçleriyle yüz yüze gelme oranının düşüklüğü bunun en temel nedenlerinden biri olarak gösterilebilir. Yine 2013'ün özgün koşulları düşünüldüğünde anlamlı ve doğru orantılı olarak örneğin göz ile ilgili bulgularda %6'lık bir azalma görülmektedir (Tablo 54).

Tablo 54: 2014 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2014 yılında gözaltında işkence gören kişilerin fiziksel bulguların sistemlere göre dağılımı

Sistemler	Bulgu Sayısı		%	
	2014	2013	2014	2013
Cilt	429	790	54,1	57,6
Kas İskelet Sistemi	254	233	32,0	17,0
Göz	35	142	4,4	10,4
Kulak Burun Boğaz	25	101	3,2	7,4
Ağız-Diş	24	29	3,0	2,1
Solunum Sistemi	10	47	1,3	3,4
Sindirim Sistemi	6	17	0,8	1,2
Sinir Sistemi	5	7	0,6	0,5
Kalp Damar Sistemi	2	5	0,3	0,4
Endokrin Sistem	2	-	0,3	-
Ürogenital Sistem	1	-	0,1	-
Toplam	793	1371	100,0	100,0

Sistemlerin ayrıntılarına bakıldığında, ilk 10 fiziksel bulgunun tamamının eşit bir şekilde cilt ve kas-iskelet sistemi ile ilgili olduğu görülmektedir ve tüm bulguların %86,1'ini oluşturmaktadırlar. 2013 yılında ilk 10 fiziksel bulgunun 7'si cilt, sadece 1'i kas iskelet sistemi ile ilgiliydi (Tablo 55).

Tablo 55: 2014 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2014 yılında gözaltında işkence gören kişilerin fiziksel bulgularına göre dağılımı

Görülen Fiziksel Bulguların Dağılımı	Bulgu Sayısı		Başvurular Arasında %		Tüm Fiziksel Bulgular Arasında %	
	2014	2013	2014	2013	2014	2013
Ciltte Ekimoz	151	261	58,1	58,0	19,0	19,0
Ciltte Erozyon	79	42	30,4	9,3	10,0	3,1
Kaslarda Ağrı ve Hassasiyet	63	54	24,2	12,0	7,9	3,9
Ciltte Ödem	53	85	20,4	18,9	6,7	6,2
Ciltte Nedbe Dokusu	51	86	19,6	19,1	6,4	6,3
Omuz Hareketlerinde Ağrı, Kısıtlılık	37	-	14,2	-	4,7	-
Ciltte Kabuklu Yara	30	114	11,5	25,3	3,8	8,3
Boyun Hareketlerinde Ağrı, Kısıtlılık	25	-	9,6	-	3,2	-
Bel Hareketlerinde Ağrı, Kısıtlılık	21	-	8,1	-	2,6	-

Tablo 55 devam

Diz Hareketlerinde Ağrı, Kısıtlılık	21	-	8,1	-	2,6	-
Diğer Fiziksel Bulgular	262	-	-	-	33,0	-
Toplam	793	1371	-	-	100,0	-

3- Psikiyatrik Belirti ve Bulgular

2014 yılı içinde GİG 260 başvuru arasından psikiyatri uzmanı ya da bir psikolog tarafından değerlendirilen ve ruhsal bulgu saptanan 51 kişide (%19,6) toplam 533 bulgu saptanmıştır. Saptanan belirti ve bulguların dağılımına bakıldığında uykuya dalma ve sürdürme güçlüğü ile anksiyete bulgularının geçen yıllardaki gibi yine ilk iki sırada yer aldığı görülmektedir (Tablo 56).

Tablo 56: 2014 yılında gözaltında işkence gördüğü için TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvurarak değerlendirilen 51 başvuruda saptanan psikiyatrik belirti ve bulguların dağılımı

Görülen Psikiyatrik Belirti ve Bulgular	Belirti ve Bulgu Sayısı	Başvurular Arasında %	Belirti ve Bulgular Arasında %
Uykuya Dalma ya da Sürdürme Güçlüğü	35	68,6	6,6
Anksiyete (Sıkıntı)	30	58,8	5,6
Sinirlilik ve/veya Tepki Eşiğinde Düşme	25	49,0	4,7
Travmanın Yineleyen ya da Zorlayıcı Tarzda Anımsanması	21	41,2	3,9
Travmayı Anımsatan Uyarılarla Karşılaşıldığında Şiddetli Huzursuzluk Duygusu	21	41,2	3,9
Travmayı Anımsatan Uyarılarla Karşılaşıldığında Fizyolojik Tepkiler	20	39,2	3,8
Flashback Yaşantısı ya da Travmatik Süreç Yeniden Yaşanıyormuşçasına Duygu ve Davranışlar	20	39,2	3,8
Travmanın Yineleyen ya da Rahatsız Edici Tarzda Kabus Biçiminde Görülmesi	20	39,2	3,8
Aşırı Uyanıklık (Tetikte Olma Duygusu)	18	35,3	3,4
Konsantrasyon Güçlüğü	18	35,3	3,4
Travma Anılarını Uyarın Etkinlik, Yer ya da İnsanlardan Kaçınma	17	33,3	3,2
İnsanlardan Uzaklaşma ya da Onlara Yabancılaşma Duyguları	16	31,4	3,0
Uyku Niceliğinde İleri Azalma ya da Artma	16	31,4	3,0
Ajitasyon (Huzursuzluk, Yerinde Duramama)	15	29,4	2,8
Depresif Duygudurum	14	27,5	2,6

Tablo 56 devam

Yorgunluk, Halsizlik, Enerji Azlığı	14	27,5	2,6
Abartılı İrkilme Tepkileri	14	27,5	2,6
Geleceğinin Kısıtlandığı Duygusu	14	27,5	2,6
İştah/Kilo Değişikliği (Artma ya da Azalma)	14	27,5	2,6
Yaşanmış ya da Tanık Olunmuş Travmatik Olay(lar)a Şiddetli Korku, Umutsuzluk ya da Dehşet Yanıtı	13	25,5	2,4
Somatik Anksiyete Belirtileri (Çarpıntı, Daralma, Terleme, vb.)	13	25,5	2,4
Bellek Kusuru	12	23,5	2,3
Önemli Etkinliklere İlgili ya da Katılımda Belirgin Azalma	12	23,5	2,3
Kas Gerginliği	11	21,6	2,1
Dalgınlık, Uyuşukluk Duyumları	11	21,6	2,1
Umutsuzluk, Çaresizlik	10	19,6	1,9
Travma ile İlgili Düşünce-Duygu ya da Söyleşilerden Kaçınma Çabaları	10	19,6	1,9
Karar Verme Güçlüğü	8	15,7	1,5
Çevrede Olup Bitenlerin Farkına Varma Düzeyinde Azalma, Afallama, Şaşkınlık	8	15,7	1,5
Değersizlik Düşünceleri ve Düşük Benlik Saygısı	7	13,7	1,3
Travmanın Önemli Bir Kesitini Anımsayamama	7	13,7	1,3
Duygusal Kısıtlılık (ya da Küntlük)	6	11,8	1,1
Disforik Duygudurum	5	9,8	0,9
Derealizasyon	4	7,8	0,8
Depersonalizasyon	4	7,8	0,8
Suçluluk Duyguları	4	7,8	0,8
Cinsel İstekte Azalma	4	7,8	0,8
Anhedoni, İlgisizlik	4	7,8	0,8
Sanrı	2	3,9	0,4
İntihar Düşüncesi ve/veya Girişimi	2	3,9	0,4
Negatif Belirtiler (Afektif Küntleşme, Yüzeyelleşme, Avolüsyon)	2	3,9	0,4
Aşırı Hareketlilik, Amaca Yönelik Etkinlikte Artma	2	3,9	0,4
Psikomotor Etkinlikte Azalma	2	3,9	0,4
Yükselmiş ya da Taşkın Duygudurum	1	2,0	0,2
Kompulsiyon	1	2,0	0,2
Varsanı (Görsel, İşitsel, Taktıl, Koku)	1	2,0	0,2

Tablo 56 devam

Konversif Bayılma	1	2,0	0,2
Obsesyon	1	2,0	0,2
Tikler (Vokal, Motor)	1	2,0	0,2
Dezorganize Konuşma ya Da Davranış	1	2,0	0,2
Varsanı (Görsel, İşitsel, Taktıl)	1	2,0	0,2
Toplam	533	-	100,0

4- Tanılar

2014 yılı içinde GİG 260 başvurunun tanılarının değerlendirilmesi, 2014 sonuna kadar herhangi bir tanı alan 252 başvuru arasında yapılmıştır. Başvurulara 83 farklı 440'i fiziksel, 58'i ruhsal, toplamda 498 tanı konulmuştur.

En çok görülen fiziksel tanı sıralamasının ilk üçü 2013 yılındaki gibidir. Fiziksel tanılar arasında yumuşak doku travması 208 kişi ile %82,5 oranında (2013 yılında 315 kişi %69,7, 2012 yılında 157 kişi ve %70,4, 2011 yılında 141 kişi ve %65,6) ve ilk sırada yer almaktadır. Son yılların en yüksek oranına sahip olan bu tanı yukarıdaki tablolarda yer alan tüm yakınmalar, fizik muayene bulguları, tetkik ve uzman görüşleri ile birlikte değerlendirildiğinde doğrudan işkencenin sonuçlarını çok açık bir biçimde göstermektedir. Omuzla ilgili tanıların ilk sıralarda görülmesi gözaltına alma ya da yakalama anında yapılan ilk sert müdahalenin sonuçlarını göstermesi bakımından önemlidir.

2014 yılında 2 kişide burun kemiği kırığı (os nazal fraktürü) tanısı konulurken (2013 yılında 16 kişi, 2012 yılında 7, 2011 yılında 5 kişi), 22 kişide vücudun diğer kemiklerinden birinde kırık (2013 yılında 49 kişi, 2012'de 10 kişi ve 2011'de 6 kişi) saptanmıştır (Tablo 57).

Tablo 57: 2014 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2014 yılında gözaltında işkence gören kişilere en çok konulan fiziksel tanıların sıklığına göre dağılımı

En Çok Konulan 10 Fiziksel Tanı	Başvuru Sayısı		%	
	2014	2013	2014	2013
Yumuşak Doku Travması	208	315	82,5	69,7
Ciltte Kesi, Ezilme	57	105	22,6	23,2
Kemik Fraktürü	22	49	8,7	10,8
Miyopi-Hipermetropi	9	24	3,6	5,3
Gastroözefajial Reflü	7	-	2,8	-
Omuzda Tendinit-Bursit, Lomber Diskopati, Kondromalezi Patella	6'şar	-	7,2	-

Tablo 57 devam

Inpingement Sendromu, Servikal Diskopati, Subkonjonktival Kanama	5'er	-	6,0	-
Periorbital Ekimoz, Astım Broşiale, KOAH	4'er	-	4,8	-
Supraspinatus Tendonunda Peritendinitis, Meniskopati, Travmatik Konjonktivit, Gerilim Tipi Baş ağrısı, Omuz Travması	3'er	-	6	-
Supraspinatus Tendonunda Ödem, Sinir Kökü ve Pleksus Bozuklukları, Alerjik Konjonktivit, Bronşit, Diz Travması, Miyalji, Dizde Nonspesifik Enflamasyon, Vertigo, Kemik İliği Ödemi, Oz Nazal Fraktürü, Dermatit, Periferik Sinir Kesisi, Yanık	2'şer	-	10,4	-
Diğer Tanılar	51	-	20,2	-
Toplam	440	-	-	-

Toplam 260 GİG başvurunun 68'i (%26,2) bir ruh sağlığı uzmanı tarafından değerlendirilmiştir ve bunlar arasından 49'u (%72,1) en az bir psikiyatrik tanı almıştır. 15 farklı toplam 58 psikiyatrik tanı içinde Akut Stres Bozukluğu ve Travma Sonrası Stres Bozukluğu, Akut (TSSB, Akut) 12'şer kişi (%20,7'şer) ile ilk sıralarda yer almaktadır. 9 kişi ile (%15,5) TSSB, Kronik tanısı üçüncü sırada görülmektedir.

- Akut Stres Bozukluğu tanısı alan 12 kişiden 10'u için işkence süreci yani travma, tek etiyolojik faktör, 1 kişi için travma faktörlerden biri, diğeri içinse var olan patolojiyi ortaya çıkaran veya ağırlaştırıcı faktör.
- Akut TSSB tanısı alan 12 kişinin tümü için işkence süreci tek etiyolojik faktör,
- Kronik TSSB tanısı 9 kişinin 7'si için travma tek etiyolojik faktör, 1'i için travma faktörlerden biri, diğeri içinse var olan patolojiyi ortaya çıkaran veya ağırlaştırıcı faktör olarak değerlendirilmiştir.

Ruhsal tanı alan 49 kişi için konulan 58 psikiyatrik tanının dağılımı Tablo 58'de verilmiştir.

Tablo 58: 2014 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2014 yılında gözaltında işkence gören kişilere konulan psikiyatrik tanılarının sıklığına göre dağılımı

Psikiyatrik Tanılar	Başvuru Sayısı	%
Akut Stres Bozukluğu	12	20,7
TSSB (Akut)	12	20,7
TSSB (Kronik)	9	15,5
Majör Depresif Bozukluk, Yineleyici	5	8,6
Diğer Anksiyete Bozuklukları	4	6,9

Tablo 58 devam

Majör Depresif Bozukluk, Tek Epizod	4	6,9
Uyum Bozukluğu	3	5,2
Karışık Anksiyete-Depresyon Bozukluğu	2	3,4
TSSB (Geç Başlangıçlı)	1	1,7
Cinsel İstek Uyarılma ve İşlev Bozuklukları	1	1,7
Disosiyatif Bozukluk	1	1,7
Bipolar I	1	1,7
Yaygın Anksiyete Bozukluğu	1	1,7
Şizofreni	1	1,7
Diğer Psikotik Bozukluklar	1	1,7
Toplam	58	100,0

2014 yılında GİG 260 başvuruya konan 498 tanının 401'inde (%80,5) işkence yaşantısı tek etiyolojik faktördür. 36 tanıda (%7,2) işkence yaşantısı tanının etiyolojisi açısından faktörlerden biri olarak görülürken, 30 tanıda (%6) var olan patolojiyi ortaya çıkardığı ve ağırlaştırdığı görülmektedir. 6 tanının (%1,2) etiyolojisi belirlenememişken 25 tanının (%5) travmatik süreç ile ilişkisi olmadığı saptanmıştır.

İstanbul Protokolü Eğitimleri Öncesi Türkiye Genelinden Gözaltı Giriş ve Çıkış Raporlarının Değerlendirilmesi

Evaluation of Official Medico-Legal Documents About Police Custodies in Turkey Before Istanbul Protocol Trainings

Ümit Ünüvar^{1*}, İ. Özgür Can², Şebnem Korur Fincancı³, Metin Bakkalcı⁴, Ahmet Tellioğlu⁴, Bahattin Özdemir⁵, Çağlar Özdemir⁶, Elif Kırteke⁷, Emre Kapkın⁸, Ertan Güven⁹, Halis Ulaş¹⁰, Hülya Üçpınar⁵, Kaan Toker⁴, Kemalettin Acar¹¹, Kerem Altıparmak¹², Münip Ermiş⁵, Nadir Arıcan³, Özkan Yücel¹⁵, Sema İlhan¹³, S. Serhat Gürpınar¹⁴, Sezai Berber¹⁵, Şükran İrençin¹⁶, Türkcan Baykal¹³, Ufuk Katkıcı¹⁷, Ümit Biçer¹⁸, Yalçın Büyük¹⁹

¹ Maltepe ÜTF Adli Tıp AD, Adli Tıp Uzmanı, Proje Eğitim Komitesi Koordinatörü, Usta Eğitici

² Dokuz Eylül ÜTF, Adli Tıp AD, Adli Tıp Uzmanı, Usta Eğitici

³ İstanbul Ü. İstanbul T.F, Adli Tıp AD, Adli Tıp Uzmanı, Usta Eğitici

⁴ Proje Koordinatörü

⁵ TTB, Hukukçu Usta Eğitici

⁶ Erciyes ÜTF, Adli Tıp AD, Adli Tıp Uzmanı, Eğitici

⁷ Adli Tıp Kurumu, Adli Tıp Uzmanı, Usta Eğitici

⁸ TTB, Psikiyatri Uzmanı, Usta Eğitici

⁹ Ankara Numune EA Hastanesi, Adli Tıp Uzmanı, Proje Yürütme Komitesi Üyesi, Eğitici

¹⁰ Dokuz Eylül ÜTF, Psikiyatri AD, Psikiyatri Uzmanı, Usta Eğitici

¹¹ Pamukkale ÜTF, Adli Tıp AD, Adli Tıp Uzmanı, Usta Eğitici

¹² Ankara Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi, Hukukçu Usta Eğitici

¹³ Türkiye İnsan Hakları Vakfı, İzmir Temsilciliği, Tıp Doktoru, Usta Eğitici

¹⁴ Süleyman Demirel ÜTF, Adli Tıp AD, Adli Tıp Uzmanı, Usta Eğitici

¹⁵ Türkiye İnsan Hakları Vakfı, Ankara Temsilciliği, Psikiyatri Uzmanı, Usta Eğitici

¹⁶ Türkiye İnsan Hakları Vakfı, İstanbul Temsilciliği, Tıp Doktoru, Usta Eğitici

¹⁷ Adnan Menderes ÜTF, Adli Tıp AD, Adli Tıp Uzmanı, Usta Eğitici

¹⁸ Kocaeli ÜTF, Adli Tıp AD, Adli Tıp Uzmanı, Usta Eğitici

¹⁹ Adli Tıp Kurumu, Adli Tıp Uzmanı, Proje Yürütme Komitesi Üyesi

Özet

Türk Tabipleri Birliği ve İşkence Kurbanları İçin Uluslararası Rehabilitasyon Konseyi işbirliği ile 2007-2009 yılları arasında yürütülen; "İstanbul Protokolü Eğitimi Programı: Adli Tıp Uzmanı Olmayan Hekimlerin, Hâkimlerin ve Savcılarının Bilgi Düzeyini Yükseltme" projesi kapsamında eğitimlere paralel bir dizi çalışma yürütülmüştür. Gözaltı sürecinde kötü muamele ve işkencenin önlenmesine katkı amacıyla hekimlik uygulamaları ile tıbbi ve yasal prosedürün geliştirilmesine ilişkin olan çalışmalardan biri de Türkiye genelinden gözaltı giriş ve çıkış raporlarının değerlendirilmesidir.

Bu çalışmada; gözaltı giriş/ çıkış muayeneleri ve raporlamasının; İstanbul Protokolü eğitimlerinin öncesinde uygulamada nasıl yapıldığının belirlenmesi ve İstanbul Protokolüne uygunluğu yönünden tespitler yapılması, öneriler geliştirilmesi amaçlanmıştır.

* **Sorumlu Yazar:** Yrd. Doç. Dr. Ümit Ünüvar
Maltepe Üniversitesi Tıp Fakültesi, Adli Tıp AD,
Feyzullah Cad. No:39 Maltepe 34844 İstanbul. uunuvar@gmail.com

Bu amaçla Türkiye genelini en iyi yansıtacak şekilde çok merkezli kalitatif bir çalışma planlandı. Ocak 2008 - Şubat 2009 tarihleri arasında her coğrafi bölgeden 2 olmak üzere toplam 14 farklı ilden, 42 farklı birimde düzenlenmiş gözaltı giriş ve çıkış raporları değerlendirildi. Toplam 1288 rapor; Sağlık Bakanlığı Adli Tabiplik Hizmetlerinin Yürütülmesi esaslarını içeren 2005 Genelgesine ekli Genel Adli Muayene Rapor Formlarının kullanımı ve bu formlarda bulunan her adımı sorgulayan anahtar soru kağıdı oluşturularak değerlendirildi.

İstanbul Protokolüne uygunluk yönünden yapılan değerlendirme sonuçları hemen hiçbir il ve birimde belirgin bir farklılık göstermiyordu. Bir standart sağlayacak olan genel adli muayene rapor formlarının çoğunlukla kullanılmadığı, bu formlarda olması gereken adımların çoğunun gerçekleştirilmediği, muayene ve raporlamanın her bir aşamasının % 70-100 oranında yapılmadığı tespit edildi. Sonuçlara göre adli tıp uzmanları dahil, adli hekimlik hizmetlerini yürüten hekimlerin İstanbul Protokolü eğitimi alması gereği vurgulandı ve öneriler sunuldu.

Anahtar Kelimeler: Adli hekimlik, Eğitim, Genel Adli Muayene Rapor Formları, Gözaltı giriş-çıkış raporu, İstanbul Protokolü.

Abstract

Official medico-legal documents about police custodies in Turkey were reviewed in the framework of the project named "Istanbul Protocol Training Programme: Enhancing the Knowledge Level of Non-Forensic Expert Physicians, Judges and Prosecutors" conducted by Turkish Medical Association and International Rehabilitation Council for Torture Victims, in 2007-2009.

The objectives of this study were to assess a process of medico-legal examinations and the quality of documents for detainees, before the Istanbul Protocol trainings and to determine whether the whole process followed was suitable in terms of Istanbul Protocol and to developed appropriate recommendations. Documents prepared just before the trainings by state employed physicians describing medical examination before and after police custodies were reviewed in Turkey.

A multi-centered qualitative study was planned to reflect the overall country. One medico-legal document prepared before-police-custody and another document prepared after-police-custody on 61 different days between January 2008 and February 2009 were requested from 42 different units in 14 cities. A total of 1288 medico-legal documents were evaluated by using the General Medico-Legal Examination Report Form's questions involving the principles of forensic medicine services issued in a circular letter by the Ministry of Health in 2005.

The analysis showed no differences between all cities and all units in terms of suitability of Istanbul Protocol. Of 1288 documents 86% had no formal structure such as General Medico-Legal Examination Report Form and had no standard recommended by Istanbul Protocol. Because of this, 70 to 100% of necessary data were totally missing or insufficient.

Based on obtained results, it was concluded that forensic medicine services physicians including forensic medicine specialists need training for Istanbul Protocol.

Key Words: Forensic medicine, Training, Standard examination forms, Medico-legal documentation, Istanbul Protocol.

1. Giriş

İstanbul Protokolü (İP) işkencenin etkili bir biçimde soruşturulması ve belgelenmesi için hekimler ve hukukçulara kılavuzluk eden bir Birleşmiş Milletler belgesidir (1). Protokol, işkence iddialarının etkili bir biçimde soruşturulması, olguların muayenesi, işkencenin fiziksel ve ruhsal delillerinin ortaya konması ve belgelenmesi için minimum standartları sağlar. Bu çalışma Türkiye’de etkili soruşturma ve belgelemeyi yapacak olan sağlıkçı ve hukukçuların İstanbul Protokolü eğitimleri sürecinde gerçekleştirilmiştir.

2007-2009 yılları arasında; yararlanıcıları Adli Tıp Kurumu (ATK), Adalet Bakanlığı (AB) ve Sağlık Bakanlığı (SB) olan; Türk Tabipleri Birliği (TTB) ve İşkence Kurbanları İçin Uluslararası Rehabilitasyon Konseyi (IRCT) işbirliği ile yürütülen “İstanbul Protokolü Eğitimi Programı: Adli Tıp Uzmanı Olmayan Hekimlerin, Hâkimlerin ve Savcılarının Bilgi Düzeyini Yükseltme” (2) projesi ile toplam 3638 hekim İstanbul Protokolü eğitimi almıştır.

TTB usta (*master*) eğiticilerinden oluşan eğitim komitesi; 7 Eğitici Eğitimi ile 162 hekimi İstanbul Protokolü eğiticisi yapmış; ardından usta eğiticiler gözetiminde eğiticiler ile birlikte gerçekleştirilen 100 eğitimle toplam 3476 hekim İP eğitimi almıştır. İstanbul Protokolü eğitimleri öncesinde adli hekimlik hizmeti veren hekimlerin; işkence/kötü muamele iddiası olan olgulara yaklaşımı, tutumu, uygulamanın nasıl yapıldığı, bu süreçte yaşanan sorunların tespiti, uygulamadaki sorunların iyileştirilmesine ilişkin İstanbul Protokolü’ne uygun öneriler geliştirilmesi planlanmıştır. Bu amaçla 2009 yılında eğitimlere paralel bir dizi çalışma yürütülmüştür.

Bu çalışma bu kapsamda gerçekleştirilen çalışmalardan biridir; Türkiye genelinden 1288 gözaltı giriş ve çıkış raporunun değerlendirmesini içermektedir.

Türkiye genelinde düzenlenen gözaltı giriş ve çıkış raporlarının incelenmesiyle; alıkonuların muayenesi ve adli raporlamanın tıbbi sürecinde mevcut durumu ortaya koyabilmek, İstanbul Protokolüne uygunluğunu tespit edebilmek ve tespit edilen sorunlara yönelik öneriler geliştirebilmek amaçlanmıştır.

2. Gereç ve Yöntem

Toplanacak raporlarda kalitatif bir araştırma planlanarak, Türkiye genelini en iyi yansıtabilecek örneklem evreni oluşturuldu. Akdeniz bölgesinden Adana-Osmaniye; İç Anadolu’dan Ankara-Karaman, Güneydoğu Anadolu’dan Diyarbakır-Kilis; Doğu Anadolu’dan Erzurum-Iğdır; Ege bölgesinden İzmir-Uşak; Marmara bölgesinden İstanbul-Yalova; Karadeniz’den Trabzon-Bayburt olmak üzere; her coğrafi bölgeden biri nüfusu en kalabalık ve diğeri suç oranı en yüksek olan toplam 14 il seçildi (3).

O ilde mevcut; birinci basamak (*Sağlık Ocağı, Toplum Sağlığı Merkezi*), 2. basamak (*Devlet Hastanesi, Eğitim Hastanesi, Adli Tıp Kurumu Şube Müdürlüğü* ya da Grup Başkanlığı) ve 3. basamak (*Üniversite Hastanesi*) sağlık hizmeti yürüten birimlerin raporları hedeflendi. Her ilden 4 ya da 2 (Üniversite Hastanesi ve ATK birimi varlı-

ğına göre) merkez belirlendi. O ilde birden fazla merkez olması durumunda Sağlık Bakanlığı Personel Genel Müdürlüğüne adli hekimlik hizmetlerinin en fazla yürütüldüğü birimler seçildi ve bu birimlerden raporlar talep edildi.

Eğitimler başlamadan hemen önceki dönem olan Ocak 2008-Şubat 2009 tarihleri aralığından raporlar talep edildi. Her ayın ilk haftasının birinci günü, ikinci haftasının 2. günü, üçüncü haftasının 3. günü... şeklinde ardışık olarak toplam 61 gün belirlendi. Her merkezden; belirlenen tarihlerde düzenlenen üçüncü gözaltı giriş raporu ile yine o gün düzenlenen üçüncü gözaltı çıkış raporlarının birer fotokopi örneklerinin alınması, eğer o gün 3 rapordan az rapor düzenlendi ise ikinci raporun, yoksa birinci raporun gönderilmesi, hiç rapor düzenlenmedi ise muhakkak belirtilmesi, çalışmanın bilim ve tıbbi etik ilkeler çerçevesinde yürütülmesi esasıyla hasta ve hekim kimliklerinin gizlenerek fotokopi çekilmesi istendi. Sağlık Bakanlığı'na (SB) bağlı birimler ve üniversite hastanelerinin raporları SB Personel Genel Müdürlüğü'nde, ATK Şube Müdürlüğü ve Grup Başkanlıklarının raporları ise İstanbul ATK Başkanlığı'nda toplandı.

Raporların veri incelemesi için kriter olarak; Sağlık Bakanlığı Adli Tabiplik Hizmetlerinin Yürütülmesi için 2005 Genelgesine (4) ekli Genel Adli Muayene Rapor Formları (GAMRF) esas alındı ve formlarda bulunan her adımı sorgulayan anahtar soru kağıdı oluşturuldu. Tüm veriler SPSS programına aktarılarak istatistik analizi yapıldı. Değerler ortalama \pm standart sapma (SD) ya da yüzde ile sunuldu. Tanımlayıcı istatistikler için standart yöntemler kullanıldı. $P < 0.05$ değeri istatistiksel olarak anlamlı kabul edildi. İstatistiksel analiz SPSS, sürüm 16.0, (Chicago, IL, ABD) kullanılarak gerçekleştirildi. Etik ilkelere uyuldu.

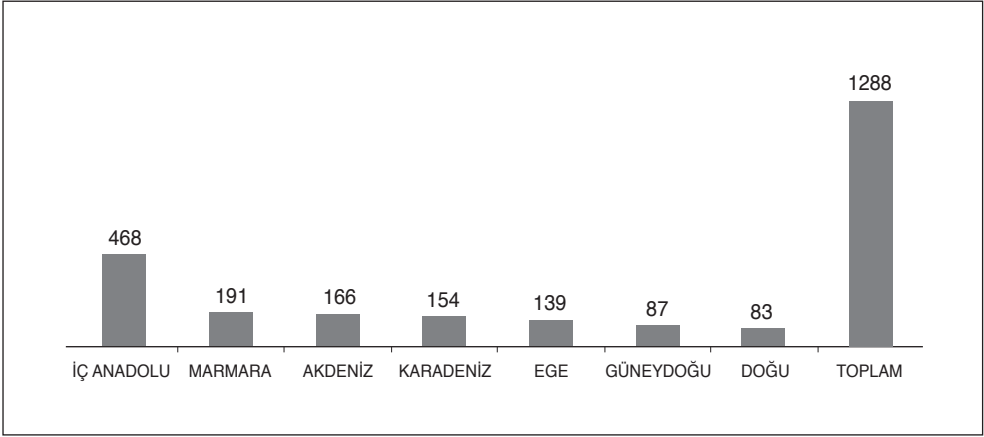
3. Bulgular

61 farklı gün için toplamda 42 farklı merkezden bir gözaltı giriş ve bir gözaltı çıkış raporu olacak şekilde 5124 raporun toplanması beklenirken toplam 1288 rapor gönderilmişti. Beklenen sayıdan daha az rapor toplanmasının nedenleri;

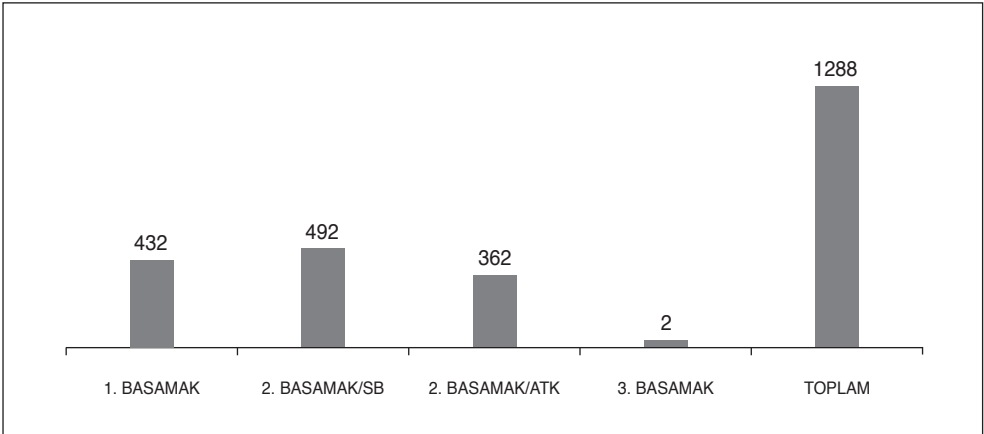
- Okunamayan fotokopiler çalışmaya dahil edilmedi,
- Tek bir üniversite hastanesi dışında toplam 6 üniversite Adli Tıp Anabilim Dalından gözaltı giriş ve çıkış raporu düzenlenmediği gerekçesiyle rapor gönderilemedi,
- Üç il ATK merkezlerinden benzer gerekçeyle rapor gönderilemedi. Diğer 3 il ATK Şube Müdürlüğü ile bir il ATK Grup Başkanlığından raporlar gönderildi,
- Rapor gönderen diğer merkezlerin bazılarında ise beklenen sayıdan daha az rapor düzenlendiği bildirildi; *örneğin bir ilde belirlenen 61 gün için merkezlerden toplam 16 rapor gönderildi,*
- Bir il Sağlık Müdürlüğünden bildirilen tarihlerde illerinde hiç gözaltı giriş ve çıkış raporu düzenlenmediği bildirildi.

Coğrafik bölgelere göre gönderilen raporların dağılımına bakıldığında en fazla raporun İç Anadolu bölgesi illerinden gönderildiği görüldü (n: 468; % 36) (Grafik 1). Raporların toplandığı birimlere göre en fazla rapor 492 (% 38) raporla Devlet ve Eğitim hastanelerinden gelmişti (Grafik 2). Bir üniversite hastanesi Adli Tıp AD; bir gözaltı giriş ve bir gözaltı çıkış raporu göndermişti, diğer üniversitelerden rapor gönderilmemişti.

Grafik 1: Bölgelere göre raporların dağılımı

Grafik 2: Raporların gelen birimlere göre dağılımı

SB: Sağlık Bakanlığı, ATK: Adli Tıp Kurumu

Rapor istem nedenleri Tablo 1'de görülmektedir. Gönderilen raporların % 13'ü gözaltı giriş raporu, % 16'sı gözaltı çıkış raporu. Büyük çoğunluğunun istem nedeni belirtilmemiş ya da gizlenmişti (% 58). Muayeneye gönderen birim % 70 oranıyla en fazla polis merkezleriydi, bunu savcılık ve jandarma % 5 oranlarıyla takip ederken, % 20'sinde gönderen birim belli değildi.

Tablo 1: Adli muayene istem nedenleri.

Rapor istem nedeni	n	%
Belli değil	740	58
Gözaltı giriş muayenesi	173	13
Gözaltı çıkış muayenesi	205	16
Diğer	170	13
Toplam	1288	100

İncelenen raporların toplamında 2005 SB Genelgesine ekli standart Genel Adli Muayene Rapor Formlarının (GAMRF) kullanılmadığı görüldü (n: 1110; % 86). Raporlarda olması gereken diğer her aşamanın değişen oranlarda (% 70-100) yerine getirilmediği tespit edildi (Tablo 2). Toplanan birimlerden gelen raporlar eşit sayıda olmadığı ve bazı birimlerden beklenenden çok az sayıda rapor gönderildiği için (örneğin; üniversite hastanesi adli tıp anabilim dallarından toplam 2 rapor gönderilmesi gibi) sonuçların karşılaştırılması yapılamadı.

Sadece 3 raporda işkence iddiası olduğu kaydı vardı, bu üç raporda da herhangi bir travmatik lezyon tespit edilmediği bildirilmişti.

Raporlar birimlerden talep edilirken çalışmanın bilim ve tıbbi etik ilkeler çerçevesinde yürütülmesi esasıyla hasta ve hekim kimliklerinin gizlenmesi istendiği için muayene eden hekimin ve hastanın kimlik bilgilerinin gizlendiği görüldü. Bu nedenle muayene edilenin cinsiyeti, yaşı ve muayene eden hekimin yaşı, cinsiyeti, disiplini hakkında bilgi verilemedi. Muayene yapılan birime göre; birinci basamak sağlık kuruluşlarındaki raporların pratisyen hekimler, ATK şube ve grup başkanlıkları raporlarının ise adli tıp uzmanı hekimler, 2. ve 3. basamak diğer sağlık kuruluşlarında düzenlenen raporların da farklı disiplinlerden hekimler tarafından düzenlendiği düşünüldü, kesin bir kanaate varılamadı.

Tablo 2: Raporlarda İstanbul Protokolü açısından tespit edilen eksiklikler/hatalar

Eksik/hatalı veri	1.basamak n:432 n (%)	2.basamak/ SB n:492 n (%)	2.basamak/ ATK n:362 n (%)	3.basamak n:2 n (%)	Toplam n:1288 n (%)
GAMRF kullanılmamış	402 (93)	344 (70)	362 (100)	2 (100)	1110 (86)
Diyagramlar kullanılmamış	250 (58)	295 (60)	362 (100)	2 (100)	909 (71)
Tıbbi kimlik kaydı yok	432 (100)	492 (100)	355 (98)	2 (100)	1281 (99)
Muayene koşulları kaydı yok	428 (99)	462 (94)	362 (100)	2 (100)	1254 (97)
Aydınlatılmış onam kaydı yok	432 (100)	492 (100)	337 (93.1)	2 (100)	1263 (98)
Olay öyküsü kaydı yok	428 (99)	487 (99)	333 (92)	2 (100)	1250 (97)
Yakınmalar kaydı yok	397 (92)	467 (95)	206 (57)	2 (100)	1072 (83)
Tıbbi öykü kaydı yok	423 (98)	472 (96)	326 (90)	2 (100)	1223 (95)
Fotoğraflama kaydı yok	432 (100)	492 (100)	362 (100)	2 (100)	1288 (100)
Sistemik muayene kaydı yok	428 (99)	487 (99)	362 (100)	2 (100)	1279 (99)
Ruhsal durum değerlendirme kaydı yok	428 (99)	467 (95)	340 (94)	2 (100)	1237 (96)
Bilimsel yorum yok	363 (84)	472 (96)	362 (100)	2 (100)	1199 (93)

GAMRF: Genel Adli Muayene Rapor Formu, SB: Sağlık Bakanlığı, ATK: Adli Tıp Kurumu

4. Tartışma

2007-2009 yılları arasında gerçekleştirilen ve toplamda 3638 hekimin İstanbul Protokolü eğitimi aldığı; "İstanbul Protokolü Eğitimi Programı: Adli Tıp Uzmanı Olmayan Hekimlerin, Hâkimlerin ve Savcılarının Bilgi Düzeyini Yükseltme" projesi Türkiye'de işkencenin önlenmesine yönelik çalışmalar açısından çok önemli bir adım olmuştur.

Bu çalışma eğitimlere paralel devam ettirilmiş, alıkonuların adli muayenesinde ve raporlandırılmasında eğitimler öncesi uygulamadaki durum tespiti ve İstanbul Protokolüne uygunluk yönünde öneriler geliştirilmesi planlanmıştır.

2005 yılında Sağlık Bakanlığı; adli tabiplik hizmetlerinin nasıl sunulacağına dair Genelgeyi yayınlarken Genelgeye ekli Genel adli muayene formları ve vücut diyagramlarını da kullanıma sunmuştur. Bu formların geliştirilmesi İstanbul Protokolünde

belirtilen ilkeler esas alınarak yapıldığı için; bu çalışmada incelemeye alınan raporlar için ölçüm kriteri olarak bu formlarda yer alan her aşamanın gerçekleştirilip gerçekleştirilmediği sorgulanmıştır. Raporların % 86'sında GAMRF'lerinin kullanılmadığı tespit edilmiştir. Morentine ve ark.nın (5) çalışması benzer sonuçlar vermektedir. Bu çalışmada 425 gözaltı raporu değerlendirilmiş; raporların % 85'inde standart formların olmadığı tespit edilmiş ve raporlarda % 12 ila 68 oranında gerekli bilgilerin olmadığı ya da yetersiz kaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Heisler ve ark.nın (6) Meksika'da yaptığı işkence kötü muamele iddiası olan olguların değerlendirilmesi ve adli tıp uzmanlarının deneyimleri üzerine olan çalışmasında; raporlarda bazı eksikler tespit edildiği bildirilmiştir. % 58'inde fotoğraflamanın yapılmadığı, % 36'sında yetersiz ve doğru olmayan tıbbi muayene yapıldığı, % 29'unda raporların yetersiz olduğu bildirilmiştir. Ek olarak işkence kötü muamele iddialarının değerlendirmesi ve raporlandırılmasında adli hekimlerin de yetersiz kaldığını; % 28'inin eğitiminin yetersiz olduğunu, % 23'ünün işkence raporlamasından korktuğunu, % 18'inin polisten korktuğunu ve bu faktörlerin raporlamayı etkilediğini bildirmiş; standart değerlendirme protokolleri geliştirilmesi gerektiği önerilmiştir.

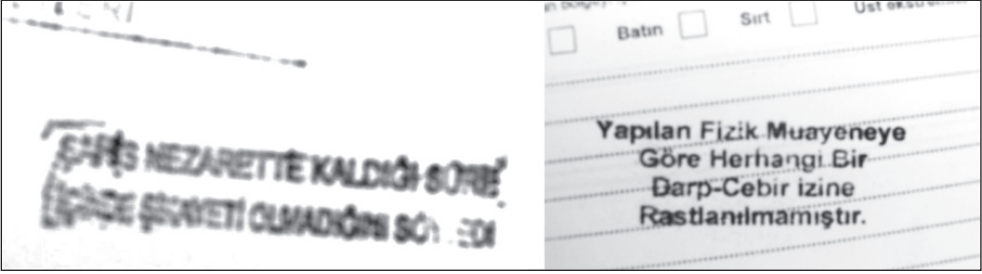
İspanya'dan yapılan bir başka çalışmada; çoğu raporun yetersiz ve kabul edilemez olduğu; doğru bilgilendirmeden yoksun olduğu; bu raporların niteliğinin artırılması için uluslararası kabul görmüş standartların kullanılması gereği bildirilmiştir (7).

Bizim çalışmanın sonuçları da önceki çalışmalarla benzer özellikler göstermektedir. Toplanan 1288 raporun 1110'unda (% 86) raporlara bir standart verecek olan GAMRF'lerinin kullanılmadığı tespit edilmiştir. 2005 yılından bu yana adli hekimlik hizmetleri verilen birimlere bu rapor formlarının ulaştırılmasında ve tanıtımında yetersiz kaldığı, gözaltı muayenelerinin sıklıkla acil servislerde yapılması, acil servislerdeki aşırı hasta yükü (acil servislerin hastalar tarafından kötüye kullanılması nedeniyle), acil servislerin hekim sayısı açısından yeterince desteklenmemesi (genelgede belirtildiğinin aksine) ya da bu formların pratik kullanımı olmaması nedenleriyle tercih edilmediği sonucuna ulaşılabılır. Ek olarak raporlarda olması gereken aşamaların % 70 ila 100 oranında yapılmadığı/eksik kaldığı görülmüştür (Tablo 2).

Çalışmanın dramatik sonuçlarından biri raporlarda ruhsal değerlendirmeye dair bir kayıt olmamasıdır (% 86). Bazı raporlarda ise nörolojik bulguların ruhsal değerlendirme olarak kaydedildiği görülmüştür.

Bir başka önemli sonuç da bulguların yorumlanmamasıdır (% 93). Bir çok raporda fiziksel bulgular bölümünde hazır kaşelerin kullanıldığı görülmüştür (Resim 1-2). Hazır kaşelerde en çok göze çarpan kalıp cümleler ise şunlar olmuştur;

'Darp cebir izi yoktur..., Travmatik bulgu yoktur..., Gözaltına alınmasında sakınca yoktur..., Gözaltı sürecinde herhangi bir şikayeti yoktur..., Cezaevine alınmasında sakınca yoktur...'

Resim 1-2: Hazır kaşe örnekleri

Bu şekilde hazır kaşeler kullanılmış olmasının; görüşme ve muayene bölümleri için hekimlik uygulamaları yönünden gayri ciddi bir yaklaşım olduğu ve İstanbul Protokolü ilkelerince kabul edilemez olduğu düşünülmektedir.

Gahide ve ark. (8) çalışmasında; gözaltına alınmış 2694 olgunun raporlarında; fiziksel muayenede toplamda 724 olguda (% 27) gözaltına alınma sırasında ya da gözaltında travmatik bir yaralanmaya maruz kaldığı tespit edilmiştir. Bizim çalışmamızda değerlendirilen 1288 raporun sadece 3'ünde 'işkence iddiası' kaydı bulunmaktadır; bu üç raporda herhangi bir travmatik yaralanmanın mevcut olmadığı bildirilmiştir. İncelenen raporların 2008 yılına ait olduğu göz önüne alındığında; Türkiye'de yıllık insan hakları ihlallerini rapor eden başka merkezlerle karşılaştırmanın anlamlı olacağı düşünülmüştür. Bu amaçla Türkiye İnsan Hakları Vakfı (TİHV) Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerinde düzenlenen 2008 yılındaki raporlar ile karşılaştırma yapıldığında, TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine bu dönemde işkence gördüğü iddiası ile 397 kişinin başvurduğu, bunlardan 258'inin (% 65) gözaltına alınma sırasında ya da gözaltında işkenceye maruz kaldığının tespit edildiği biçiminde rapor düzenlendiği anlaşılmaktadır (9). Aynı dönem içinde incelenen 1288 raporda hiç işkence olgusu yokken bir başka birimde incelenen 397 olgunun % 65'inde işkence varlığının tespit edilmesi; gözaltı giriş ve çıkış muayenelerinin İstanbul Protokolü ilkelerine göre yetersiz yapıldığı, eksiklikler içerdiği yönünde izlenim yaratmaktadır.

Raporlarda sonuçlar verilirken de büyük oranda travmanın ağırlığı verilmezken; bazılarında hatalar içerdiği görülmüştür;

'Darp cebir izi yoktur hayatı tehlike yaratmaz..., Travmatik bulgu yoktur, BTM ile giderilir..., Uzun kemik kırığı var BTM ile giderilir...' şeklinde verilen sonuçlara rastlanılmıştır. Hekimlerin adli rapor düzenlerken sonuç vermektan kaçındıkları, travma ağırlığı bildirme konusunda bilgilerinin yetersiz kaldığı ya da sonucun adli tıp uzmanlarınca verilmesinin uygun olacağını düşündükleri sonuçlarına ulaşılabilir.

İncelenen 1288 adli raporun bulgularında en dikkat çekici bulgular özetle (Tablo 2);

- GAMRF'larının % 86'sında kullanılmadığı, vücut diyagramlarının % 71'inde kullanılmadığı (ATK birimleri dahil),

- Muayene odası ve muayene koşulları ile ilgili % 97'sinde kayıt olmadığı,
- Olay öyküsü (% 97) ve tıbbi öykü (% 95) ile ilgili herhangi bir kayıt olmadığı,
- Tıbbi yakınmalar ile ilgili kayıt olmadığı (% 83),
- Sistemik muayene (% 99) ve ruhsal muayene ve değerlendirmeye (% 96) ilişkin bir kayıt olmadığı,
- Sonuçta bulguların yorumlanmadığı (% 93), sadece % 0.3 oranında yorum yapıldığı ve öykü ile uyumlu bulunduğu bildirilmişti. Beraberinde travmanın ağırlığının da büyük oranda verilmemesi tespit edildi, bazı bildirilen sonuçlar da hatalar içermekteydi.

AİHM bir çok davasında Türkiye'yi 'Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi 3. maddesi' ihlalden yargılamakta bir çok davasında adli tıp raporlarının yetersizliğine ve İstanbul Protokolüne uygun düzenlenmediğine dikkat çekmiştir (10,11). Verilen kararlar arasında; adli tabipler tarafından sunulan raporların yetersiz olduğu, yaralanmaların yorumlanmasının yapılmadığı, fiziksel bulgular ile kötü muamele arasındaki olası ilişki konusunda görüş bildirilmediğini gerekçe göstermiştir (*Türkmen/Türkiye, no.43124/98, 19.12.2006, Mehmet Emin Yüksel/Türkiye, no.40154/98, 20.7.2004*). Bir başka davada güvenlik güçleri ile doktorların muayene öncesinde özellikle görüştüğünü, bu nedenle de tıp doktorlarının her zaman en yüksek etik ölçütlere göre hareket etmesi gerektiğini, muayenenin doktorların kontrolünde olması gerektiğini, muayenenin güvenlik görevlilerinin bulunmadığı bir ortamda yapılması gerektiğini dile getirmiştir. Mahkeme; İstanbul Protokolü ilkeleri gereği doktorların işkence kötü muamele delillerini açıkça ortaya koyması ve mesleki bağımsızlıklarından ödün vermemesi gereğini de vurgulamıştır (*Osman Karademir/Türkiye, no.30009/03, 22.7.2008*). Bir başka davada aynı kişiler için düzenlenen farklı raporların birinde var olan fiziksel bulguların diğerinde olmadığı, raporlar arasında çelişkinin giderilmesi gerektiği, gözaltı sırasında yapılan incelemelerin İstanbul Protokolüne uygun olmadığı bildirilmiştir. (*Karaduman ve Diğerleri/Türkiye, no. 8810/03, 17.6.2008*).

İşkenceye Karşı Komite (*Committee Against Torture*); İşkenceye Karşı Sözleşme gereğince işkence yasağının mutlaklığının devletlere bir takım yükümlülükler yüklediğini söyler. İşkenceye Karşı Komite, Türkiye dahil bir çok ülke raporlarında İstanbul Protokolüne uygunluğu araştırmış ve tıp personelinin İstanbul Protokolüne uygun adli tıp raporları hazırlaması konusunda eğitilmesini tavsiye etmiştir (10).

2007-2009 yılları arasında yürütülen İstanbul Protokolü eğitimleri; işkencenin önlenmesine ilişkin çok önemli bir adım olmuştur. Eğitimler öncesinde düzenlenen adli raporlarda İstanbul Protokolüne uygunluk açısından tespit edilen eksiklikler sonunda bir dizi de öneriler geliştirilmiş ve ilgili bakanlıklara sunulmuştur.

5. Sonuç

Bu çalışma işkence iddialarının incelenmesi ve belgelenmesinde tıbbi uygulamada bir standardizasyonun gereğini vurgulaması açısından önemlidir. İstanbul Protokolü eğitimleri öncesinde adli raporlama prosedürlerinde tespit edilen eksiklikler/hatalı

uygulamalar sonunda sağlık personelinin eğitimi yönünde öneriler geliştirilmiştir. Özellikle adli birimlerde görevlendirilecek birinci basamak hekimlerin görevlendirilmeden önce adli hekimlik uygulamaları konusunda hizmet içi eğitimden geçirilmesi ve sürekli eğitim programları oluşturulması gereği ile adli tıp uzmanlarının tümünün İstanbul Protokolü eğitimi alması gereği vurgulanmıştır. İstanbul Protokolü eğitiminin tıp fakültesi lisans ve lisansüstü eğitim müfredatı içerisinde yer alması da öneriler arasında yer almıştır. İstanbul Protokolü eğitimlerinin işleyişin geliştirilmesinde çok yararlı olacağı kanaatine varılmıştır.

Teşekkür

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesi için büyük katkılarından dolayı Türk Tabipleri Birliği'ne, çalışmanın metod geliştirilmesindeki katkılarından dolayı Sibel Kalaça ve Şevkat Özvarış'a teşekkür ederiz.

Kaynaklar

1. Manual on the effective investigation and documentation of torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment. Istanbul Protocol. Professional Training Series No. 8. Geneva: United Nations Publications, 2001:1.
2. İstanbul Protokolü Eğitimi Programı: Adli Tıp Uzmanı Olmayan Hekimlerin, Hâkimlerin ve Savcıların Bilgi Düzeyini Yükseltme, AB projesi. <http://www.adlitabiplik.saglik.gov.tr/index.php?p=iphep>. Erişim tarihi: 11.01.2013. <http://www.ttb.org.tr/index.php/Yazismalar/8472009-1579.html>. Erişim tarihi: 22.10.2014.
3. Balcı Y. Adli Tıp Hizmet Modeli ve İnsan Gücü Planlaması. Adli Tıp Uzmanları Derneği yayınları, İstanbul, 2007.
4. Adli Tabiplik Hizmetlerinin Yürütülmesinde Uyulacak Esaslar, 2005 Genelgesi. T.C. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Ankara, 2005. http://www.ttb.org.tr/mevzuat/index.php?option=com_content&view=article&id=95:adlitabl-hmetler-ymesde-uyulacak-esaslar&Itemid=35. Erişim tarihi; 11.10.2014.
5. Morentin B, Petersen HD, Callado LF, Idoyaga MI, Meana JJ. A follow-up investigation on the quality of medical documents from examinations of Basque incommunicado detainees: the role of the medical doctors and national and international authorities in the prevention of ill-treatment and torture. *Forensic Sci Int.* 2008 Nov 20;182(1-3):57-65.
6. Heisler M, Moreno A, DeMonner S, Keller A, Iacopino V. Assessment of torture and ill treatment of detainees in Mexico: attitudes and experiences of forensic physicians. *JAMA.* 2003 Apr 23-30;289(16):2135-43.
7. Petersen HD, Morentin B, Callado LF, Meana JJ, Idoyaga MI. Assessment of the quality of medical documents issued in central police stations in Madrid, Spain: the doctor's role in the prevention of ill-treatment. *J Forensic Sci.* 2002 Mar;47(2):293-8.
8. Gahide S, Lepresle A, Boraud C, Mahindhoratep TS, Chariot P. Reported assaults and observed injuries in detainees held in police custody. *Forensic Sci Int.* 2012 Nov 30;223(1-3):184-8.
9. 2008 Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri Raporu. Türkiye İnsan Hakları Vakfı, Ankara, 2009. <http://1807.tihv.org.tr/wp-content/uploads/2013/12/2008RP.pdf>. Erişim tarihi: 20.10.2014.
10. Altıparmak K, Özdemir B, Üçpınar H. İşkencenin önlenmesine ilişkin hukuk el kitabı. TTB yayınları, 1. Baskı, Mucize Reklam Matbaacılık, ISBN: 978-605-5867-12-6. Ankara, 2009.
11. Ünüvar U, Korur Fincancı S. The role of physicians in violation of prohibition of torture and the Istanbul Protocol: European Court of Human Rights Turkey Decisions. 4th Mediterranean Academy of Forensic Sciences Congress. 14-18 October, 2009, Antalya, Turkey. (sözel bildiri, bildiri kitabı).

TIHV GENEL MERKEZİ

Mithatpaşa Caddesi No: 49/11 Kat: 6
06420 Kızılay / Ankara
Tel: (312) 310 66 36
Faks: (312) 310 64 63
E-posta: tihv@tihv.org.tr
Web: tihv.org.tr

TIHV ADANA TEMSİLCİLİĞİ

Kurtuluş Mahallesi 19. Sokak A Blok
No: 23/2 Adana
Tel: (322) 457 65 99
Faks: (232) 458 85 66
E-posta: tihvadana@yahoo.com

TIHV DİYARBAKIR TEMSİLCİLİĞİ

Lise Caddesi Eyyüp Eser Apartmanı
No: 8/2 Yenişehir / Diyarbakır
Tel: (412) 228 26 61
Faks: (412) 228 24 76
E-posta: diyarbakir@tihv.org.tr

TIHV İSTANBUL TEMSİLCİLİĞİ

Bozkurt Mah. Türkbeyi Sokak Ferah Ap.
No:113/6 Kurtuluş - Şişli / İstanbul
Tel: (212) 249 30 92 - 293 43 33
Faks: (212) 251 71 29
E-posta: istanbul@tihv.org.tr

TIHV İZMİR TEMSİLCİLİĞİ

1432. Sokak Eser Apartmanı
No:5/10 Alsancak / İzmir
Tel & Faks: (232) 463 46 46 - 463 91 47
E-posta: tihvizm@dsl.ttmail.com

ISBN: 978-605-9880-02-2